

Vliv vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí

Bc. Simona Dobnerová, DiS.

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Simona DOBNEROVÁ, DiS.**
Osobní číslo: **H09817**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vliv vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí**

Zásady pro vypracování:

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociologie rodiny, výchovy a vícegeneračního soužití.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu za využití techniky polostrukturovaného rozhovoru týkajícího se vlivu vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. Děti potřebují prarodiče. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk - prostředí - výchova.

K otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Radosti a strasti prarodičů, aneb když máme vnoučata. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X.

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2.vyd. Praha: Mowshe studio 1997. ISBN 80-85850-24-9. ROGGE, J. U. Výchova dětí krok za krokem. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **20. ledna 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **29. dubna 2011**

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně25.2.2011.....

.....*Simona Dobš*.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V předložené diplomové práci se zabývám společným soužitím prarodičů, rodičů a dětí. Práce je členěna na dvě základní části: teoretickou a praktickou. V teoretické části se věnuji objasnění pojmů týkajících se rodiny a jejího současného postavení ve společnosti. Následující kapitola pojednává o výchově a především o rodičích a prarodičích a jejich úloze při výchově nezletilých dětí. Značná pozornost je věnována výchovným stylům. Teoretickou část uzavírá kapitola, kde hlavním bodem je více-generační soužití a vztahy mezi generacemi.

Praktická část je rozdělena na přípravu a samotný výzkum. Za využití kvalitativní výzkumné strategie a techniky standardizovaných rozhovorů zjišťuji názory a postoje na výchovu dětí. Cílem práce je získat názory a postoje lidí žijících ve více-generačním soužití, které dnes již není tak obvyklé, a jeho vlivu na výchovu nezletilých dětí.

Klíčová slova: rodina, výchova, generace, více-generační soužití, úloha prarodičů, nezletilé děti

ABSTRACT

There is cohabitation of grandparents, parents and their children discussed in this diploma thesis. The thesis consists of two sections: Supporting theory and field research. In the first section the terms relating family and its current role in the society are explained, further the role of parents and grandparents in upbringing adolescent kids is discussed with close attention to upbringing styles. Closing chapter in this section tackles multigeneration cohabitation and relations between generations.

The field research and its preparation is discussed in the second section. The opinions and attitudes to upbringing of children are being researched by using qualitative research strategy by technique of standardized questioning. The goal was to obtain opinions and attitudes from people living in multigeneration cohabitation, which is not so common nowadays, and its influence to upbringing of adolescent children.

Keywords: family, upbringing, generation, multigeneration cohabitation, role of grandparents, adolescent children

Děkuji za odborné vedení mé diplomové práce, za poskytnutí cenných informací a rad, za pomoc a vstřícnost, kterou mi poskytla při zpracování této práce paní Mgr. Soňa Vávrová, PhD.

Dále děkuji mé rodině a především mému manželovi, synovi a babičce Haničce za velkou trpělivost a podporu po celou dobu mého studia.

Nemůžeme děti tvořit podle své vůle. Musíme je mít, milovat a vychovávat co nejlépe a jinak je nechat na pokoji.

Johann Wolfgang von Goethe

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA	13
1.1 TYPY RODIN.....	14
1.2 FUNKCE RODINY.....	17
1.3 POSTAVENÍ RODINY V SOUČASNOSTI.....	20
1.3.1 Charakteristiky současné rodiny.....	21
1.4 ČESKÁ RODINA PRIZMATEM ČÍSEL.....	24
2 VÝCHOVA	30
2.1 POJETÍ VÝCHOVY V HISTORICKÉM KONTEXTU.....	30
2.2 NÁZOROVÉ PROUDY VE VÝCHOVĚ.....	31
2.3 VÝCHOVNÉ STYLY V RODINĚ A JEJICH TYPOLOGIE.....	33
2.4 RODIČE A JEJICH ÚLOHA VE VÝCHOVĚ DĚTÍ.....	38
2.5 PRARODIČE A JEJICH ÚLOHA VE VÝCHOVĚ VNOUČAT.....	40
3 VÍCEGENERAČNÍ SOUŽITÍ	45
3.1 VÍCEGENERAČNÍHO BYDLENÍ.....	46
3.2 VÍCEGENERAČNÍ SOUŽITÍ A JEHO VLIV NA VÝCHOVU NEZLETILÝCH DĚTÍ.....	48
3.2.1 Dítě předškolního věku a vícegenerační soužití.....	49
3.2.2 Děti mladšího a středního školního věku a vícegenerační soužití.....	50
3.2.3 Děti staršího školního věku a adolescenti a vícegenerační soužití.....	51
II PRAKTICKÁ ČÁST	52
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	53
4.1 CÍL VÝZKUMU.....	53
4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	53
4.3 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA.....	53
4.3.1 Dílčí výzkumné otázky.....	53
4.4 VOLBA VÝZKUMNÉ STRATEGIE A TECHNIK SBĚRU DAT.....	54
4.4.1 Výběr výzkumného vzorku.....	54
5 REALIZACE VÝZKUMU	56
5.1.1 Rodina č. 1 Bílkova.....	56
5.1.1.1 Rodina č. 1.....	57
5.1.2 Rodina č. 2 Hladíkova.....	57
5.1.2.1 Rodina č. 2.....	58
5.1.3 Rodina č. 3 Michalcova.....	58
5.1.3.1 Rodina č. 3.....	59
6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	60

6.1	VLIVY PŮSOBÍCÍ NA VÝCHOVU	60
6.2	HRANICE A PRAVIDLA.....	65
6.3	SPOLEČNÉ SOUŽITÍ.....	67
6.4	JE TO DOBOU?.....	70
6.5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	72
ZÁVĚR.....		76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		78
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		81
SEZNAM TABULEK		82
SEZNAM PŘÍLOH.....		83

ÚVOD

V současné době žijeme v nepředvídatelném a složitém světě, který se nám velmi rychle mění před očima. Musíme se vyrovnávat s novými příležitostmi i riziky, která nám svět přináší, a to vše, ať se nám to líbí nebo ne. Změny se týkají jak našeho osobního, tak i citového života. Hlavním tématem našeho osobního života jsou „vztahy“. Máme tím na mysli, vztahy s rodiči, přáteli a dalšími lidmi. Mezi nejdůležitější vztahy řadíme vztahy v naší rodině, kde citová blízkost, důvěra a citové vazby patří k těm zásadním v našem životě.

Právem dnes patří rodina k nejdiskutovanějším tématům jak mezi odborníky, tak v široké společnosti, neboť rodina je instituce, s kterou má každý zkušenost. Rodina je soužití několika osob. Tím, jak se mění dnešní doba a společnost, tak i v rodině dochází k mnoha změnám.

Téma rodiny je stále velmi aktuální a dostatečně neprobádané. I přes katastrofické vize a předpovědi o klesající soudržnosti dnešní rodiny, o hrozbách plynoucích z nárůstu rozvodů a určité volnosti v manželských vztazích, zůstává rodina stále nejvýznamnějším opěrným bodem a institucí socializace člověka. Podoba rodiny, způsoby jejího fungování a podoby rodinné intimity se mění. Určité opěrné body rodinného života však přetrvávají mnoho let.

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla v pradávných dobách, kdy se člověk ještě málo podobal tomu, jak ji známe dnes. Vznikla z přirozeného pohlavního pudu, který vedl k plození a rozmnožování daného živočišného druhu. Především však z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat na život. Člověk byl v těch dobách mezi ostatními velkými živočichy nedokonalým tvorem a jeho mládě přicházelo na svět nedostatečně připravené. Vzhledem k uvedenému bylo základní podmínkou a životní nutností pro přežití lidí bylo pečovat a chránit je v úzkém intimním společenství ženy a muže, případně dalších blízkých lidí.

Ve své práci se v teoretické části zaměřuji na objasnění pojmů týkajících se rodiny a jejího současného postavení ve společnosti. Navazující kapitoly pojednávají o výchově, o rodičích a prarodičích a jejich úloze při výchově nezletilých dětí a výchovným stylům. Domnívám se, že v rodině je nutné upevňovat „dobré“ vztahy s předchozími generacemi, neboť právě ty jsou důležité pro dítě, které tak pozná jak se rodina a její struktura mění spolu s dobou. Jakou mají tedy prarodiče úlohu ve výchově dětí? Jsou spíše průvodci a spojenci

svých vnoučat nebo rodičům příliš zasahují do výchovy? Závěr teoretické části je věnován vícegeneračnímu soužití a vztahům mezi generacemi.

Praktická část práce začíná metodologií výzkumu a jsou v ní navrženy postupné kroky, jelikož je výzkum zaměřen kvalitativně a budeme sbírat jednotlivá data. Výzkumem se pokusíme zjistit názory a postoje rodičů a prarodičů žijících ve vícegeneračním soužití a to formou rozhovorů. Důležitým kritériem pro výběr rodiny bude existence tří generací v rodině, které žijí pospolu minimálně pět let a vychovávají alespoň jedno dítě ve věku pěti let, tak abychom objektivně získali postoje všech jejích členů ke zvolené problematice.

Diplomová práce může pomoci těm, kteří se zabývají vícegeneračním soužitím a jeho vlivem na výchovu nezletilých dětí a mohou tak využít názory a postoje jednotlivých členů žijících pod jednou střechou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

„Ovlivňovat nás může spousta věcí, ale vše začíná a končí rodinou.“ Anthony Brandt

Co si dnes představíme pod pojmem rodina? Starší generace by nám uvedli, že je to skupina dvaceti, třiceti i čtyřiceti lidí, kam patří všechny tety, strýcové, sestřenice, bratřenci a ostatní. Příbuzní, kteří se pravidelně scházeli několikrát do měsíce, protože žili blízko sebe, v jedné dědině či městě. Tyto velké rodiny dnes téměř neexistují. Díky vynálezu auta se lidé začali stěhovat a dnešní typ rodiny představují rodiče, dvě děti, pes a kočka. Zmíněný obraz se mění a není výjimkou jeden rodič, jeden sourozenec apod. To má vliv na dítě, jelikož se zjistilo, že struktura rodiny je v tomto ohledu velmi důležitá. Děti trpí rozpadem rodiny.¹

Pedagogický slovník definuje rodinu jako nejstarší společenskou instituci, která si plní základní funkce – socializační, ekonomické, sexuálně - regulační, reprodukční a další. Vytváří emocionální klima, formuje nejen interpersonální vztahy, ale i hodnoty, postoje, základy etiky a životního stylu.²

Sociologický slovník Jandourka vymezuje rodinu jako formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.³

Klapilová vidí rodinu jako mechanismus, ve kterém se předávají hodnoty z generace na generaci a dále uvádí, že rodina sama je jedna z nejvýznamnějších hodnot lidské společnosti. Uvádí ji jako malou primární, neformální sociální skupinu, kterou tvoří jedinci, jenž jsou spojeni pokrevními, manželskými a adoptivními vztahy. „I pro moderní rodinu je základním zákonem chování tabu pro incest, které nedovoluje členům jedné nukleární rodiny

¹ BIDLUPH, S. Proč jsou šťastné děti šťastné. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-155-X, str. 85.

² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-416-8, str. 202.

³ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Rodina* [online]. [citováno 2011-02-10]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina>>

volit partnera ve svém okruhu. Prikazuje jej volit za hranicemi nukleární rodiny, ve které byli jedinci vychováni“.⁴

Možný definuje rodinu jako „institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti“. Uvádí, že člověk dlouho dozrává fyzicky i mentálně, a aby mohl úspěšně přežít, musí se zařadit do určité hierarchie společnosti.⁵

Rodina existuje především proto, aby lidé mohli pečovat o své děti a mimo jiné je rodina významná biologicky, historicky a z hlediska společenského kontextu. „Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti. Reprodukuje člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a společnosti. Rodina je těžko postradatelnou institucí i pro dospělého člověka a mít stálého partnera a děti jsou přední hodnoty lidského života. Na druhé straně je rodina i zdrojem stresu. Děti jsou vydány všanc rozmarům dospělých. Rodiče musí být dětem k dispozici stále, ať unavení či odpočatí, nebo nemocní. Také dospělí se musí jeden druhému stále přizpůsobovat.“⁶

1.1 Typy rodin

K rodině patří příbuzenský vztah, což je vztah mezi jedinci, který vzniká sňatkem nebo pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii. Jako sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci definujeme manželství. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými jak oni sami, tak jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich. Prakticky ve všech společnostech se můžeme setkat s typem rodiny, kterou sociologové a antropologové označují jako rodinu *nukleárního typu*. Tato rodina se skládá z dospělých manželů a jejich vlastních nebo adoptivních dětí žijících ve stejné domácnosti. Ve většině tradičních společností byla nukleární rodina sjednocována do šir-

⁴ KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8, str. 27.

⁵ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2.vyd. Praha: Slon 2002. ISBN 80-86429-05-09, str. 99.

⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Mowshe studio 1997. ISBN 80-85850-24-9, str. 8-9.

ších příbuzenských vztahů. Jestliže v jedné domácnosti žijí kromě obou rodičů a jejich dětí i další příbuzní, mluvíme o *rozšířené rodině*. Součástí mohou být prarodiče, bratři, sestry se svými manželskými partnery, tety, synovci apod.⁷

Rodinu řadíme mezi skupinu primární, pro kterou je charakteristické intimní spojení všech jejích členů. *Referenční rodina* je charakteristická tím, že se jedinec se skupinou silně identifikuje a přímá za své její hodnoty a normy. *Orientační rodina* je ta, ve které jsme se narodili, vyrostli a prošli jsme tzv. socializačním procesem. *Prokreační rodina* je nová rodina, kterou jsme si sami založili a učíme své děti všemu, co jsme se sami naučili v rodině orientační. Dále rozlišujeme *rodinu doplněnou*, kdy jeden z rodičů rodinu opustí, a ta je poté doplněna o náhradního otce či matku. Pokud si osvojíme dítě nebo si ho vezmeme do pěstounské péče, mluvíme o *rodině náhradní*.⁸ Rodina zajišťuje mnoho činností. Zabezpečuje své členy nejen po stránce hmotné, ale pečuje i o zdraví, výživu a kulturní dědictví. Vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti jako je reprodukce obyvatelstva - biologická i kulturní.⁹ Existuje několik různých typologií rodin. Osobně se mi zdála nejvýstižnější typologie od Sobotkové (2001), která se však nechala inspirovat klasickou prací Kantora a Lehra, kteří rozlišují tři základní typy rodiny:

1. ***Uzavřený rodinný systém*** – typický svými pevnými strukturami (přísný prostor, pravidelný čas a stálá energie).
2. ***Otevřený rodinný systém*** – řád a změna vyplývající z interakce relativně pevných, neustále se vyvíjejících rodinných struktur (pohyblivý prostor, proměnlivý čas a pružná energie).
3. ***Náhodný (nepravidelný) rodinný systém*** – všechny struktury jsou nestabilní (rozptýlený prostor, nepravidelný čas a fluktuující energie).

⁷ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo 1999. ISBN 80-7203-124-4, str. 156-157.

⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X, str. 15.

⁹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, str. 79.

Typologie rodiny slouží k utřídění nepřehledné a proměnlivé oblasti, kterou rodina bezesporu je a také k lepšímu pochopení či zjednodušení problematiky. Každý z výše uvedených rodinných systémů se vyznačuje svou jedinečností a je zcela logické, že mezi jednotlivými typy se mohou vyskytovat i typy „přechodné“ či „smíšené“ a můžeme vidět neopakovatelnost, unikátnost každého rodinného systému, takže většina rodin se v podstatě k „čistým“ typům nedá zařadit.¹⁰

Vzhledem ke zvolenému tématu této práce je nutné uvést typologii rodiny dle Možného (2006), jelikož jeho členění nám vychází z historického kontextu a přímo se dotýká výzkumu v praktické části, kde zjišťujeme názory a postoje lidí žijících ve vícegeneračním soužití a jeho vliv na nezletilé děti.

Tabulka 1 Základní charakteristiky rodiny

	<i>Tradiční</i>	<i>Moderní</i>	<i>Postmoderní</i>
<i>Struktura</i>	široká, vícegenerační	nukleární, manžel- ská	variabilní, individuali- zovaná
<i>Základní kapitál</i>	ekonomický	ekonomický, soci- ální, kulturní	sociální, KULTURNÍ
<i>Legitimizace</i>	sex, děti	děti	NELEGITIMIZUJE
<i>Role</i>	komplementární, hierarchizované	segregované, kom- plementární	individualizované
<i>Funkce</i>	univerzální	pečovatelské, statu- sotvorné, citové	CITOVÉ
<i>Autorita</i>	otec	otec-matka, funkčně segregované	individualizovaná, slabá
<i>Reprezentace dis- kurzu</i>	náboženské, církev- ní	občanská	masmediální
<i>Mezigenerační pře- nos</i>	patrilinéární, autori- tativní	demokratický, smí- šený	slabý

(Možný, 2008, str. 23)

¹⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8, str. 50-51.

Sociální struktura soudobé společnosti našeho civilizačního okruhu i individuální životy všech jejích členů si prošla podstatnými změnami a to se nepochybně odráží v odlišných názorech na tuto problematiku. Vidíme zde posun od rodiny tradiční, přes moderní až k postmoderní. Jednotlivé rodiny jsou těmito změnami zasaženy postupně a u každé není tento posun k dalšímu kroku stejný. Může to být ovlivněno povahovými rysy členů rodiny, prostorem, kde rodina žije. Jiný vývoj rodiny lze očekávat na venkově a ve městě.

1.2 Funkce rodiny

Funkce rodiny chápeme jako úkoly, které si rodina plní jednak vůči svým příslušníkům, ale také ve vztahu ke společnosti. Vzhledem ke stále složitějším a vyvíjejícím se podmínkám života ve společnosti, je představa nezávislosti rodinného života na společenském dění nereálná, vzhledem k určitým faktorům života rodiny jako takového.

Funkce rodiny se mohou vyvíjet v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují nejen postavení rodiny ve společnosti, ale i vztahy uvnitř rodiny. Současná mohla přijít o některé ze svých dřívějších funkcí a jiné funkce pouze ztratily na důležitosti.

Biologicko – reprodukční funkce má význam jak pro společnost, tak pro jedince, kteří tvoří rodinu. Pro svůj úspěšný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu, neboť je v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní.¹¹

Za existencí rodiny je považována společensky a kulturně regulována sexualita. Demografický vývoj společnosti má také celou řadu sociálně – pedagogických souvislostí. Počet dětí ovlivňuje vzdělávací a výchovná zařízení a jejich charakteristiky vytvářejí specifické požadavky v oblasti institucionální výchovy jak v péči, tak ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže.“¹²

¹¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3, str. 81.

¹² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, str. 79.

Sociálně – ekonomická funkce, chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se více či méně zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání. Současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na kterém je trh závislý. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování nákladů.¹³ Podle stavu dnešní společnosti již nelze žít pod určitou finanční hranicí, jelikož s příchodem dítěte do rodiny se finanční rozpočet velmi ztenčí a často dochází k tomu, že rodiče jsou nuceni déle zůstat v práci jen, aby zabezpečili svoji rodinu. V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí, které se týkají využití materiálních i finančních prostředků, investic a výdajů. Přerozdělování v rámci rodiny tak má významný sociální charakter – zdroje i výdaje mají odlišný charakter.¹⁴

Ochrannou funkci, spočívající v zajišťování životních potřeb nejen dětí, ale všech členů rodiny. Po roce 1990 je rodina na této funkci více zainteresována a očekává se od ní větší spoluúčast na jejím plnění.

Sociálně – výchovnou funkci, mluvící o rodině jako o první sociální skupině, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života.¹⁵

„Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče

¹³ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3, str. 81-82.

¹⁴ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, str. 80.

¹⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3, str. 82-83.

a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu tedy nezůstává pasivním článkem, uplatňuje také svou vůli, své zájmy, přání, orientace. Rodinná socializace je v rozhodující míře nejen prostorem pro socializaci dítěte a v převážné míře také dalších členů rodiny, ale je také modelem pro osvojování sociálních rolí muže a ženy, otce a matky, a tak se promítá do budoucí reprodukční rodiny dětí.“¹⁶

Rekreační, relaxační a „zábavná“ funkce, mluví o rodině jako o instituci, která by neměla zapomínat na rekreaci, relaxaci a zábavu. Tyto aktivity se týkají všech členů rodiny a mají obrovský význam, zvláště pro děti a nejen v jejich volném čase.

Emocionální funkce je pro rodinu zásadní a nenahraditelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tolik potřebné citové zázemí. Pocit lásky, bezpečí a jistoty jsou základem pro zdravý vývoj dětí.¹⁷

„Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu tedy nezůstává pasivním článkem, uplatňuje také svou vůli, své zájmy, přání, orientace. Rodinná socializace je v rozhodující míře nejen prostorem pro socializaci dítěte a v převážné míře také dalších členů rodiny, ale je také modelem pro osvojování sociálních rolí muže a ženy, otce a matky, a tak se promítá do budoucí reprodukční rodiny dětí.“¹⁸

¹⁶ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, str. 80-82.

¹⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3, str. 83.

¹⁸ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, str. 80-82.

Do výše uvedených funkcí mohou vážným způsobem zasahovat prarodiče. Zásadním způsobem mohou ovlivňovat ekonomické funkce mladé rodiny, ať již v kladném či záporném způsobu života je podporovat či ztěžovat. Mohou zasahovat do procesu výchovy svých vnoučat a vnučovat jim své normy, než jim dávají jejich rodiče nebo naopak nahrazovat chybné struktury a hodnoty, které jsou obecně uznávané. Svými postoji a názory mohou vstupovat do emočního soužití mladé rodiny a citově ovlivňovat dceru či syna proti partnerovi.¹⁹

1.3 Postavení rodiny v současnosti

Rodiny 21. století se vyznačují typickými znaky postmoderní společnosti a na druhou stranu dochází současně k návratu k tradicím, ve kterých vyrůstali sami rodiče.

Změnilo se postavení jednotlivých členů domácnosti, kdy muž již není jediným, kdo dokáže rodinu ekonomicky zajistit a žena není pouze matkou pečující o děti. Dnes nacházíme i muže na rodičovské dovolené a ženy, které se vrací do práce po šestinedělní nebo po mateřské dovolené.

Hodnoty, které rodina uznává, se mění. S jistotou dnes můžeme definovat řadu skutečností, které zasáhly do krize rodiny. Jedná se o pokles sňatečnosti a zvýšené rozvodovosti (každé druhé manželství se rozvádí a k tomu mnoho párů spolu zůstává např. kvůli dětem či majetku). Je vyšší zaměstnanost žen (přibývá dvoukariérových manželství) a mění se struktura rodiny. Muž již není jediným členem domácnosti, kdo dokáže rodinu ekonomicky zajistit. Mnoho žen je schopno vynikajících profesních výsledků a jsou za to patřičně ohodnoceny. Jak vypadá rodina současnosti?

Podle Matouška současná česká rodina prochází krizí. *Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy*. Zaměstnání ženy je pro většinu rodin stále ještě ekonomickou nutností a málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem, a proto je dnešní žena tolika požadavky (péčí o děti, domácnost, manžela atd.) přetížena.²⁰

¹⁹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X, str. 16.

²⁰ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Mowshe studio 1997. ISBN 80-85850-24-9, str. 35.

Doba, kdy povinností a hlavní náplní práce žen byla pouze péče o děti a o domácnost, jsou pryč. Důvodem nemusí vždy být ženská emancipace a honba za kariérou, ale může jít o ekonomickou otázku. Pokud žena dnes nepřispívá do rodinného rozpočtu poměrnou částkou, rodina se může ocitnout ve finanční krizi (hypotéka na dům, půjčky, dvě a více dětí). Mnohé ženy mají novou funkci, není to paušální, neboť jsou i takové, které mohou setrvat v domácnosti, jsou nejenom manželkami, které se starají o celý chod domácnosti (ve většině případů jsou muži vytížení prací, nebo po práci mají své vlastní zájmy a rodina do nich ve většině případů nemusí patřit), matkami, ale i ženami pracujícími na plný úvazek.

1.3.1 Charakteristiky současné rodiny

Současnou rodinu dnes často nazýváme „vztahovou“. Je to něco nového, jelikož v minulosti měla celá rodinná organizace především udržovat domácí statky v rodině, a všechny osobní ohledy byli podružné. To je možná základní rozdíl mezi tradiční a moderní podobou rodiny, protože autonomie moderní rodiny je relativní: kontrolu širším příbuzenstvem a sousedy přebírá stát. Díky současným změnám se zřejmě projevuje i nové postavení dítěte a z toho vyplývá úbytek početných rodin. Jednou z příčin tohoto jevu může být i potřeba osobnějších vztahů a mobilizace rodičů pro úspěch dítěte.

Kapitál rodiny se přeměnil z hmotného na kulturní a školní – a tak se začal předávat právě vzděláním. Důsledkem toho už rodina nepotřebuje tolik početnou pracovní sílu v dětech, ale naopak – mobilizuje síly pro jejich lepší a kvalitnější vzdělání. Může docházet k oslabení rodiny jako takové, a na vzestupu je možný rodinný individualismus, protože se zdůrazňují osobní odlišnosti a schopnosti.²¹ Jedním z hlavních důsledků zaměření rodin na vztahy je rozvod. Tam, kde se vytrácí láska a roste nespokojenost partnerů a dochází k odcizení a rozkolům, a kde zároveň chybí vnější tlaky na udržení (např. stávajícího majetku nebo dohled širší rodiny) už není další důvod k udržování stávající rodiny.

Následujícími charakteristikami rodiny se budeme snažit poukázat na celou řadu důležitých momentů a skutečností, které tvář současné rodiny poznamenaly:

²¹ SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. 1999. ISBN 80-7178-249-1, str. 10-14.

- 1) *Množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce* – v plné kompetenci zůstaly pouze některé a nejvíce z nich přebírá za rodinu stát (jesle, školky, školy aj.).
- 2) *Oblast zakládání rodiny ztrácí svou ritualizovanou podobu* – legalizace partnerského soužití již není podmínkou rodinného života a snižuje se počet sňatků.
- 3) *Snižuje se stabilita rodiny* – dochází k velkému nárůstu rozvodovosti.
- 4) *Mění se celková struktura rodiny* – pokles dětí v rodině, omezení vícegeneračního soužití a nárůst jednočlenných domácností
- 5) *Rozvoj antikoncepce a plánovaného rodičovství* – úbytek „nechtěných“ těhotenství.
- 6) *Prodlužuje se délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí* – děti a rodiče spolu žijí delší čas ve společné domácnosti.
- 7) *Proměny v organizaci rodinného cyklu* – dochází k odkladu početí prvního dítěte a prarodiče jsou již starší osoby, které vzhledem k politickým změnám jsou ještě stále zapojeni do pracovního procesu.
- 8) *Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu* – důsledkem toho se zkracuje čas strávený s dětmi a způsob „kvality stráveného času“ pohromadě jako rodina.
- 9) *Přibývá dvoukariérových manželství* – důsledek růstu vzdělanosti a kvalifikace profesí jak u mužů, tak u žen.

Ze změn, kterými rodina prochází je patrné, že se jedná o velký skok dopředu. Podle celé řady sociologických výzkumů je stále u velké části populace pocíťována potřeba bezpečného světa rodiny. Hlavní hodnotou je citový vztah, kdy je rodina místem sociálního bezpečí, nutné pro soužití dvou osob. Zatím u nás převažuje rodina založená na manželství, ale partnerského soužití rapidně přibývá.²² Dnes je mnoho možností společného soužití, kde jsou tzv. volné vztahy. Manželství či partnerství na zkoušku, kdy mají oba vlastní domácnost, svobodná matka, dlouholetý či trvalý vztah s dětmi, ale bez uzavření manželství nebo partneri, kteří se dobrovolně rozhodli pro bezdětnost. Otázkou, zda je to „dobrá“ cesta pro další generace. Osobně se domnívám, že uzavření manželství není nutné v případě, pokud není očekáván přírůstek do rodiny. V opačném případě jsem toho názoru, že by dítě

²² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, str. 83-84.

mělo přicházet do úplné rodiny, aby rodiče měli stejné příjmení jako jejich děti. Pokud se někdo rozhodne pro bezdětnost, považují to za jeho volbu a společností by takový člověk neměl být odsuzován.

Jaká je tedy rodina současnosti? Musíme se blíže zaměřit na dnešní dobu jaká je, co se změnilo apod. Dnešní doba, na kterou se velmi rádi vymlouvají mladí je velmi hektická a materiálně založená. Dnešní děti za to ani tak nemohou. Jsou rodiny, které jsou bezdětné, mají pouze jedno či dvě děti. Početnou rodinu tří a více dětí dnes nacházíme jen stěží. Děti málo drží při sobě, a pokud jsou jedináčci, nemají prakticky žádný blízký kontakt s dětmi mimo instituce jako je školka či škola. Peníze dnes hrají „prim“ a kdo jich nemá dostatek, jako by nebyl. Lidé jsou dnes hodně na peníze a závidí si i nos mezi očima. To ostatně odnáší i dnešní generace, neboť jsme pro ni příkladem. Co je příčinou? Často slyšíme větu. „Nemám čas“. Mnoho rodičů nemá čas právě na své děti, jelikož mají své zájmy nebo jsou velmi pracovně vytíženi. Domnívám se, že kdo chce být s dětmi, čas si na ně vždy udělá a kdo nechce, bude se stále vymlouvat. Posadí dítě k televizi a tím končí jejich péče a po dvaceti letech se budou divit proč jejich dítě je takové jaké je a proč sousedovo dítě je úspěšné ve všem co dělá. Přestaňme se vymlouvat na dobu a dnešní mládež. Co je dnes klíčové pro rodinu, aby nedošlo k jejímu zániku? Hodnoty. Nejsou to povrchní a nehluboké hodnoty jako je pohodlí, zábava, super vizáž, blahobyt typu – nejdokonalejší mobil, rychlé auto, dovolená u moře, nejdražší kosmetika apod. Mezi skutečné hodnoty řadíme tradici, kulturu, lásku, sebeúctu, vztah k přírodě, dobro a to nejdůležitější lidský život. Nesmíme zapomenout na zachránce naší rodiny a to jsou prarodiče, kteří pokud chtějí a jejich zdravotní stav jim to dovoluje, mají čas na svá vnoučata a nejenom, že se jim věnují, ale vštěpují jim i skutečné životní hodnoty. Pro děti je zásadní výchova a děti potřebují pozitivní výchovu, aby se mohli projevit a byl zachován jejich svobodný rozvoj, individualita, sebevědomí apod. Děti jsou naše zrcadlo, jsou velmi vnímaví a otevření napodobování vzoru. Dítě se chová tak jak to vidí u svých nejbližších. Podle mého názoru je velmi důležité přijmout dítě takové jaké je se všemi jeho klady i zápory a nepředělávat ho, jen proto, že to ve společnosti není „in“. Dítě bychom měli především milovat, podporovat ho, naslouchat mu, nekritizovat a neočekávat nesplnitelné, jen tak se může vydat připravené na svou vlastní cestu životem. A jen tak dokáže přežít současná rodinu tuto nepopulární dobu. Děti jsou naše budoucnost.

Podle mého názoru rodina nabývá na důležitosti příchodem dítěte, kdy se stává institucí k zajištění ochrany, pocitu bezpečí a zejména lásky, které v dnešní době postrádá na důležitosti, jelikož byla vytlačena ekonomickou funkcí. Základem rodiny je socializace a sebe-realizace všech členů domácnosti. V rodině se dítě učí mluvit, učí se zvládat základní návyky, samostatnosti, jednání s okolím. Má stanovené určité hranice, pravidla a učí se vyhrávat, prohrávat, respektovat druhé a s pomocí rodičů se učí reagovat na svět kolem sebe, musí poznat dobro a zlo, zažít pozitiva i negativa, aby bylo dobře připravené na život. Dítě potřebuje i krizi, aby si dokázalo vážit hezkých chvil. V rodině dochází k učení základních sociálních rolí, které se mohou měnit podle doby, do které se dítě narodí.

Zvláště v dětství je stěžejní výchovně-socializační funkci. Má-li se dítě vyvíjet po duševní charakterové stránce ve zdravou a společnosti užitečnou osobnost, potřebuje vyrůstat v prostředí stálém a citově příznivém, vřelém a přijímajícím. Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chová a není podstatné, zda tihle lidé mají na to potvrzení z porodnice. Především rodina stojí na začátku a má tedy možnost ovlivňovat vývoj dítěte v nejcitlivějších fázích. Poté nejpřirozenějším způsobem může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte. Následně je modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese dál do života a jímž bude poměřovat všechny další vztahy, do kterých bude vstupovat. Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu, neboť to je nejlepší vklad, který mu můžeme dát.²³

1.4 Česká rodina prizmatem čísel

Rodina je obvykle diskutována v kontextu demografickém, kulturním, politickém a ekonomickém, který souvisí se společností. To je důvodem pro zaměření se na statistické indexy *sňatečnosti a rozvodovosti*.

Podle Českého statistického úřadu je v České republice neustále se snižující počet uzavřených sňatků. V roce 1990 bylo v ČR uzavřeno 90 953 sňatků a v roce 2001, byl počet sňatků jen 52 374. Průměrný věk při uzavírání sňatku vzrostl z roku 1990 v průměru o tři roky. U mužů z necelých 24 let a u žen z 21 let (1990) na 27let u mužů a necelých 25let u žen

²³ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6, str. 16-17.

(2001).²⁴ Podle národní zprávy o rodině bylo v roce 2003 uzavřeno zatím historicky nejméně sňatků (necelých 49 tisíc), podle údajů z roku 2002 by do manželství vstupovalo pouze 66 % mužů a 72 % žen, a to v průměru ve věku 29,7 let, resp. 27,2 let. Tyto změny sňatečnosti u mladých lidí se projevují především u svobodných osob ve věku mladších 30 let, také jsou ve vzájemném vztahu s reprodukce, neboť narození dítěte je tak jako sňatek odkládáno do vyššího věku. Nejvýraznějším a nejvíce diskutovaným je pokles porodnosti a plodnosti. V 90. letech došlo k historicky nejvýraznějšímu propadu počtu ročně narozených dětí (v roce 1999 méně než 90 tisíc) a průměrného počtu dětí připadajících na jednu ženu v reprodukčním věku. Současná úroveň plodnosti je 1,18 dítěte na jednu ženu (2003) a patří tak k nejnižším na světě. Na počátku 90. let byla hodnota ukazatele 1,9. Hluboký pokles plodnosti byl podobně jako v případě sňatečnosti způsoben odkladem rození dětí do vyššího věku: současným prvorodičkám je v průměru 25-26 let, před 10 lety rodily ženy poprvé ve věku 22-23 let. Výrazně se zvýšil podíl dětí narozených mimo manželství. Tento trend je zatím výraznější u žen s nízkým vzděláním, ženy vysokoškolačky zatím sledují, i přes odklad do vyššího věku, tradiční uspořádání rodinného života, tj. sňatek a narození dětí do manželství.²⁵ Pro zajímavost v minulém roce 2009 se v České republice narodilo 118 348 dětí, což je o 1,2 tis. méně než v roce 2008. Došlo tak ke stagnaci počtů živě narozených dětí, které začalo v roce 2002. Meziročně se úroveň snížila na 1,49 živě narozených dětí na jednu ženu. Děti se rodily v průměru ženě ve věku 29,4 let.

Většina dětí se stále ještě rodí do manželství, avšak jejich zastoupení se rok od roku snižuje, v roce 2009 dosáhlo 61,2 procent (v roce 2001 až 76,5 procent). Vdaným ženám se živě narodilo celkem 72 394 dětí.²⁶

Stejně tak prudce vzrostl i počet rozvodovosti v 90. letech - tento trend tak pokračuje od 2. světové války doposud. Jako nejčastější příčina rozvodů je uváděn alkoholismus, rozdílnost povah a nevěra.

Hranici 30 tisíc rozvodů byla poprvé překročena v roce 1984. Po roce 1989 se dlouhodobý růst počtu rozvodů zastavil a na této vysoké úrovni se počet rozvodů ustálil prakticky po

²⁴ Český statistický úřad: *Základní údaje o České republice* [online]. [citováno 2010-10-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1112-02>>

²⁵ MPSV: *Národní zpráva o rodině* [online]. [citováno 2010-10-31]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf>

²⁶ Český statistický úřad: *Základní údaje o České republice* [online]. [citováno 2010-10-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1112-02>>

celá devadesátá léta. Dosavadní maximum počtu rozvodů bylo zaznamenáno v roce 1996 - 33 113 rozvodů, v tomto roce byla i nejvyšší hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel). Pouze v roce 1999 došlo ke snížení rozvodovosti, ale to bylo způsobené zpřísněním legislativy. V roce 2000 počet rozvedených manželství opět dosáhl hranici třiceti tisíc. Zpočátku se jednalo o rozvody, které byly v důsledku novelizace zákona o rodině pozdrženy. V roce 2001 počet rozvodů opět vzrostl nad 30 tisíc, což vypovídá o tom, že intenzita rozvodovosti pokračuje ve své vzestupu, který byl v období 1999-2000 pouze dočasně přerušen.²⁷

Uvedené informace jsou důkazem, že lidé jsou v posledních letech opatrnější jak v uzavírání sňatků, tak ve vztazích samotných a dochází k velkým změnám reprodukčního chování, z čehož můžeme odvozovat, že dochází také k posouvání hodnot ve společnosti. Mladí lidé vše odkládají na pozdější dobu, tj. na dobu. Čekají na chvíli, kdy mají oba dokončené vzdělání a práci svých představ, ve které se mohou úspěšně realizovat a také cestovat. Vypadá to jako kariérismus, ale ve skutečnosti tito mladí partneři potřebují peníze, pokud nemají bohaté rodiče (to má málokdo). Rodina je tak odložena na ne dobu neurčitou a proto můžeme hovořit o „konci rodiny“. Má to své vysvětlení, málokdo si dnes pořídí dítě bez finančního zabezpečení. Ubývá vícegeneračních soužití a rodičů, kteří mohou svým dětem finančně vypomocet, tak jak tomu bývalo před dvaceti lety.

²⁷ MPSV: *Národní zpráva o rodině* [online]. [citováno 2010-10-31]. Dostupný z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf

Tabulka 2 Vybrané demografické údaje v ČR²⁸

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet obyvatel k 31. 12. (v tis. osob)	10 362	10 364	10 313	10 326	10 334	10 333	10 321	10 309	10 299	10 290	10 278	10 267	10 206	10 203	10 211	10 221	10 251	10 287	10 381	10 468	10 507
muži	5 036	5 037	5 006	5 013	5 019	5 020	5 017	5 012	5 009	5 005	5 001	4 997	4 968	4 967	4 975	4 981	5 003	5 026	5 083	5 136	5 157
ženy	5 326	5 327	5 307	5 312	5 315	5 313	5 305	5 297	5 290	5 284	5 277	5 270	5 238	5 237	5 237	5 240	5 248	5 261	5 298	5 331	5 350
v tom ve věku:																					
0 - 14	2 253	2 194	2 121	2 065	2 010	1 948	1 893	1 843	1 795	1 751	1 707	1 664	1 622	1 590	1 554	1 527	1 501	1 480	1 477	1 480	1 494
15 - 64	6 817	6 868	6 877	6 933	6 981	7 029	7 056	7 078	7 102	7 127	7 153	7 179	7 170	7 196	7 234	7 259	7 293	7 325	7 391	7 431	7 414
65 a více	1 292	1 302	1 315	1 328	1 343	1 356	1 372	1 388	1 402	1 411	1 418	1 423	1 415	1 418	1 423	1 435	1 456	1 482	1 513	1 556	1 599
v tom ve věku (v %):																					
0 - 14	21,7	21,2	20,6	20,0	19,4	18,9	18,3	17,9	17,4	17,0	16,6	16,2	15,9	15,6	15,2	14,9	14,6	14,4	14,2	14,1	14,2
15 - 64	65,8	66,3	66,7	67,1	67,6	68,0	68,4	68,7	69,0	69,3	69,6	69,9	70,2	70,5	70,8	71,0	71,1	71,2	71,2	71,0	70,6
65 a více	12,5	12,6	12,8	12,9	13,0	13,1	13,3	13,5	13,6	13,7	13,8	13,9	13,9	13,9	13,9	14,0	14,2	14,4	14,6	14,9	15,2
v tom podle rodinného stavu (v %):																					
svobodní/é	37,2	37,0	36,9	36,8	36,9	37,0	37,1	37,2	37,2	37,3	37,3	37,4	37,6	37,7	37,9	38,1	38,3	38,6	38,8	39,2	39,6
ženatí/vdané	49,7	49,8	49,5	49,4	49,2	48,9	48,6	48,3	48,0	47,7	47,6	47,4	46,6	46,2	45,8	45,4	45,0	44,6	44,2	43,8	43,3
rozvedení/é	5,4	5,6	5,7	5,9	6,1	6,4	6,6	6,9	7,2	7,5	7,6	7,8	8,2	8,4	8,7	9,0	9,3	9,5	9,7	9,8	10,0
ovdovělí/é	7,6	7,5	8,0	7,9	7,8	7,8	7,7	7,6	7,6	7,5	7,5	7,4	7,6	7,6	7,5	7,5	7,4	7,4	7,3	7,2	7,1
Průměrný věk	36,1	36,3	36,5	36,6	36,8	37,0	37,3	37,6	37,9	38,2	38,5	38,8	39,0	39,3	39,5	39,8	40,0	40,2	40,3	40,5	40,6
muži	34,4	34,5	34,7	34,9	35,1	35,3	35,6	35,9	36,2	36,5	36,8	37,1	37,4	37,7	37,9	38,2	38,4	38,6	38,8	38,9	39,1

²⁸ Český statistický úřad: Česká republika od roku 1989 v číslech [online]. [citováno 2011-04-04]. Dostupný z WWW: < http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf >

ženy	37,8	37,9	38,1	38,3	38,4	38,6	38,9	39,2	39,4	39,7	40,0	40,3	40,5	40,8	41,0	41,3	41,5	41,7	41,8	42,0	42,1	
Naděje dožití při narození (roky)																						
muži	68,1	67,6	68,2	68,4	69,2	69,5	69,7	70,4	70,5	71,1	71,4	71,6	72,1	72,1	72,0	72,5	72,9	73,4	73,7	74,0	74,2	
ženy	75,4	75,4	75,7	76,1	76,4	76,6	76,6	77,3	77,5	78,1	78,1	78,3	78,4	78,5	78,5	79,0	79,1	79,7	79,9	80,1	80,1	
Naděje dožití ve věku 60 roků (roky)																						
muži	14,9	14,7	15,0	15,2	15,6	15,9	15,9	16,3	16,4	16,7	16,8	17,0	17,3	17,3	17,2	17,6	17,8	18,2	18,4	18,5	18,6	
ženy	19,2	19,5	19,5	19,8	19,9	20,0	20,0	20,4	20,7	21,0	21,0	21,2	21,2	21,3	21,3	21,6	21,7	22,1	22,3	22,6	22,5	
Index stáří (65+ / 0 -14 v %)	57,4	59,4	62,0	64,3	66,8	69,6	72,5	75,3	78,1	80,6	83,1	85,5	87,2	89,2	91,6	94,0	97,0	100,2	102,4	105,1	107,0	
Sňatky	81 262	90 953	71 973	74 060	66 033	58 440	54 956	53 896	57 804	55 027	53 523	55 321	52 374	52 732	48 943	51 447	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862	
Průměrný věk svobodných ženichů	24,6	24,0	24,7	24,8	25,4	26,1	26,7	27,1	27,6	28,1	28,5	28,9	29,3	29,7	30,3	30,5	30,8	31,0	31,2	31,4	32,0	
Průměrný věk svobodných nevěst	21,8	21,4	22,3	22,6	23,2	23,9	24,6	24,9	25,4	25,8	26,2	26,5	26,9	27,3	27,7	28,0	28,1	28,4	28,6	28,8	29,2	
Sňatky na 1000 obyvatel středního stavu	7,8	8,8	7,0	7,2	6,4	5,7	5,3	5,2	5,6	5,3	5,2	5,4	5,1	5,2	4,8	5,0	5,1	5,1	5,5	5,0	4,6	
Rozvody	31 376	32 055	29 366	28 572	30 227	30 939	31 135	33 113	32 465	32 363	23 657	29 704	31 586	31 758	32 824	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133	
z toho podle délky trvání manželství (v letech):																						
0-1	2 825	2 834	2 668	2 274	1 855	1 724	1 388	1 372	1 366	1 584	1 293	1 263	1 298	1 270	1 331	1 283	1 157	1 280	1 376	1 555	1 523	
2-5	9 178	9 727	8 850	8 657	9 423	9 366	9 342	9 091	8 142	7 442	5 402	6 559	6 521	6 580	6 548	6 395	5 984	6 066	5 767	5 889	5 462	
6-9	5 623	5 781	5 523	5 596	6 135	6 283	6 541	7 441	7 656	7 424	5 265	6 302	6 289	5 761	5 590	5 737	5 245	5 578	5 330	5 126	4 700	
10-14	5 561	5 448	4 749	4 531	4 797	4 935	5 180	5 683	5 871	6 162	4 418	6 180	6 960	7 000	7 148	6 994	6 089	5 681	5 424	5 148	4 771	
15-19	4 142	4 221	3 843	3 710	3 937	4 029	3 926	4 128	4 003	3 995	2 759	3 797	4 408	4 772	5 188	5 439	5 521	5 479	5 480	5 493	4 933	
20 a více	4 047	4 044	3 733	3 804	4 080	4 602	4 758	5 398	5 427	5 756	4 520	5 603	6 110	6 375	7 019	7 212	7 292	7 331	7 752	8 089	7 744	
Průměrná délka trvání manželství (roky)	10,1	10,3	10,3	10,2	10,3	10,5	10,5	10,6	10,7	10,8	10,8	11,0	11,3	11,5	11,8	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3	12,5	
Podíl rozvedených manželství s nezletilými dětmi (v %)	72,1	72,2	71,7	71,7	72,0	72,0	71,0	70,8	69,6	66,9	59,9	64,2	65,1	64,3	63,1	62,9	61,4	60,5	59,1	58,1	57,8	
Úhrnná rozvodovost (v %)	37,2	38,0	34,8	33,9	36,2	37,5	38,4	41,8	42,1	43,1	32,5	41,4	44,7	45,7	48,0	49,3	47,3	48,7	48,7	49,6	46,7	
Rozvody na 1000 obyvatel středního stavu	3,0	3,1	2,8	2,8	2,9	3,0	3,0	3,2	3,2	3,1	2,3	2,9	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	2,8	

Živě narození	128 356	130 564	129 354	121 705	121 025	106 579	96 097	90 446	90 657	90 535	89 471	90 910	90 715	92 786	93 685	97 664	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348
z toho mimo manželství z toho mimo manželství (v %)	10 141	11 167	12 703	13 008	15 323	15 507	14 947	15 288	16 125	17 209	18 426	19 792	21 276	23 459	26 713	29 839	32 409	35 259	39 537	43 457	45 954
	7,9	8,6	9,8	10,7	12,7	14,5	15,6	16,9	17,8	19,0	20,6	21,8	23,5	25,3	28,5	30,6	31,7	33,3	34,5	36,3	38,8
Živě narozené děti podle věku matek při porodu:																					
do 19 let	17 467	18 405	20 045	19 719	19 088	14 341	10 609	8 139	6 939	6 035	5 347	4 468	3 827	3 795	3 713	3 659	3 502	3 490	3 534	3 610	3 614
nad 40 let	665	702	766	768	763	741	707	692	684	710	731	749	852	918	1 033	1 150	1 276	1 463	1 670	1 889	1 987
Průměrný věk matky při narození dítěte	24,8	24,8	24,7	24,8	25,0	25,4	25,8	26,1	26,4	26,6	26,9	27,2	27,5	27,8	28,1	28,3	28,6	28,9	29,1	29,3	29,4
Průměrný věk matky při narození prvního dítěte	22,5	22,5	22,4	22,5	22,6	22,9	23,3	23,7	24,0	24,4	24,6	24,9	25,3	25,6	25,9	26,3	26,6	26,9	27,1	27,3	27,4
Úhrnná plodnost	1,874	1,893	1,861	1,715	1,666	1,438	1,278	1,185	1,173	1,157	1,133	1,144	1,146	1,171	1,179	1,226	1,282	1,328	1,438	1,497	1,492
Počet porodů celkem	127	129	128	120	120	105	95 344	89 668	89 690	89 338	88 286	89 754	89 425	91 502	92 335	96 078	100 546	103 985	112 605	117 429	116 261
jedno dítě	126	128	127	119	119	104	94 313	88 604	88 485	87 869	86 829	88 363	87 887	89 979	90 729	94 246	98 607	855 285	101 110	115 115	113 869
dvojčata	1 116	1 152	1 157	1 151	1 080	998	1 010	1 034	1 170	1 447	1 427	1 368	1 525	1 502	1 591	1 813	1 926	2 115	2 298	2 381	2 378
trojčata	13	17	13	15	13	13	20	29	35	22	29	22	11	20	14	19	13	15	22	16	14
čtyřčata	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Počet porodů jednoho dítěte na jeden porod vícerčat	112,1	110,1	109,0	102,6	109,1	103,6	91,5	83,3	73,4	59,8	59,6	63,5	57,1	59,1	56,5	51,4	50,9	47,8	47,5	48,0	47,6
Živě narození na 1000 obyvatel středního stavu	12,4	12,6	12,5	11,8	11,7	10,3	9,3	8,8	8,8	8,8	8,7	8,8	8,9	9,1	9,2	9,6	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3

Poznámky:

Vysoký počet sňatků v roce 1990 byl ovlivněn vyhlášením zrušením novomanželských půjček

Výkyv počtu rozvodů v roce 1999 způsobila novela zákona o rodině, platná od 1. 8. 1998

Při úrovni rozvodovosti roku 1989 by se rozvedlo 37,2 % manželství, při úrovni rozvodovosti roku 2008 to bylo 49,6 %

2 VÝCHOVA

Žijeme dnes ve světě plném konfliktů a rozporů a výchova byla utlačována technickými pokroky lidstva. Nyní se zpět vracíme k důležitosti sebepoznání a nalezení nové cesty, jak zvládnout vše, co lidstvo vytvořilo. Na člověka má největší vliv výchova, a to v raném dětství, kdy nejdůležitější jsou pro výchovu první tři roky života, posléze jde o doladování toho, co jsme do dítěte nevložili. Výchova utváří naši osobnost, pomáhá nám navazovat vztahy, komunikovat s okolím apod. „Dobrou“ výchovu je člověk schopen předat dalším generacím.

Pedagogický slovník popisuje *výchovu* jako „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“²⁹

Naopak Pelikán definuje pojetí výchovy jako „ cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností“.³⁰

2.1 Pojetí výchovy v historickém kontextu

K nejstarším dochovaným zmínkám o výchově a pokusech o její definici patří texty antických myslitelů. V Platónových Zákonech jich najdeme několik a nejčastěji citovanou je následující: „Dobrá výchova je ta, která dává tělu a duši všechnu krásu, všechnu dokonalost, které jsou schopny.“³¹ Mezi jeho další definici výchovy, ve které najdeme prvek zábavnosti, i když na jiných místech varuje před přílišnou atraktivností výchovných prostředků je: „Výchova je disciplína velmi důmyslná, která zábavnou cestou vede duši dítěte, aby milovalo, co je má učinit dokonalým“.

²⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-416-8, str. 277.

³⁰ PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8, str. 36.

³¹ CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-504-0, str. 8.

Výchova v kontextu různých historických období je předmětem zájmu dějin pedagogiky, a proto bychom ve výčtu různých pojetí mohli pokračovat. J. A. Komenský v podtitulu latinské Didaktiky uchopil výchovu následně: „Umění, jak učit všecy všemu“.³² Jeho universalistické pojetí vyústilo v nový pojem „vševýchova“, jímž Komenský nazval i své druhé největší pedagogické dílo.

2.2 Názorové proudy ve výchově

Názory na výchovu se liší a můžeme je rozdělit do tří hlavních proudů:

1) Výchova jako plně řízený proces, při kterém je nehotový člověk ovlivňován pedagogem nebo institucí, a zásadní podmínkou je podřídit jej normám společnosti. Do prvního proudu řadíme např. G. A. Lindnera a R. Huberta. Např. G. A. Lindner chápe výchovu jako: „spodobování se slabšímu silnějšímu, nehotového poměrně hotovému, neuvědomělého uvědomělému, chovance vychovateli“.³³

2) Vychovávaný jedinec jako subjekt vlastního formování a zvýraznění podílu osobnosti na svém vlastním utváření. S tímto pojetím se setkáváme například u Kanta: „Výchova je činnost směřující k rozvoji v každém individu veškeré dokonalosti, které je schopen“.³⁴ J. Rousseau, J. Dewey, C. Freinet, a další patří do druhého proudu.

3) Výchova vychází z vymezení interakce mezi pedagogem a žákem. Představitelé třetího směru jsou např. D. S. Peters nebo G. Mialaret.³⁵ Blízké je pojetí francouzského pedagoga G. Mialareta, pro kterého je: „fakt výchovy je činnost působící na subjekt nebo skupinu subjektů, činnost, která je přijímána a přímo vyhledávána subjektem nebo skupinou sub-

³² CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-504-0, str. 8.

³³ CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-504-0, str. 8.

³⁴ CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-504-0, str. 9.

³⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-416-8, str. 277.

jektů, aby dospěli k hluboké změně, aby se nové živé síly zrodily v subjektech a aby tyto samy se staly aktivními elementy této činnosti působící na ně samé“.³⁶

Všechny tři proudy se přímo dotýkají výchovy. V prvním proudu jde o působení lidí dospělých na děti s cílem přizpůsobit je normám společnosti. Druhý proud je zaměřen více na osobnost jedince a určitého nezasahování do vývoje dítěte a poskytnutí svobody i za cenu omylů a chyb, z kterých se dítě samo učí. Jedná se o „sebevýchovu“, kdy jedinec sám pozná na základě svých zkušeností, co je dobré, špatné apod. Dítě si samo nachází svou cestu odpovědnosti a objevuje tak vlastní nitro. Třetí proud vychází z interakce pedagoga (rodiče) a dítěte. Je podstatný z hlediska samotných vztahů v rodině a jejího fungování.³⁷

Osobně shledávám jako velmi zajímavý přístup k výchově od autorky Prekopové a Schweizerové (2008), která se nejvíce blíží druhému proudu. Podstatou výchovy u dítěte je respektovat jeho dětskou osobnost se všemi jeho zvláštnostmi a bezpodmínečně ho milovat. Vychovávat bychom měli srdcem a být co nejvíce trpěliví. Dítě lze chápat jako hosta, kterému nabídneme dobré místo a budeme ho podporovat tak dlouho, dokud sám nenajde svoji vlastní cestu. Tím je míněno, neptáme se, co mi dítě přinese, a co z toho jako rodič budu mít, když ho ubytuji, ale jako hostitel mám radost z toho, že přišlo. Na rodiče je zde kladen důraz, že by měli být průvodcem dítěte a na jeho cestě životem mu pomáhat, aby si samo sebou bylo jisté a našlo svou vlastní cestu v životě.

Podle Prekopové a Schweizerové (2008) by mělo mít správně vychované dítě tyto schopnosti: Jaké schopnosti by mělo mít ideálně vychované dítě?

- umět rozlišit mezi dobrem a zlem,
- být citlivý k hodnotám starého dědictví, které je nutné uchovat,
- mít svobodné, tvořivé myšlení a schopnost objevovat nové životní formy a prostory,
- dokázat se správně rozhodovat, tzv. logika srdce,
- vyznačovat se silnou vůlí a odolností, ochotu snášet statečně krize a zklámání,

³⁶ CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-504-0, str. 9.

³⁷ PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8, str. 34-36.

- mít optimistický životní postoj,
- projevovat úctu ke stvoření (např.: zbytečně nejezdit autem),
- ochotně a otevřeně vyjádřit své pocity a řešit mezilidské konflikty (znát příčinu a následek),
- schopnost milovat druhé jako sám sebe.³⁸

Dítě by se mělo včas naučit rozumět světu, aby v něm mohlo smysluplně žít. Společnost by to měla naší nové generaci ulehčit. V tomto případě má výchova zásadní význam. Při výchově bychom měli brát v úvahu vnitřní dispozice dítěte, jeho vnější vlivy tak, aby se dokázalo přizpůsobit společnosti a byla zachována i jeho individualita. Podle mého názoru bychom při výchově měly brát v úvahu i dobu v jaké se nacházíme a děti důsledně připravit na život v dnešní společnosti. Děti potřebují pozitivní výchovu, aby se mohli projevit a byl zachován jejich svobodný rozvoj, individualita, sebevědomí apod. Děti jsou naše zrcadlo, jsou velmi vnímaví a otevření napodobování vzoru. Dítě se chová tak jak to vidí u svých nejbližších. Podle mého názoru je velmi důležité přijmout dítě takové jaké je se všemi jeho klady i zápory a nepředělávat ho, jen proto, že to ve společnosti není „in“. Dítě bychom měli především milovat, podporovat ho, naslouchat mu, nekritizovat a neočekávat nesplnitelné, jen tak se může vydat připravené na svou vlastní cestu životem.

Autorka hodnotou míní nejen to, „co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co cítíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci“.³⁹ Pro každého z nás hodnota znamená něco jiného, a přesto máme všichni podobné hodnoty, jelikož jsme podobně vychováváni, pokud nepůjdeme za hranice našeho státu. Výchova nám má ukázat co je hodnota, ale i to, co má být jako hodnota poznáno, uznáno a přijato.

2.3 Výchovné styly v rodině a jejich typologie

Děti ve svém užším i širším okolí zakoušejí různé styly výchovy. Matka může mít o výchově jiné představy než otec, babička a dědeček mají navíc praxi a poměrně jiné názory.

³⁸ PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ, CH. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-495-3, str. 6-8.

³⁹ KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. Manacon Prešov 1996. ISBN 80-85668-34-3, str. 45.

V jeslích, ve školce, ve škole, v kroužcích a sportovních klubech děti zjišťují, že ne všechno, co mohou doma, mají dovoleno i tam. Takové frustrace však děti dokážou hravě zvládnout.

Setkávání se s naprosto rozdílnými představami o výchově patří ke každodennímu životu dětí. Děti postupně poznají a pochopí, že výchovné vztahy vypadají různě: styk s rodiči je něco jiného než kontakt s vychovatelkou nebo učitelkou, k babičce mají jiný vztah než ke kamarádům apod. Dítě zakouší nejrůznější výchovné styly jako prožívané vzorce chování. Učí se srovnávat a zjišťuje, který z těchto vzorců je přiměřený a díky zkušenostem získávají děti schopnost orientovat se v běžné realitě. Budují si tak sebevědomí a sebedůvěru.

Vzhledem k různým výchovným přístupům je více než žádoucí, aby byly dodržovány alespoň některé společné zásady. Uvedené principy shrnuje Rogge (2007) a řadí mezi ně:

- Dítě musí vědět, na koho se v určitých situacích může obrátit. Jestliže mezi rodiči a dalšími zúčastněnými v tomto ohledu nepanuje jednota, vznikají konflikty.
- Rozdílnost představ o výchově nesmějí dospělí zneužívat k tomu, aby se vtírali do přízně dítěte („Já ti to dovolím...“) nebo aby v jeho očích pocitově snižovali jinou blízkou osobu („Já jsem na tebe hodnější než ten...“).
- Různost výchovných stylů musí být praktikována na základě závazných základních zásad, platných pro všechny zúčastněné osoby. Když například otec praktikuje styl „dělej si, co chceš“, zatímco matka je až příliš pevná a důsledná, může to vést k tomu, že dítě poštvě rodiče proti sobě.⁴⁰

Totéž platí pro rozdílné styly v prarodičovské výchově. Rodiče se obvykle hněvají na prarodiče pro jejich velkorysý způsob výchovy. Rozdíl je mezi otcem a matkou, mezi rodiči a prarodiči, mezi školkou a školou. Rozdílnost spočívá také v přístupu k dětem. Čím blíže jsme dítěti, čím víc je zapojeno do každodenních starostí a čím víc se jím zabýváme, tím spíš prožíváme výchovu jako stres a děti poznávají naše slabiny v roli otce a matky. Rozdílnost stylů ve výchově znamená, že jednotliví účastníci se shodují na určitých hranicích,

⁴⁰ ROGGE, J. U. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2, str. 180.

pravidlech a rituálech, které si mohou sice vykládat různě, ale děti musí vždy vědět, na čem jsou.⁴¹

Vhodný je tzv. partnerský přístup, který znamená chovat se k dětem jako k dospělým, jichž si vážíme nebo je alespoň respektujeme.⁴²

Nesmíme zapomínat, že dětská mysl si pamatuje vše, co se kdy stalo a záleží na nás dospělých, co dítěte tzv. naprogramujeme a jakým způsobem mu to řekneme. Záleží na tom, jak se to dítěti říká, jelikož pozitivní formulace dokážou děti připravit pro život. Děti zlobí, protože se nudí, cítí se odmítnuté, aby získaly naši pozornost.⁴³

Výchova dětí v rodinách, ve škole a ve společnosti tvoří spojité nádoby. Největší vliv na výchovu dětí má rodina nukleárního typu. Každá rodina si vytváří svůj styl či typ výchovy, některý z nich může převažovat, mohou se vzájemně kombinovat, ale většinou jeden z nich dominuje. Je vhodné, aby dítě poznalo různé typy výchovy a bylo na ně připravené, aby se někdy v budoucnu dítě nezaleklo např. autoritativního stylu nebo volného typu pokud je vychováváno ve stylu demokratickém. Na výchovu jako na celek můžeme pohlížet ze dvou úhlů. Z pohledu vychovávajícího (rodiče, učitel apod.), vychovávaného (syn, dcera, žák, student) a obsahu výchovy (to čemu se vyučuje a učí). Druhý úhel, je ve smyslu výchovné činnosti, kdy jde vždy o účelový vztah cílů a prostředků, přičemž zvolené cíle určují volbu prostředků. „Psychologické výzkumy ukázaly, že *nejcennějšími vlastnostmi dobrých vychovatelů* jsou: *přirozená láska k dětem, trpělivost, porozumění, přiměřené požadavky, důslednost, optimismus a sebedůvěra*“.⁴⁴

Rozlišujeme několik stylů rodičovské výchovy, které jsou významné pro formování sebe-pojetí dítěte a jeho charakterových vlastností. Atmosféra v rodině, výchovný styl a postoje

⁴¹ ROGGE, J. U. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2, str. 183-185.

⁴² KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J., NEVOLOVÁ, D., KOPŘIVOVÁ, T. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0, str. 17.

⁴³ BIDLUPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-155-X, str. 33-45.

⁴⁴ ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum, 1996. ISBN 80-85799-03-0, str. 106.

rodičů ovlivňují osobnost dítěte jako celku a jsou zásadními a nezastupitelnými skutečnostmi v životě každého člověka.

Demokratická, harmonická výchova se vyznačuje se prvky demokracie a pochopení. Ve vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným existují jasně daná pravidla, která jsou přiměřeně kontrolována. Děti se učí komunikaci na správné intelektuální a sociální úrovni, přiměřené jejich věku a schopnostem.

Autoritářská výchova se vyznačuje se přísným dodržováním příkazů rodičů. Rodiče jsou mnohdy nároční, kontrolují a prosazují svojí moc bez ohledu na názor dítěte. V tomto typu výchovy je silně používána komunikace směrem vychovatel - vychovávaný.

Liberální výchova se vyznačuje benevolentností vychovatelů, kteří kladou malé požadavky na dítě. Vyznačuje se nízkým stavem kontroly a sociální zodpovědností.

Zanedbávající výchova je typická nedbalostí rodičů o děti. Rodiče se starají především o svoje aktivity a nezajímají se o to, jak se jejich dítě učí, s kým se stýká, co dělá ve svém volném čase apod.

Nadměrně ochranná výchova se vyznačuje tzv. "opičí láskou". Představuje nadměrnou starostlivost rodiče o dítě. Dělají všechno "jen pro jeho dobro". Přání dítěte je jim často rozkazem.

Disharmonická výchova je plná rozporuplností. Neexistují jednotná a jasná výchovná pravidla. Chybí pochopení ze strany rodičů vůči dětem.⁴⁵

Jaké mohou být postoje rodičů k výchově, jak můžeme jednotlivé typy výchovy v rodině popsat? Touto problematikou se v našem prostředí podrobně zabýval Pelikán. Představuje jednu z prvních typologií pozic Connora, která naznačuje důsledky těchto pozic pro formování sebepojetí dítěte a vlivy na utváření jeho osobnosti.

⁴⁵ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie:Výchova* [online]. [citováno 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchova>>

Tabulka 3 Typologie rodičovských pozic

<i>TYP POZICE</i>	<i>CHARAKTERISTICKÉ SLOVNÍ VYJÁDŘENÍ</i>	<i>ZPŮSOB JEDNÁNÍ S DÍTĚTEM</i>	<i>VLIV NA ROZVOJ OSOBNOSTI DÍTĚTE</i>
Akceptace a láska	„Dítě je středem mého zájmu“	Něha, činnosti s dítětem.	Pocit bezpečí, normální vývoj osobnosti
Zjevné odmítnutí	„Nenávidím to dítě, nebudu se jím vzrušovat“	Nezájem, tvrdost, vyhýbání se kontaktům	Agresivita, zločinnost, emocionální nevyvinutost osobnosti
Přílišná náročnost	„Nechci dítě takové, jaké je.“	Kritéria, nedostatek pochval, neustálé napomínání a hledání chyb.“	Frustrace, nedostatek sebedůvěry.
Přehnaná péče a starostlivost	„Udělám všechno pro dítě, obětuji mu svůj život“.	Přílišná péče, dělání všeho pro i za dítě při současném omezení svobody.	Infantilismus, zvláště v sociálních vztazích, neschopnost samostatnosti.

(Pelikán, 1995, str. 180)

Conner představuje čtyři základní postoje rodičů k výchově. První z nich je založena na přijetí dítěte takového, jaké je s tím, že rodiče dítěti věnují dostatek lásky a pozornosti, mají o něj upřímný zájem a poskytují mu pocit bezpečí a tím zajišťují jeho normální vývoj. Ostatní z rodičovských pozic vyrůstají z nepřijetí dítěte takového jaké je a z neschopnosti

rodičů dát mu prostor pro jeho vlastní vývoj. Výsledkem jsou pak odchylky od normálního vývoje směrem k agresivní, frustrované osobnosti se sklony k infantilismu.⁴⁶

V literatuře bychom našli ještě několik typologií a nevhodných výchovných stylů. Můžeme se pokusit shrnout základní charakteristiky optimálního výchovného stylu v rodině a nejen v ní.

- Úcta k dítěti (chápat dítě jako samostatnou bytost, vyhnout se manipulativním technikám),
- teorii výchovy přizpůsobit dítěti, a nikoli dítě přizpůsobovat teorii výchovy (neexistuje staticky průměrné, „obecné“ dítě),
- primární znalost cíle výchovy, z kterého vyplývá i její způsob (styl),
- akcent na podporu pozitivních projevů a stránek dítěte, nikoliv na negativní sankce
- výchova dítěte je i neustálou sebevýchovou rodičů,
- výchova se děje ve spolupráci s dítětem, nikoliv „proti němu“,
- akcent na vlastní názor a pedagogickou sebedůvěru, nikoliv na reakce okolí (jiných lidí a autorit),
- milovat, ale nerozmalovat,
- nebrat výchovu tak vážně, aby z ní rodič nemohl mít radost.⁴⁷

Ve vymezených zásadách výchovy v rodině je velmi prostě vyjádřen optimální styl výchovy a lze ho chápat i v obecnější rovině. Osobně se domnívám, že nejlepší vliv na rozvoj dítěte je první pozice akceptace a láska a skutečně bychom měli přijímat dítě takové jaké je a nedělat např. rozdíly v tom, že jsme si přáli holčičku a narodil se nám chlapeček a dítě celý život odmítat. Dítě bychom měli brát takové jaké je se všemi jeho přednostmi a nedostatky.

2.4 Rodiče a jejich úloha ve výchově dětí

Být rodičem je bezesporu nejtěžším povoláním na světě a navíc nikde na něj neexistuje recept, návod či vzdělání. Býti rodičem je jedno z nejsmysluplnějších povolání na světě.

⁴⁶ CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-504-0, str. 74-76.

⁴⁷ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6, str. 203-204.

Od narození, přebalování, krmení, láskyplnou péči, hněvu při neuklizeném pokojíku, první donesené pětce ze školy, pubertální výjevy apod. Všechny debaty, které vedeme ve vztahu rodič-dítě jsou nesmírně důležité, jelikož jako rodiče vykonáváme velmi důležitou práci a to, vychováváme z malého jedince dospělého člověka. Být rodičem je jedním z nejdůležitějších úkolů, kdy lidstvo skrze rodičovství přetrvává po staletí a jedině tak jsou uchovávány naše kulturní hodnoty a v každé další generaci se objevuje jejich obraz. Rodiče mají být pro své děti zdrojem života, lásky, růstu, inspirace a dobrým příkladem. Podstatným znakem dětství je *závislost*. Závislost je určujícím znakem dítěte. Děti se spoléhají na rodiče a potřebují je ke všemu, co si nemohou zajistit samy. Především v raném věku jsou rodiče odpovědní za to, aby znali a uspokojovali jeho základní životní potřeby. Zodpovědná osoba (rodič) a závislá osoba (dítě) tvoří jádro vztahu mezi rodičem dítětem. Co je hlavní úlohou rodičů? Většina rodičů si přeje, aby jejich děti dospěly a byly dobře vychovány a připraveny na skutečný a samostatný život, staly se úspěšnými jak v pracovním tak v osobním životě. Jinými slovy, úspěch výchovy neposuzujeme podle toho, jak se děti chovají nyní, nýbrž podle toho, co nastane, až opustí domov a začnou žít svým vlastním životem.⁴⁸

Pro dítě je zvlášť důležité mít hezké vztahy se svými rodiči, neboť si podvědomě přebírá vzorce chování do své dospělosti. Vzorce chování např.: vyhýbání se, nadvlády, povolnosti, dominování, pasivity, agresivity a přílišného vlivu, nedůvěry a celá řada dalších se v našem myšlení mohou pevně uhnízdit. Narodili jsme se tak, abychom tyto vzorce přijímali a žili podle nich. To je obsahem rodičovství. Vstřebáváme způsoby svých rodičů a pak podle nich žijeme.⁴⁹

Nesmíme zapomenout vytyčit dětem hranice a pomoci jim tak se lépe orientovat. Neko-
nečné mluvení činí děti hluchými a matku a otce prostě neslyší. Pokud děti cítí, že jim rodiče dávají příkazy jen tak mimochodem, tak neslyší. Děti cítí, jak závazně rodiče dodržování pravidel berou. Pravidla a hranice se dají osvojit jen skrze jednání a prožívání a to do

⁴⁸ CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Jak vychovat báječné děti? Co mohou rodiče poskytnout svým dětem?* Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 80-7255-049-7, str. 17-18.

⁴⁹ CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Prosím tě, mami... Jak nás ovlivnily naše matky.* Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 80-7255-080-2, str. 13.

té doby, dokud nepřijdou nové situace, které je překročí. Děti mají své vědomé strategie, jak rozšiřovat nebo zkoušet hranice. Čím jsou starší a jakmile začnou navštěvovat mateřskou školku, tím důsledněji, diferencovaněji a důrazněji se pokoušejí uhájit své pozice a rozšířit stanoviska. K překračování hranic nedochází jen z rozkoše či z nudy zpochybnovat stávající. Překračování hranic může být jakousi provokací ze strany dítěte a může obsahovat i skryté motivy, které by si rodiče měli ujasnit a svést je do patřičných kolejí.⁵⁰

Podle mého názoru jsou rodiči hlavními průvodci dětí s cílem je naučit všemu, co rodiče umí a ví a připravit je na skutečný svět jakmile se rozhodnou odejít z domova. Neměla by chybět podpora, láska a dobrá rada, ale rozhodnutí závisí na dětech, kudy se jejich cesta bude ubírat a zcela jistě nejsou rodiče odpovědní byť za dobrá či špatná rozhodnutí svých dětí v dospělosti. Hlavní úlohu rodičů ve výchově dětí spatřuji ve vyzrálém charakteru, jelikož u dětí, kde se pěstuje charakter, tak jsou později schopny zaujmout své místo ve světě a správně se chovat ve všech sférách života.

2.5 Prarodiče a jejich úloha ve výchově vnoučat

*Můžete dát domov jejich tělům,
ne však jejich duším,
neboť jejich duše přebývají v domově zítřka,
který vy nemůžete navštívit dokonce
ani ve svých snech.
Můžete se snažit být jako ony,
nepokoušejte se však
učinit je podobnými sobě.
Chalíl Džibrán⁵¹*

Pro prarodiče je vztah k vnoučatům něco jako druhé rodičovství, kdy nemají přímou odpovědnost za výchovu, jsou tolerantnější, trpělivější, víc děti rozmazlují a mají na ně mno-

⁵⁰ ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-418-4, str. 59-63.

⁵¹ HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3, str. 8.

hem více času než na vlastní děti. Být babičkou a dědečkem je nová naplňující životní etapa, která jim dává nový smysl života.

„Bez předků by byl člověk v oceánu času jako ztroskotanec na nepatrném a neobydleném ostrůvku. Skrze své předky jsme spřízněni se staletou minulostí. A jednoho dne se sami staneme předky lidí, kteří se ještě nenarodili, a přesto už jsou s námi spřízněni“.⁵² Všichni se ocitáme v jakémsi generačním řetězu. Význam prarodičů se v dějinách časem měnil a životní podmínky generace prarodičů byly vždycky tak dobré nebo špatné, jaké byly podmínky, ve kterých žili příslušníci jejich rodin. Je pochopitelné, že prarodiče v měšťanském domě žili spokojeněji než v nějaké chatrči zemědělce. V domácnosti sedláka nebo řemeslníka se pro prarodiče obvykle našla lehčí práce, díky které pocítovali sounáležitost s dětmi a vnoučaty. Patrně nejlépe se vedlo svobodným sedlákům, jelikož ke každému selskému dvoru patřil výměnek, malý příbytek nebo malý dům pro prarodiče. Byli zaopatřeni a mohli z určitého odstupu spoluprožívat život a shon další generace, aniž by museli nést celou tíhu odpovědnosti. Až do konce 19. století bylo mnoho obyvatel vystavěno nouzi ve chvíli, kdy zestárli nebo ztratili síly. Jakmile už nemohli pracovat, ocitli se na ulici. Proto až do 19. století tvořili zástup žebráků, kterými se hemžily silnice. Pro tyto staré lidi větší obce zřizovaly tzv. pastoušky, kam se umísťovali staří, osiřelí, nemocní či pobudové a zločinci. To charakterizovalo tehdejší společnost, která toho, kdo už nemohl pracovat, odsunula na totéž místo jako špatného člověka. Křesťanský západ sice hlásal lásku k bližnímu svému a k dětem, ale zůstalo jen u prohlášení. Teprve později se začalo prosazovat právo na důstojný život člověka. Zvláště měšťanstvo přetřásalo všechny problémy lidského soužití, rodinného života, výchovu, přátelství, úctu k bližnímu, péči o chudé apod. Tím se pozvolna začalo měnit veřejné mínění a více se hájila lidskost. Ve výchově se odmítaly tresty bitím a rozkazy a nastoupil radostnější duch, jakýsi závan laskavosti, vlídnosti a ta se projevovala i vůči stáří. Objevily se lidové příběhy o dobrých babičkách a dědečcích, jejich životní zkušenosti přestaly být negativními. Počínající industrializace umožnila i rodinám středních vrstev skrovný blahobyt a začalo ustupovat sebezásobování, stále méně si člověk vyrábí sám a začíná si kupovat hotové zboží. Nastalá změna kladla

⁵² HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3, str. 13.

větší nároky na pracovní vyčerpání generace rodičů a ti byli rádi, když se jim o děti starali prarodiče. Brzy nastala další změna, která vyvolala obranný postoj vůči prarodičům, a to ve chvíli, kdy do výchov vtrhl militarismus, a v chlapcích byli spatřováni budoucí vojáci a byla tu snaha co nejdříve do nich vtlučit vojenské způsoby. Vliv prarodičů a především babiček byl kritizován, jelikož byl zastáván názor, že babičky děti rozmazlují. Tento předpoklad přetrval celé generace a často to slyšíme i dnes.⁵³

Prarodičovství je jedna z životní fáze a role každého jedince a správné načasování je zárukou pozitivně se vyvíjejících rodinných vztahů. Aby došlo k naplnění role, nesmí být vnoučata pro prarodiče překážkou v jejich doposud nenaplněných cílech, ať již pracovních nebo emočních. Vnoučata u prarodičů v určitých fázích hledají pomoc, ochranu a podporu. Tyto zmiňované (prostředky) jim mohou poskytnout pouze klidní, vyrovnaní a moudří prarodiče, kteří kladně přijali svou roli.⁵⁴ Jelikož se jejich životní dráha pomalu chýlí ke konci, dokážou uvolněněji přihlížet každodennímu shonu a jejich citové, časové a intelektuální kapacity jsou tedy volnější.⁵⁵

Jednání prarodičů není vždy správné, jednak vnoučata rozmazlují a u rodičů tak vyvolávají nepříjemné pocity, které mnohdy vyústí v konfliktní situaci. Prarodiče mají svůj výchovný styl, který se liší od stylu rodičů. Děti tento rozdíl vnímají a jednotlivé výchovné styly porovnávají, přemýšlejí nad klady a zápory. Vytvoří si vlastní hodnocení a rychle pochopí, že styk s prarodiči je zkrátka jiný než doma s rodiči, že jejich výchovné styly nejsou horší nebo lepší, ale rozdílné. S tím souvisí i vzdálenost, kterou mají děti vůči rodičům a prarodičům. Dospělí, kteří jsou dětem časově vzdálenější, často s dětmi jednájí i klidněji, laskavěji a bývají shovívavější se sklonem je rozmazlovat. Prarodiče, kteří jsou však dětem neustále nablízku (žijí ve stejném domě, ulici či vesnici) dětem zevšední a budou vnímáni na obdobné pozici jako rodiče. Děti potřebují rodiče i prarodiče, kde mají jistotu, pocit bezpečí.

⁵³ HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3, str. 13-15.

⁵⁴ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X, str. 23.

⁵⁵ HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3, str. 10.

čí a mohou se na ně kdykoli spolehnout. Mají rády maminku, tatínka, dědečka i babičku, ale svým osobitým způsobem jim vlastní.⁵⁶

Vnoučata a prarodiče spolu většinou vycházejí báječně, protože mají společného nepřítele.

Jeden z kouzelných okamžiků prarodičovství je když vnouče přijde za babičkou nebo dědečkem a chce znovu a znovu slyšet vyprávění z jejich dětství, které jejich rodiče tak neměli rádi. Skutečnost je taková, že prarodiče a vnoučata jsou spojenci „proti“ té prostřední generaci. Vyprávění prarodičů tvoří jakousi studnici rodinné historie, souhrn rodinných hodnot a názorů. Bez prarodičů a jejich historek by rodina proplovala životem nazdařbůh a necítila by vzájemná pouta ani určitý pocit výjimečnosti a osobitosti v porovnání s jinými rodinami. Vyprávění umožní všem členům rodiny stát se součástí něčeho víc, než jsou oni sami, jedná se o to být příjemcem i autorem rodinné tradice. Prarodiče představují osu, kolem níž se otáčí celá rodina, a dodávají rodině pocit úplnosti. Prarodiče hrají významnou roli především pro vnoučata, mají na ně více času než rodiče a pochopení. Navíc současní prarodiče zůstávají aktivní až do nejvyššího věku a tím jsou příkladem mladším generacím. Mají co nabídnout vnoučatům, protože sbírají zkušenosti i v pokročilém věku. Funguje to i obráceně, kdy vnoučata učí prarodiče.⁵⁷

Hlídní dětí se stává v poslední době větším problémem jak zabezpečit dítě a je nutností to řešit. Jsou prarodiče, kteří chtějí hlídat, činí jim to radost a nejraději, by se starali o dítě hned jakmile, je přivezeno z porodnice. Na druhou stranu jsou prarodiče, kteří se nemohou podílet na hlídání, jelikož jsou stále v pracovním procesu nebo jim to zdravotní problémy nedovolují. Nejhorší je, když se prarodiče mohou občas postarat o vnoučata, ale z nějakého důvodu nechtějí hlídat a raději si užívají života. Pak nastává těžká situace pro rodiče a otázka, kdo bude s dětmi, když je nevezmou do jeslí nebo školky. Pokud bydlí rodiče samostatně, musí to řešit individuálně od příležitosti. Nevyjímaje ani u společného soužití tato otázka nemusí být vyřešena.

Osobně jsem se setkala s názorem, „svoje děti jsme si vychovali a byli s nimi večer doma, tak ať se mladí starají a kmitají a poznají, co jsou to za starosti. Opravdu záleží na charak-

⁵⁶ ROGGE, J. U. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2, str. 225.

⁵⁷ CANFIELD, J., HANSEN, M. V., MCCARTYOVÁ, M., MCCARTY, H. *Slepičí polévka pro dědečka a babičku*. Praha: Práh, 2005. ISBN:80-7252-125-X, str. 9-10.

terových vlastnostech prarodičů a mladí rodiče by měli zase pochopit, že prarodiče si svoje děti již vychovali a mají právo na odpočinek a hlídání by mělo být občasné, ne každodenní.

Učení vždy bude citlivou záležitostí, kdy prarodiče dohlíží na to, zda se dítě neučí příliš málo nebo naopak hodně a není ještě navíc přetěžováno několika zájmovými kroužky. Podstatou je určit dítěti normu. Rozpor může nastat ve chvíli, kdy rodiče dají příkaz dítěti, učit se, a prarodiče jsou nedůslední a pustí místo toho dítě ven. Obě strany by měly komunikovat o celkové schopnosti a nadání dítěte, aby se rodina sjednotila na stejné úrovni.⁵⁸

⁵⁸ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980. (ISBN neuvedeno), str. 167-169.

3 VÍCEGENERAČNÍ SOUŽITÍ

Rodinu můžeme rozdělit na vícegenerační a jednogenerační. Vícegenerační rodina se skládá z prarodičů, rodičů a jejich dětí. Vícegeneračním soužitím označujeme skutečnost, kdy žije více generací pod jednou střechou. Dobré soužití vyžaduje pochopení a toleranci od každého člena rodiny, abychom docílili vzájemné harmonii.

Skupinu lidí socializovanou přibližně ve stejné době s podobným stylem života a způsobem myšlení nazýváme *generace*. Lidé jsou přibližně stejně staří a příslušníky jedné generace lze označovat za vrstevníky. Délka trvání jedné lidské generace je dnes cca 28 let. Délka trvání lidské generace se u nás v současnosti prodlužuje. Potkávají se tak tři až čtyři současně žijící lidské generace.⁵⁹

Podíváme-li se hlouběji na vztahy mezi mladými a staršími generacemi, zjistíme, že je mezi nimi určitý rozdíl, nevyjímaje vnitřní hloubku těchto generací.

Generace zaujímají k sobě navzájem jistá stanoviska, a proto můžeme mluvit o postojích jedné generace ke druhé:

- nepřátelské až agresivní,
- nekritické, zaměřené jednostranně,
- opatrnické,
- neutrální,
- pozitivní,
- přátelské,
- ambivalentní.⁶⁰

Taková stanoviska ve vztazích mezi členy rodiny je z vícegeneračního hlediska možno pozorovat i dnes.

Ve vícegeneračním soužití je např. nepřátelské až agresivní chování zastoupeno v malé míře, ale přesto se vyskytuje. Příčinou těchto nepřátelských postojů může být např. alkoho-

⁵⁹ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie:Generace* [online]. [citováno 2011-02-10]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Generace>>

⁶⁰ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980. (ISBN neuvedeno), str. 15.

lismus některého z příslušníků jednotlivých generací, což vede k trvalému narušení vztahů a chuti vymanit se z takového soužití. Budeme-li hledat další možnou příčinu nepřátelského chování, musíme se ohlédnout do dětství, kdy byl jedinec tvrdě a velmi přísně vychováván a tento nepřátelský postoj si sebou nese do dospělosti a stáří. Takový postoj ovlivňuje celou rodinu a vede k antipatii jednotlivých členů domácnosti.⁶¹ Najdeme, ale i mnoho rodin, které spolu žijí v harmonii a mají pozitivní a přátelské vztahy. Osobně zastávám názor, že je to v případě, kdy se sejdou lidé podobných názorů, tolerují se a zejména prarodiče mladým rodičům nemluví příliš do života, co a jak mají dělat, ale nechávají je žít si svůj život.

Je to dáno i určitou vyzrálostí a zkušenostmi prarodičů. Podle mého názoru je zásadním bodem, aby na začátku soužití byla stanovena pravidla, na kterých se všichni společně domluví a předejdou tak pozdějším rozladěním a zklamáním. Podstata vzájemných vztahů mezi generacemi tkví především v hodnotách každého člověka a ne každý je schopen více-generačního soužití. Zvláště záleží na dobrém charakteru jednotlivců, a pokud rodiče nebo prarodiče jsou bezohlední a bezcitní a prosazují si pouze svoji pravdu bez ohledu na druhé a vyžadují respekt a sami druhé nerespektují, poté je takové soužití zcela vyloučené a vedlo by k rozpadu manželství a společného soužití.

3.1 Vícegeneračního bydlení

Společné soužití několika generací pod jednou střechou vyžaduje od jedinců velkou dávku sociální přizpůsobivosti a altruismu. Jedinci jsou vyzrálé osobnosti společných zájmů, hodnot a oplývají jistou dávkou prosociálního chování.

Vždy bychom měli zvážit otázku společného bydlení více generací v rodině, a to i v případě dočasného bydlení. Existuje mnoho důvodů pro a proti společnému bydlení.

Důvody pro společné bydlení:

- Možnost zvyšovat ekonomický status společně bydlících generací (při společném hospodaření se ušetří větší část peněz, každá rodina má menší výdaj za údržbu, opravy apod.),

⁶¹ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980.(ISBN neuvedeno), str. 15-16.

- vzájemná pomoc a podpora v nemoci, při hlídání dětí, nákupu, pomoc při stavbě, na zahradě atd.,
- získání životních zkušeností v začátcích manželství
- odstranění nutnosti pomoci cizích lidí,
- Co by tomu řekli ostatní, kdybychom nechali staré rodiče bydlet samotné?

Důvody proti společnému bydlení:

- Společné bydlení přináší jen konflikty a starosti, které za to nestojí,
- při společném bydlení si nemohu dělat, co chci a musím neustále brát ohled na další spolubydlící,
- když bydlí staří a mladí pohromadě, stává se pak to, že ti mladí příliš z pohodlní a nechtějí nic dělat a o nic se starat,
- při společném bydlení několika generací v rodině dochází k rozmazlování dětí ze strany prarodičů a rodičů,
- názorové rozdíly mezi generacemi se dnes stále zvětšují, proto se nedoporučuje jejich společné bydlení,
- „s těmi mladými (starými) se prostě nedá vydržet, natož společně bydlet“,
- „naš byt je příliš malý pro společné bydlení s rodiči“,
- „nechť si každý hospodaří a bydlí ve svém, alespoň se uvidí, kdo je lepší hospodyně a dovede víc ušetřit“,
- „kdybychom bydleli společně s rodiči, tak bychom se již dávno rozvedli“. ⁶²

Úroveň kvality vztahů je patrná ve společném bydlení více generací a je popisována několika formami, které jsou rozděleny do základních kategorií:

- *Negativní forma soužití* – lidé k sobě zaujímají nepřátelské stanovisko (nefunguje komunikace, slovní projevy, může docházet k fyzickému napadání apod. nebo jedinci předstírají, jak se mají rádi a přitom se nenávidí, jedná se o nebezpečnou skrytou formu soužití).
- *Vegetační bydlení* – jde o častější způsob soužití, založený na lhostejnosti jedinců navzájem. Blíže k němu mají mladí lidé. Vidí v tom někdy obranu a východisko z nouze, jestliže se prodlužuje dočasné bydlení. Zpravidla jedna strana využívá svého lepšího ekonomického statutu a určuje si podmínky, za kterých bude soužití probíhat.

⁶² CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980. (ISBN nevedeno), str. 86.

- *Společné bydlení se samostatnou samosprávou* – každá z generací si udržuje vlastní hospodaření, panuje zde přátelská atmosféra vzájemného respektování.
- *„Komuna“* – nejvyšší stupeň z hlediska kvality vztahů ve společném bydlení. V praxi ojedinělý přístup, neboť vyžaduje zralé jedince s velkou dávkou sociální přizpůsobivosti a také jde o skutečně dobré vztahy mezi nimi.⁶³

3.2 Vícegenerační soužití a jeho vliv na výchovu nezletilých dětí

Celou historií lidstva se táhne problém, který bude působit i v budoucnu, a to je rozpor v celkovém životním stylu a názorech na život mezi mladou, střední a starou generací. Týká se to nejen věkové vzdálenosti mezi nimi, ale také postupného stárnutí mladé generace a určitých změn v jejich postojích k životu a názorů na svět kolem sebe. Např. již ve starém Egyptě, Řecku nebo Římě docházelo k neshodám mezi generacemi. Již tehdy staří zatracovali mladou generaci z obavy, kam to všechno povede, až tady jednoho dne nebudou. Podobné výroky můžeme slyšet i dnes. Otázka zní, bylo to vždy s tou mladou generací tak špatné, jak tvrdí předchozí generace? Důvody proč pravděpodobně dochází ke konfliktům mezi generacemi jsou následující: mladá generace vyznává jiný styl života namísto rozšiřování a budování již stávajícího majetku, ve vztahu mezi tchyní a snachou dochází k mnoha rozporuplným činitelům zejména ve způsobu vedení domácnosti, velká frekvence návštěv ze strany rodičů a jejich touhy být s mladými. Vliv rodičů bývá většinou tak silný, že dochází k narušení vztahu mezi mladými manžely. Rodiče si mohou kupovat přízeň vlastního dospělého dítěte, ale i manželského partnera. Přílišné zasahování rodičů do soukromí a nedovolení samostatně žít vede až k rozpadu manželství. V poslední fázi k rozvodu.⁶⁴

Z hlediska soužití generací se zaměříme na to, jaký vliv má soužití na výchovu nezletilých dětí. Dítě bychom měli vidět jako prvek, který se stále vyvíjí a je nositelem nových vztahů. Vztahy uvnitř rodiny se budou lišit podle toho, zda je dítě v předškolním nebo školním věku, zda je pubescent či adolescent.

⁶³ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980.(ISBN neuvedeno), str. 79-83.

⁶⁴ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980.(ISBN neuvedeno), str. 104-112.

3.2.1 Dítě předškolního věku a vícegenerační soužití

Předškolní věk je vývojové období dítěte od dovršení 3. roku věku po vstup do školy, tedy do dovršení 6. roku života. Hlavní činností předškolního dítěte je hra a v tomto období většinou dítě navštěvuje mateřskou školku a připravuje se na vstup do školy. Základem zůstává rodinná výchova, na které staví mateřská škola a napomáhá tak dalšímu rozvoji dítěte.⁶⁵

Rodiče i prarodiče se shodují v tom, že je to nejkrásnější věk dítěte a proto se k němu chovají velmi rozumně a přátelsky. Citová výchova dětí je velmi důležitá stejně jako pěstování dobrých návyků, vytváření pozitivních charakterových vlastností, budování kladných postojů k okolí a světu, ve kterém žijí. Zde může začít docházet k prvním rozporům mezi mladými rodiči a prarodiči. Rodiče nemusí souhlasit se „zastaralou a nmoderní“ výchovou, kterou vedli jejich prarodiče a která neodpovídá současné době. Prarodiče se naopak mohou domnívat, že jejich vnoučata se „kazí“ přílišnou volností, nedodržováním doby spánku apod. Výběr a množství hraček se často stává zdrojem nedorozumění i konfliktů, jelikož prarodiče nesouhlasí s množstvím hraček a jejich potřebou, naopak jsou prarodiče, kteří záměrně kupují drahé hračky a jsou pak rozmrzelí z toho, že jim není věnována dostatečná pozornost. Mladí rodiče také hodnotí vztah k dítěti tím, zda mu něco koupí a v jaké časové frekvenci. Na druhé straně je právě toto období hodnoceno jako nejméně konfliktní pro vztahy mezi prarodiči a mladými rodiči, jelikož dítě je pojítkem mezi nimi a zatím nezasahuje ani se nepřiklání k žádné straně. V pozitivním případě v dítěti prarodiče vidí pokračování vlastní osobnosti a vštěpují mu dobré zásady a kladné životní hodnoty. Negativní forma přízně je v kupování drahých dárků, nebo jak to bývá častější, že dítěti dovolí to, co mu rodiče zakazují a tím silně narušují výchovný proces. Citová výchova dítěte se z dnešních rodin stále vytrácí, jelikož preferujeme materiální hodnoty a také se odcizujeme sami sobě a přírodě. Moderní pohádky jsou srozumitelné spíše dospělým než dětem.⁶⁶

V málokteré rodině se povídají pohádky před spaním a poslouchají se každou neděli po obědě v rádiu. Nový trend je zapnout televizi a mít tak na chvíli od dítěte pokoj. Neustálý

⁶⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4, str. 175.

⁶⁶ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980. (ISBN neuvedeno), str. 149-152.

spěch rodičů a honění se za lepšími spotřebními předměty nepřispívají k citovému obohacení dítěte a jeho dobrému vývoji. Děti jsou velmi vnímavé a často vycítí napjatou atmosféru v rodině, zvláště pokud rodiče nemají na dítě čas a jsou odkázáni sami na sebe a navíc prarodiče mnohdy nevědí, jak k němu mají přistupovat.

3.2.2 Děti mladšího a středního školního věku a vícegenerační soužití

Mladší školní věk se vymezuje od 6 let do 10 let a školní docházkou od 1. - 4. ročníku školní docházky. Střední školní věk je od 11 do 14 let a školní docházka je vymezena od 5. – 8. ročník.⁶⁷

U dětí mladšího školního věku mohou nastávat vážnější problémy ve vztazích mezi generacemi, které vyplývají z rozdílných přístupů a výchovných metod prarodičů a rodičů. Právě zde narůstají rozdíly týkající se učení dětí, jejich osobního volna, zájmů, hodnot i výběru prvních kamarádství. Dochází ke změně postavení dítěte, a to v mnoha směrech. Dříve vyrůstaly děti v mnohem větším kolektivu, pěti až sedmi dětí. Dnes s hrůzou zjišťujeme, že dítě vyrůstá především v kolektivu dospělých, pokud je jedináček nebo má nanejvýš jednoho sourozence. To se projevuje v chování dítěte, v jeho psychice, zájmech apod. Svět děti poznávají až ve škole, kde musí bojovat o přízeň, svoje místo na slunci a navíc se po nich vyžadují jiné věci než doma. Důležitá je otázka socializace dítěte, která probíhá v první fázi především v rodině. Dítě se učí vrstvat do společnosti, kde žije, pomalu dochází k pěstování dobrých, ale i špatných návyků. Tady se rodiče i prarodiče dopouštějí chyb, které mohou natrvalo ovlivnit osobnost dítěte. Častá chyba je, že neříkají pravdu a snaží se je ovlivnit, ať neříkají, co si myslí. Dalším negativním prvkem je nedůslednost rodičů v odměňování a trestání dítěte. Rodiče chybují i v utváření dětského charakteru, jelikož zapomínají, že je děti napodobují a nedělají to, co se jim říká, ale to co vidí právě u rodičů a přebírají si vzor do dospělosti. Dítě má svou vlastní individualitu, kterou se snaží rozvíjet a bojuje o to, aby bylo v rodině respektováno. Ti, kteří to nepochopí, se stávají „nepřáteli“ dětí.⁶⁸

⁶⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4, str. 120 -215.

⁶⁸ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980.(ISBN neuvedeno), str. 152-154.

3.2.3 Děti staršího školního věku a adolescenti a vícegenerační soužití

Starší školní věk je vymezen školní docházkou, kdy žák navštěvuje střední školu a věkem přibližně od 15 do 18 let. Za adolescenci považujeme období dospívání, které se udává mezi 15 a 20 lety.⁶⁹

U nezletilých dětí dochází k mnoha konfliktům mezi jejich rodiči a prarodiči. Může docházet ke zhoršení vztahů rodičů a dětí. Nastává určité osamostatnění dospívajícího jedince, začíná si bránit svou osobní individualitu a požaduje právo na soukromí a vlastní rozhodování o věcech, o kterých donedávna rozhodovali rodiče. Ti se s takovým postojem obvykle nechtějí smířit a přibývá nedorozumění a konflikty.

Konflikty se mohou týkat např. oblékání. Hádky se týkají vhodnosti či nevhodnosti oblečení pro dítě. Prarodiče mohou vytýkat dětem i rodičům styl oblečení i vzhledem k ročnímu období. Rodiče naopak vytýkají prarodičům nemodernost oblečení, což se odrazí v jejich uraženosti. Podle mého názoru je nejlepším způsobem jak se vyhnout případným konfliktům je když dítěti oblečení nakoupí rodiče a prarodiče to zaplatí.

Rozmazlování dětí je častým problémem zejména na straně prarodičů, kteří na své děti byli mnohdy přísní a svá vnoučata, nyní rozmazlují proti jejich vůli a za jejich zády. Rozmazlování vyplývá jak z osobnosti rodičů i prarodičů, tak i ze situačních faktorů. Dítěti, které bývá často nemocné, se dostává více péče, než ostatním členům rodiny, stejné je to i u jedináčků.⁷⁰

⁶⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4, str. 16-212.

⁷⁰ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980. (ISBN neuvedeno), str. 154-168.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro praktickou část diplomové práce jsem si vybrala problematiku vícegeneračního soužití a její vliv na výchovu nezletilých dětí, neboť společné soužití rodičů s dětmi a prarodiči není dnes již tak obvyklé. Stanovila jsem si cíl výzkumu a definovala jsem výzkumný problém, hlavní a vedlejší výzkumné otázky. Zvolila jsem si vhodnou výzkumnou strategii a výzkumnou techniku. Důležité bylo také vhodným způsobem stanovit kritéria pro výběr výzkumného vzorku.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit názory a postoje lidí žijících ve vícegeneračním soužití na uvedený druh soužití a jeho vliv na výchovu nezletilých dětí.

4.2 Výzkumný problém

Hlavním výzkumným problémem je zjistit názory a postoje všech dospělých členů žijících ve vícegeneračním soužití na jeho vliv na výchovu nezletilých dětí.

4.3 Hlavní výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka, kterou jsem si položila, zní: Jaké jsou názory a postoje členů dvou společně žijících generací na vliv vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí?

Základním předpokladem výzkumné otázky je, že by měla určovat užitou výzkumnou strategii i techniku sběru dat.⁷¹

4.3.1 Dílčí výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou podstatou pro každý výzkumný projekt, neboť tvoří jeho jádro. Ukazují nám cestu, jak vést výzkum a také nám pomáhají se lépe zaměřit na výzkum, aby byly výsledky v souladu se stanovenými cíli.⁷²

⁷¹ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu – postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X, str. 23.

- 1) Jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu nezletilých dětí?
- 2) Jaký výchovný styl je uplatňován při výchově jejich dětí? Zdali je uplatňován jednotný výchovný styl?
- 3) Jsou stanoveny hranice či pravidla, kterými se musí jejich děti řídit?
- 4) Jakým způsobem se prarodiče podílejí na péči a výchově svých vnoučat?
- 5) Jak charakterizují prarodiče výchovu dnešní mládeže a v čem vidí největší rozdíly?

4.4 Volba výzkumné strategie a technik sběru dat

Vzhledem ke zvolenému tématu a na základě položené hlavní výzkumné otázky jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkumnou strategii. Hlavním přínosem kvalitativního zkoumání je do hloubky prozkoumat jevy a proniknout takzvaně pod povrch zkoumaného problému.⁷³

Jako výzkumnou techniku jsem zvolila standardizovaný rozhovor, který nám dává možnost zachytit odpovědi a slova v jejich přirozené podobě, jelikož se jedná o přímý kontakt s účastníky, a to je jeden z základních principů kvalitativního výzkumu.⁷⁴

4.4.1 Výběr výzkumného vzorku

Pro praktickou část diplomové práce jsem zvolila výzkum ve třech až šesti tří generačních rodinách. Jedná se o úplné rodiny (oba prarodiče, rodiče a alespoň jedno dítě ve věku pěti let).

Výzkumný vzorek jsem si vybírala dle přesně určených kritérií stanovených na začátku diplomové práce. V první fázi výběru jsem se snažila nalézt nejvhodnější výzkumný vzorek ve svém blízkém okolí. Zde jsem bohužel neuspěla. Ani jedna rodina nebyla vhodná

⁷² ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, str. 69.

⁷³ ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, str. 24.

⁷⁴ ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, str. 160.

a nespĺňovala všechny mé kritéria. Mohla jsem sice provést korekci a úpravu kritérií či nějaké odstranit, ale stále jsem věřila, že je najdu. Začala jsem proto kontaktovat i osoby mě vzdálené a začala jsem oslovovat i lidi tzv. z ulice. Po delším hledání se mi podařilo zkontaktovat se na skupinku matek, kde jsem měla velký úspěch. Hned dvě matky mi poskytly informace vedoucí k rodinám, které mé požadavky splňovaly.

První rozhovor jsem provedla s rodinou. Její celá rodina včetně další rodinných příslušníků byla vstřícná a otevřená k výzkumu. Druhý rozhovor jsem prováděla u rodiny, kterou se mi podařilo zkontaktovat přes další dvě maminky. Třetí rodinu, která se stala mým výzkumným vzorkem, se mi nakonec podařilo získat přes další dvě rodiny. Všechny rodiny byly velice vstřícné a všem moc děkuji za vstřícnost a otevřenost.

V rámci hledání těch nejvhodnějších rodin jsem se samozřejmě setkávala i s negativní reakcí, kdy jsem měla rozhovor předem domluven, ale po přijetí do rodiny se nakonec ukázalo, že rodina nemá zájem či někteří účastníci rodiny nesouhlasí s rozhovorem. Narazila jsem i na případ, že se rodina krátce před rozhovorem rozpadla a nespĺnila tak mé kritéria.

Podstatou výzkumu v této práci je zkoumat názory a postoje na výchovu dětí, proto je důležité zjistit daný problém výzkumu přímo v samotných rodinách. Pro výzkum jsem v podstatě využila techniku nabalování.

Všechny rodiny pocházejí z obce do 5000 tisíc obyvatel. Kritérium pro výběr rodiny je vícegenerační soužití minimálně 5 let. Další podmínkou při výběru rodin bylo kritérium, že se musí jednat o úplnou rodinu, což znamená oba prarodiče, rodiče a alespoň jedno dítě ve věku 5 let. Jedině tak lze úspěšně zjistit vliv vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí.

5 REALIZACE VÝZKUMU

Prvním krokem vstupu do terénu byl telefonický kontakt. S jednotlivými rodinami a především matkami jsem se domluvila telefonicky, kdy jsem jim oznámila předběžně danou návštěvu a během dvou týdnů jsem je opět kontaktovala a domluvila si s nimi závazný termín setkání a čas, tak aby jim daná schůzka vyhovovala a byli všichni účastníci rozhovoru přítomni.

Vzhledem k anonymnímu sběru dat jsou pozměněna příjmení respondentů. Rodiny žijí v rodinném domě s jedním společným vchodem a společnou zahradou, ale dvěma oddělenými domácnostmi. Výzkumu se účastnily pouze rodiče a prarodiče.

Rodiny v nichž byl výzkum proveden.

5.1.1 Rodina č. 1 Bílkova

Matka

- Eva Bílková, věk 35let, má středoškolské vzdělání s maturitou, ale v současné době studuje vysokou školu a pracuje na zkrácený úvazek. Ve vícegeneračním soužití žije s rodiči muže již 11 let.

Otec

- Jiří Bílek, věk 35 let, je vyučen v oboru a v současné době pracuje na plný úvazek. S manželkou Evou vychovávají dvě nezletilé děti.

Dcera

- Adéla Bílková, věk 7 let, navštěvuje základní školu.

Syn

- Martin Bílek, věk 11 let, navštěvuje základní školu.

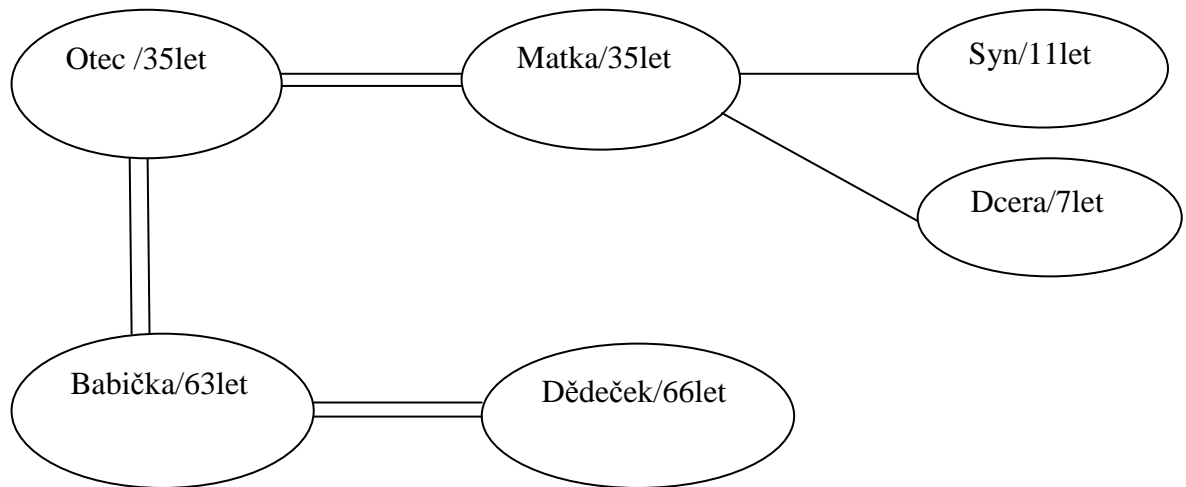
Babička

- Božena Bílková, věk 63 let, má středoškolské vzdělání s maturitou a nyní je ve starobním důchodu.

Dědeček

- Jan Bílek, věk 66 let, je vyučen v oboru a nyní je ve starobním důchodu, ale ještě pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná.

5.1.1.1 Rodina č. 1

5.1.2 Rodina č. 2 Hladíkova

Matka

- Ivana Hladíková, věk 36let, má středoškolské vzdělání s maturitou, ale v současné době je na rodičovské dovolené a přivydělává si jako osoba samostatně výdělečně činná. Ve vícegeneračním soužití žije s rodiči muže 5 let.

Otec

- Martin Hladík, věk 46 let, má středoškolské vzdělání s maturitou a v současné době pracuje na plný úvazek. S manželkou Ivanou vychovávají dvě nezletilé děti.

Dcera

- Kristýna Hladíková, věk 9 let, navštěvuje základní školu.

Syn

- Tomáš Hladík, věk 4 roky, navštěvuje mateřskou školku.

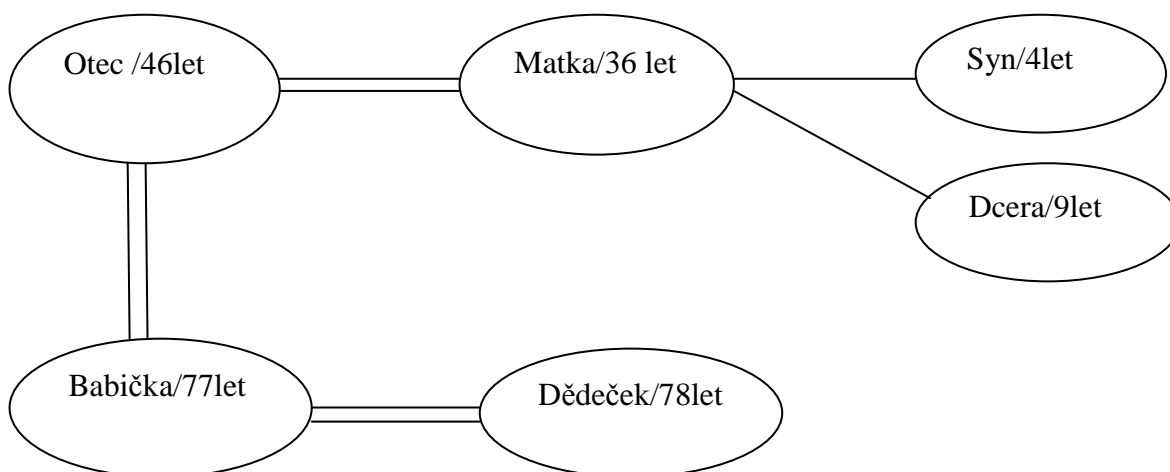
Babička

- Ludmila Hladíková, věk 77 let, má základní vzdělání a nyní je ve starobním důchodu.

Dědeček

- Josef Hladík, věk 78 let, má základní vzdělání a nyní je ve starobním důchodu.

5.1.2.1 Rodina č. 2

5.1.3 Rodina č. 3 Michalčova

Matka

- Kateřina Michalčová, věk 33let, je vyučena v oboru, ale v současné době pracuje na zkrácený úvazek. Ve vícegeneračním soužití žije s rodiči muže 5 let. Její syn pochází z prvního manželství.

Otec

- Radim Michalec, věk 35 let, je vyučen v oboru a pracuje na plný úvazek. S manželkou Kateřinou vychovávají dvě nezletilé děti, z toho nevlastního syna.

Dcera

- Natálie Michalčová, věk 4 roky, navštěvuje mateřskou školku.

Syn

- Jakub Michalec, věk 8 let, navštěvuje základní školu.

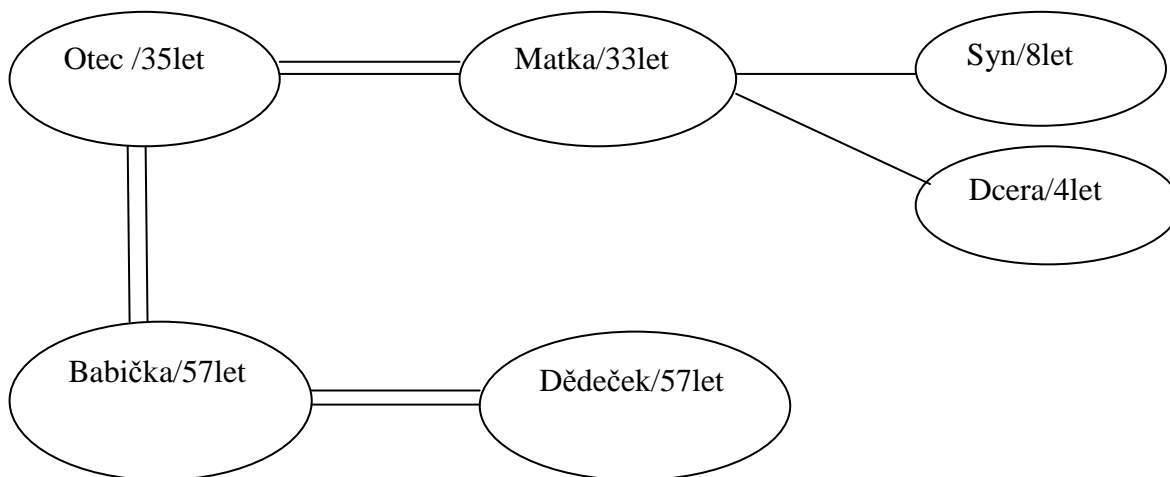
Babička

- Dagmar Michalčová, věk 57 let, má středoškolské vzdělání s maturitou a je zaměstnaná na plný úvazek.

Dědeček

- Petr Michalec, věk 57 let, je vyučen v oboru a je zaměstnán na plný úvazek.

5.1.3.1 Rodina č. 3

6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Jedná se o část analýzy, která se zabývá označením a následnou kategorizací pojmů. Základem procesu kódování jsou analytické postupy: první se týká porovnávání a druhý kladení otázek. Dodávají teorii přesnost a specifčnost.⁷⁵

Nahrávku z diktafonu zpracujeme do psané podoby tak, aby bylo možné provést otevřené kódování, ale nejprve provedeme doslovnou transkripci textů. Nejprve text rozdělíme na jednotky a přidělíme jednotce nějaký kód. Následně je převedeme do kategorií, které pojmenujeme a budou tak úzce souviset se zjištěnými údaji, jelikož hledáme příčiny a vztahy mezi jednotlivými kódy.

Přehled kódů a jejich barevná škála navazující na zakódované rozhovory, které jsou uvedeny v příloze: Otázky týkající se společného soužití jsem označila žlutou barvou, vliv na výchovu nezletilých dětí je označen červeně, výchovný styl zeleně, pomoc a péče prarodičů je označen oranžově, rozdílné názory modře, komunikaci v rodině světle modře, hranice a pravidla fialově a k tomu mám podtržený text, který s tím úzce souvisí.

Vznikly nám čtyři základní kategorie a každá kategorie obsahuje několik dalších oblastí.

Přehled stanovených kategorií:

- Vlivy působící na výchovu
- Hranice a pravidla
- Společné soužití
- Je to dobou?

6.1 Vlivy působící na výchovu

Zásadní kapitola, která se přímo dotýká hlavního tématu diplomové práce. Jak vyplývá z názvu kapitoly, budeme se blíže zabývat následujícími oblastmi:

- Vliv výchovy na nezletilé děti
- Hlava rodiny

⁷⁵ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu – postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X, str. 45.

- Výchovní styl v rodině
- Bariéry v komunikaci
- Rozdílní názory a postoje k dětem

Ve svém výzkumu jsem zkoumala vliv vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí. Z rozhovorů vyplynulo, že rodiče i prarodiče si jsou jisti, že společné soužití má vliv na výchovu dětí a projevuje se to především tím, že ty děti vidí a vnímají, jak se rodiče chovají k prarodičům a obecně ke starším lidem. Nejenom vidí, ale i přijímají názory a postoje starší generace, ať už z vyprávění příběhů z mládí nebo z jejich vlastních zkušeností a z jejich odlišného žití než jak nyní žijí jejich vlastní rodiče. Otcové jako hlavy rodiny to vnímají způsobem, že společné soužití má bezesporu pozitivní vliv na jejich děti, jelikož je to obohacuje a pozitivně to přispívá k jejich výchově. Děti mají „větší obzor, že víc názorů na výchovu“. Na druhou stranu se otcové domnívají, že „*my je víc ovlivňujeme, že na ty prarodiče až tolik nedají a když babička s dědou něco řekně, tak to neberů*“, a dodávají „*nemajů z toho takovů váhu, jako když já na ně zařvu*“. „*Respekt mají hlavně z nás*“. Role otce je podstatná jako hlava rodiny, což platí odpradávná. Bez hlavy rodiny by rodina nemohla fungovat a je nezastupitelná z hlediska její funkčnosti a organizovanosti. Přesto se domnívám, že u vícegeneračního soužití otec jako autorita má menší váhu, jelikož děti jsou ovlivněné více dospělými najednou. Chod domácnosti a organizace stejně závisí na matce a babičce. Pro náš výzkum by bylo velmi zajímavé si ověřit to, jak děti vnímají otce jako hlavu rodiny, ale v našem výběrovém vzorku byly děti ještě příliš malé, aby nám mohli na tuto otázku odpovědět.

Podstatou vlivu a soužití je důležité, aby se všichni pod jednou střechou měli rádi a společně dobře vycházeli, jelikož i to je jeden z důvodů, který může pozitivně ovlivnit děti v jejich budoucnosti, jakmile vyrostou. V případě dobrého vlivu na jejich výchovu pak budou schopni i oni sami žít se svými rodiči nebo rodiči partnera pod jednou střechou a vychovávat svoje děti, jelikož budou mít převzaté modely a vzory chování, které jsou důležité pro jejich výchovu.

Každý z nás si výchovou *prošel*, ať už jako vychovávané dítě nebo jako vychovatel. Každému z nás zůstalo v paměti to, co jsme měli na výchově rádi a přijímali, i to co jsme naopak nesnášeli a v duchu si říkali, že takovým rodičem určitě nebudeme, zvláště v období dospívání. V rámci výzkumu byla jedna z hlavních otázek výchova a výchovní styl. Zajímalo mě, zda rodiče a prarodiče mají jednotný styl výchovy a jak tento styl děti/vnoučata vnímají.

V teoretické části rozlišujeme několik stylů rodičovské výchovy. Někdo k dětem přistupuje jako „hodný kamarád“, kterému je vše dovoleno a jiný jako „důsledný a přísný učitel“. Jak jsme uváděli, ani jeden z těchto stylů není zcela vhodný. Podle mého názoru jsou vhodné oba přístupy dohromady. Člověk má být přísný a důsledný, ale také kamarádský a především dítě má mít stanové pravidla. Ve zkoumaných rodinách se nejčastěji vyskytovaly následující typy výchovy: *příkladem, kamarádský, důsledný a benevolentní*. Uvedené styly dokládají tyto výpovědi: Prarodiče č. 1: „*vychováváme je spíš takovým příkladem*“, „*vidí, jak děláme, co děláme, my na vesnici, máme zahrádku, zvířectvo, slepice, králíky, že to vidí, tím jak vyprávíme, už aj co my jsme dělali, takovým tím příkladem*“. Naopak prarodiče č. 3 uplatňují benevolentnější, ale i přísný styl výchovy. Babička tvrdí: „*já su teda důsledný, důsledný výchovný element, já su zvyklá ze školy, já su přísná, ale kamarádská a veselá*“. Naopak dědeček vypovídá: *babička, tá dodržuje, co řekne, já su takový benevolentnější a až tak výchovně nepůsobím*“. U rodičů č. 2 popisují výchovný styl: „*nejsme ani moc přísní a zase, ani moc nedovolujeme*“. „*U Klárinky jsme zavedli plusy a puntíky*“. Tím jsou děti motivovány k různým výletům a odměnám, podle toho kolik mají puntíků a plusů. Jak potvrzuje tatínek: „*hlavně vysvětlujeme dětem, co a proč udělaly špatně a různě, ohodnocení, body*“. U rodičů velmi oceňují jejich přístup k výchově a především zavedení plusů a puntíků, s kterými je zatím seznámena starší dcera a motivuje ji to k dalším činnostem nejenom ve škole, ale i v domácnosti. Každá rodina by si mohla najít svůj výchovný styl, který bude vyhovovat jejich dětem, neboť ne v každé rodině by tento výchovný styl byl úspěšný. Rodiče č. 1 uplatňují spíš „*takový kamarádský styl*“ a tatínek to potvrzuje, „*takový ten volnější, stejně se jim to nakonec povolí*“. Většinou si to děti prosadí, pokud něco chtějí.

Výchovné styly u rodičů a prarodičů nemusí být vždy jednotné a mohou se odlišovat. Prarodiče č. 2 se snaží uplatňovat výchovný styl, který uplatňují rodiče jejich vnoučat. Jak vypovídá dědeček „*člověk když to slyší, jak oni s něma jednajú, nemožete odlišně to dělat, protože to by byla rozepře nějaká, určitě*“. „*Tak jak je to nahoře, tak je to dole*“. S výchovným stylem rodičů přesto nesouhlasí, jelikož se mu zdá příliš volný a dodává: „*pro děcka sa všeko dělá, co chcú to majú a první poslední pro ně a nevím, jestli je to dobré*“. „*děcka si budú za chvílu víc dovolovat, protože zjistí, když byli malí, tak si dovolili, potom zase jim trošičku porostú ramena*“. Z rozhovorů u rodičů č. 2 vyplynulo, že uplatňují jednotný výchovný styl, ale rozpor nastal v názorech na výchovu. Maminka uvádí: „*my máme*

takový přísnější trošku ten výchovný styl než prarodiče“. „*Výchovu si řešíme sami“.* Jelikož rodiče se domnívají, že prarodiče nejsou tak přísní, jak by si oni představovali a přitom prarodiče nesouhlasí s jejich výchovným stylem a domnívají se, že by rodiče měli být přísnější, ale neodvažují se zasáhnout odlišným způsobem. Z toho nám vyplývá, že mezi rodiči s prarodiči existuje *bariéra v komunikaci*. O výchově jako takové a výchovném stylu si spolu nepovídají

K neefektivní komunikaci nemusí docházet pouze u výchovy, ale může být překážkou a problémem, které členové rodin mohou spatřovat v oblasti rodinné komunikace. Chyby lze najít v samotných lidech. Podle mého názoru může jít o přístup a otevřenost, jaké byly v rodině nastaveny.

U prarodičů č. 3 uplatňují jednotný styl výchovy i přesto, že dědeček tvrdí, že „*já su ten málo výchovný typ“*. K rozporu dochází u rodičů, kteří mají odlišné výchovné styly a jak potvrzuje tatínek: „*nemáme jednotný výchovný styl“*. Potvrzuje to na příkladu: „*děčka bude na počítači hodinu a prosadí si dvě“*. „*Já něco nařídím a manželka potom prosadí, že to bude jinak“*. Jednotný výchovný styl, který funguje jak u rodičů, tak prarodičů se nachází pouze v jedné rodině č. 1. Jak potvrzují rodiče: „*v zásadních věcech jsme zajedno“*, „*máme stejné hodnotové názory“*, „*vedeme je stejně“*, „*potom by děčka nevěděly, jestli poslechnout mě nebo manželku“*. Babička uvádí: „*uplatňujeme rozhodně jednotný styl“*.

Velmi zajímavou oblastí výzkumu byl i postoj rodičů a prarodičů k rozdílným názorům na výchovu dětí/vnoučat. Tedy to, zda se stává, že rodiče mají s prarodiči rozdílné názory na výchovu a zda se to nějakým způsobem projevuje. Zajímavostí na výzkumu bylo, že tatínci nevidí žádné velké rozdíly ve výchově. Pouze částečně v jejich přístupu, který je daný spíše jejich věkem a dobou a v jednom případě dochází k nedostatečné komunikaci. Může to být z velké části způsobené i tím, že výzkum, i když to původně nebylo záměrem, probíhal u rodičů muže, což mohlo nějakým způsobem ovlivnit to, že muži vnímají rozdílné názory a postoje jinak než jejich manželky. Nestává se, že by muži šli proti svým vlastním rodičům. Důkazem toho jsou opačné názory žen. Největší rozdíl spatřují v rozmazlování. Jak uvádí maminka č. 2: „*rodičům víc záleží na té přísnější výchově, než dědečkovi a babičce třeba, že takže oni je víc rozmazlují“*. Navíc k tomu dodává: „*když třeba já něco řeknu tak, že bych to já nechtěla, ale nechej ho a tak, takže třeba okřiknou i toho rodiče, což by nemělo být, že třeba opravovat toho rodiče, že by jsme to tak neměli“*. Navíc se dostáváme opět

k problému, který je u této rodiny a to je nedostatek komunikace mezi rodiči a prarodiči. Jak nám dokazuje další názor ženy: „*jsou chvíle třeba, kdy to myslíme každý trošku jinak s téma prarodičema*“ a hlavní rozpor je potvrzen: „*akorát v tom povolování takové to trošku, rozmazlování*“. Maminka to uvádí na příkladu: „*chceme prostě, aby to, co můžou doma, mohli i u babičky a to co nemůžou doma, aby nedělali ani u babičky*“, např.: „*třeba v papučkách po sedačce, snažíme se to říct babičce, aby taky nedovolovali, jo v těch papučkách na sedačku, tak si to vždycky řeknem*“. Na druhou stranu to dokazuje, že se nemusí vždy jednat o nedostatek komunikace, ale může jít o nesprávné vnímání či pochopení ze strany prarodičů. Maminka č. 3 spatřuje také rozdílné názory a její názor je takový: „*tak určitě máme rozdílné názory, hraje v tom určitě aj ta důslednost, abychom byli důslední*“ a dodává: „*prarodiče jsou přísnější než my*“. Zcela jiný postoj k rozdílným názorům mají prarodiče, kteří zastávají názor, že k rozporům nedochází. Babička č. 3 to potvrzuje: „*tak nestává se to, oni respektují a stojí při mně, takže to se nestává*“. Dědeček č. 2 zastává názor takový: „*oni si to vychovávají sami a my tak jenom přitrnkáváme, ale jestli se nám to možná třeba aj něco nelíbí, no tak to nebudeme říkat, že*“. Zde vidíme, že prarodiče stojí spíše v pozadí a respektují názory rodičů a pokud např. slyší od dětí, že maminka něco říkala, tak do toho nezasahují a příkazy rodičů nemění. Pokud jim to jejich rodiče dovolili, příliš do toho nezasahují.

V našem výzkumu jsem se dotazovala, jak podle rodičů a prarodičů vnímají děti a vnoučata jejich výchovný styl a jak na ně působí. Výsledky dokazují, že názory rodičů a prarodičů na to jak to děti/vnoučata vnímají, nejsou zcela shodné.

Ne všichni prarodiče dokázali charakterizovat vnímání výchovy u svých vnoučat. Bylo pro ně těžké to pojmenovat. Dědeček č. 2 se domnívá: „*oni sů malí, oni to moc nevnímají, protože sů malí*“. Lépe to dokázal popsat u svých dospívajících vnoučat, jelikož dodává: „*tak ti odrostlejší, ti už jako jo, trošičku mají jakýsi respekt a než ti malí, jaký respekt*“. „*Nechod' tam, stejně tam jde*“. „*Nemá z toho rozum*“. Babičky č. 1 a č. 3 se shodují na tom, že na vnoučata jejich výchovný styl působí a že ho vnímají: „*dobře a že ho přijímají*“. Vnoučata je mají rádi a jejich názor je takový: „*mají nás rádi, nebo že k nám rádi chodí, spí a čteme jim aj pohádky*“. Je to způsobeno i tím, že rodiče na své děti nemají tolik času, popřípadě trpělivosti. Babička č. 3 k tomu zaujala postoj a přesvědčivě vypovídá: „*Já si myslím, že ho vnímají, myslím si, že mne poslouchají víc než maminku třeba anebo víc než*

manžela“. Tímto máme potvrzený benevolentní postoj matky k výchově, jejíž názor nám sama potvrzuje.

Otcové se domnívají, že jejich výchovný styl vnímají děti „dobře“, ale z časového hlediska to bude možné posoudit až za pět nebo deset let. Tatínek č. 2 k tomu dodává: působí to „střídavě, oblačno“. „*Než ty děti pochopí, to dá víc práce, než se jim to vysvětlí*“, co se po nich chce. Maminky č. 1 a č. 2 se shodují, že jejich to jejich výchovný styl vnímají „dobře“, jsou ve věku kdy se „svěřují se svýma starostma, když je něco trápí, když se jim něco nepodaří“. Pouze maminka č. 3 uvádí, že musí ve výchově více zasáhnout a její působení charakterizuje: „*někdy si z toho dělají srandu, napoprvé neposlechnou, musím fakt zvýšit ten hlas*“. Z toho můžeme usoudit a potvrzuje se nám, že její styl výchovy je příliš benevolentní a děti nemají stanovené hranice.

6.2 Hranice a pravidla

V předchozí kapitole jsme věnovali pozornost zejména vlivu výchovy na nezletilé děti, výchovným stylům a rozdílným názorům a postojům. Nyní na tyto oblasti plynule navážeme, neboť hlavními tématy jsou:

- Normy slušného chování
- Odměna a trest
- Respekt a úcta

Hranice a pravidla, jež jsou dětem ze strany rodičů stanoveny, úzce souvisí s normami slušného chování a s tresty i odměnami. Dodržuje-li je řádně po delší dobu, může očekávat odměnu, v případě předem domluvené hranice ji překročí, následuje trest. Ve výzkumu jsme se zaměřili na stanovení hranic rodiči, a zda jsou aplikována jednotně všemi dospělými. Rodiče č. 1 a č. 2 se shodují ve stanovených hranicích. Jedná se především o pravidla slušného chování, děti by měli vědět, co si mohou a nemohou dovolit a také se to týká jejich školních povinností. Dokazuje to výpověď matky č. 1: „*přirozeně je jim vysvětlováno, co není vhodné a už to příště neudělají, nebyla jsem nucena stanovovat nějaké*“ ... Tatínek č. 1 uvádí: „*tak hranice určitě, nemůže si dovolit, ve škole, jestli bude mít čtverky, pětky, ta hranice je jako, horší známky*“. Rozdílnost stanovených pravidel je v rozporu u rodiny č. 3, kdy matka uvádí, že „*ani moc né*“ a naopak otec to vidí jinak a tvrdí: „*no mají stanovené*

nějaké pravidla, které sa nedodržujú“. Při otázce, které pravidla se dodržují, tak si vzpomněl pouze na úkoly do školy, které se částečně dodržují, ale jinak nic. Prarodiče vidí stanovené pravidla více optimisticky než rodiče. Všichni prarodiče se shodují, že jejich vnoučata mají stanovená pravidla. Dokazují to výpovědi např.: *„mají od rodičů stanovené pravidla“*, *„aby šli spát zavčasu, když jdou do školy“* a jak uvádí babička č. 3: *„děcko opravdu musí mít nějaké hranice, protože jinak sa s ním nedomluvíte“* a dodává: *„když řeknu já nějaké pravidlo, tak ho všichni dodržují“.* Rozpor vidí u rodičů, u kterých si není jistá, že je to tak, pokud si něco stanoví maminka s tatínkem, což se nám již potvrdilo. Každý rodič k tomu zaujímá jiný postoj. Rozdílnost v jednotnosti dodržování hranic je pouze u rodiny č. 3, jinak se nastavené pravidla dodržují a jsou jednotné u všech dospělých.

Nyní se dostáváme k oblasti odměňování a trestání dětí/vnoučat.

Typickými výrazy pro všechny tři rodiny je pochvala a pohlavek. Mnohem účinnější ve výchově než pohlavek je domluva a vysvětlování, což je sice z krátkodobého hlediska zdoluhavá záležitost, ale v konečném důsledku může být účinnější než plácnutí po zadku, a to především u starších dětí. Myslím si, že plácnutí po zadku více platí na malé děti, které z toho ještě nemají rozum, a trest musí být okamžitý, aby se neminul účinkem a ne až na druhý den, kdy dítě nemusí rozumět, za co bylo pokáráno. Ne vždy jsou rodiče přístupní a trpěliví k dlouhému vysvětlování, zvláště pokud byli vychovávaní jiným způsobem a pohlavky byli běžnou součástí jejich dětství. Jak bylo zjištěno, fyzickým trestům se všechny rodiny vyhýbají. Za trest je považován pohlavek nebo plácnutí po zadku. Pouze jedna babička uvedla, že jednou vytáhla na vnuka vařechu a než ji stačila použít, tak vařecha praskla. Za trest je považován „zákaz“, např. dětem se zakáže televize, počítač, popř. funguje domluva. K pochvalě v jejich rodinách dochází poměrně často. Především předškolní děti jsou chváleny za maličkosti. Za pochvalu je bráno i pohlazení a vlídné slovo či jakákoliv činnost nebo sebemenší úspěch dítěte ve školce. U školních dětí je to trochu jiné. Jsou odměňovány drobnostmi, ale spíše příležitostně. Jak vyplývá z rozhovoru u rodičů č. 1: *„když má dobré známky, může jít na počítač, pojedeme do Zlína, do McDonaldu, je to jednou za čtvrt roku, mají to svátečně slíbené, v den vysvědčení, že jedeme do restaurace třeba na jídlo nebo na pohár“.* *„Někdy dostávají jako by kapesné, ale nedostávají ho pravidelně“*, jak uvedli i ostatní rodiny finanční odměny děti nedostávají, pouze nepravidelně malé kapesné ve formě dvacetikoruny. Co se týká odměňování, nebývá každodenní, spíše příležitostně např. u školáků za vysvědčení, za pomoc při práci apod. Co se týká pamlsků, to je také nepravidelné a jedna babička vypovídá: *„kupuji jim radši mléčné výrobky, ovoce,*

zeleninu“. Dle mého názoru by jistě každý z nás uvítal babičku, která dbá na zdravou výživu dětí a nerozmazluje je sladkostmi.

Poslední oblast této části je věnována pojmům respekt a úcta.

Úctu můžeme označit jako trvalý vztah ocenění toho druhého, především ohleduplností, zdvořilostí či podporou. Klasickým výrazem úcty je například dávání přednosti. Projevuje se vůči druhým lidem, zejména rodičům a starším. Dnes se příliš o úctě nemluví, zůstává jako respekt, ohled a osobní ocenění podstatnou složkou lidských vztahů, soukromých i veřejných. Možná proto, že nevyvolává konflikty, ale je opakem soutěživého sebeprosazování, z něhož konflikty obvykle vznikají. Co se týká respektu, znamená ohled, uznání. Respekt je důležitý lidský postoj vůči ostatním lidem, ale i k názorům a kulturám. Zahrnuje nám dobrovolné sebeomezení a toleranci, ne však proto, že by byl lhostejný, nýbrž protože si jich váží a uznává jejich cenu, i když s jejich názory nebo postoji nemusí souhlasit. Opakem respektu je bezohlednost a pohrdání. Dle mého názoru respekt a úcta hraje významnou roli nejen ve výchově dětí a vnoučat, ale především při společném soužití více generací. Bezohledné chování dokáže nabourat či zničit hezké vztahy v rodině.

Jak nám však již vyplynulo z předchozích uvedených výpovědí a rozhovorů, ve všech rodinách „vládne pohoda a harmonie“. Maminka č. 1 nám potvrzuje vzájemnou úctu týkající se společného soužití a výchovy: „*vidí, že my se k sobě chováme hezky, že my se k nim chováme hezky, tak se chovají i oni hezky k sobě, k nám*“. „*Myslím si, že je to v pohodě*“. (Matka tím myslela vztah svých dětí vůči sobě a rodičům). K samotné výchově a prarodičům doplňuje: „*respektují náš názor na výchovu a nechávají nás, ať si je vychováváme*“. Dalším příkladem hezkého soužití a výchovy, můžeme uvést následující výrok, čímž se dostáváme k další kategorii: „*vidí od nás příklad, že i my je respektujeme, tak je taky respektují*“.

6.3 Společné soužití

Další důležitá kapitola bude věnována soužití tří generací, budeme zjišťovat, jakým způsobem se prarodiče podílejí na vzájemné péči o vnoučata, a dotkneme se otázky, kolik času věnují rodiče svým prarodičům.

- Soužití tří generací, výhody a nevýhody
- Čas věnovaný prarodičům
- Pomoc a péče o děti/vnoučata

Soužití několika generací pospolu není dnes již tak obvyklé. Soužití mladých rodin s vlastními rodiči nacházíme spíše na vesnicích než ve městech, jelikož na vesnici se jedná o určitou tradici a obraz, který se nám nabízel především ve dvacátém století, ale i na počátku dvacátého prvního století najdeme několik rodin, které spolu takto žijí a jinak si to ani neumějí představit. Čím to může být? Dříve mladé rodiny neměly tolik financí a z počátku velký příjem, aby si mohly dovolit vlastní bydlení a navíc zakládaly rodiny poměrně brzy kolem dvacátého roku jejich věku. Dnes se posunula hranice založení u mladých lidí téměř o deset let, a proto se dnešní generace často obrací na banky s prosbou o hypotéku, aby tak vyřešily svou nejistou bytovou situaci, a aby měli své soukromí a nemuseli jít bydlet k rodičům.

Všechny rodiny žijí ve vícegeneračním soužití s rodiči manžela a zajímaly mne především výpovědi žen a jejich výhody a nevýhody společného soužití. Ve výzkumu mne nejvíce zaujalo soužití rodiny č. 1, která již na první pohled působila harmonickým dojmem a návštěvou v jejich rodině a společným rozhovorem se mé domněnky jen potvrdily. Ať jsem se ptala kohokoliv z rodiny rodiče i prarodiče měli na společné soužití stejný názor a viděli pouze výhody a nevýhody nespatořovali žádné. Žena č. 1 nám to potvrzuje na výpovědi: „*Musím říct, že se nám do ničeho nepletou, že jsou velice tolerantní a přímé nevýhody zatím nespatořuju žádné*“. Manžel č. 1 k tomu doplňuje: „*je to velická výhoda bydlet s rodičema, nikdy jsme nezažili být sami, vždycky jsme s našimi byli*“. Prarodiče k tomu zaujímají stejný postoj a jako výhodu vidí, „*dobře vycházíme s mladýma, nemají starost, když mají svoje*“ a doplňují, „*nikdy jsme neměli žádný střet jako s mladýma, buď my tu můžem za něma přijít nebo oni za náma*“. V rodině č. 2 se vždy názory na společné soužití neshodují. Rodiče vidí výhody soužití především v pohlídání dětí, ale jinak mají zavedené pravidla a dvě naprosto oddělené domácnosti, což potvrzuje výpověď manželky: „*My jsme fakt zvyklý, jako že jsme zvlášť rodina a k babičce jdeme na kávu a tak jako posedíme, pobesedujeme a pak zase odejdeme*“. Manžel s názory své ženy souhlasí a potvrzuje, že se jeho rodiče do jejich společného soužití „*nemontují*“. Názory prarodičů ke společnému soužití mají trochu odlišné. U výhod to vidí následovně: „*Výhody mají snád oni větší než my, protože třeba okolo té chalupy a okolo děcek, když je potřeba, tak kam se obrátí, jedině na ty rodiče, že? Za další výhodu považují, nežijeme sami, nějak nemáme vliv nebo nestaráme sa co je nahoře*“. Vzhledem k jejich pokročilému věku a velmi malému věku jejich vnoučat mají dojem, že na ně není brán takový ohled, jaký by si zasloužili, ale na druhou stranu rodičům nic neřeknou. Navíc je jistě zajímavý názor babičky, která tvrdí: „*Jistěže je lepší,*

když každý by byl sám tam a my tam. Že jak si kdo udělá, tak to má a hotovo. Jenomže když je to tak, jak to máme“. V rodině č. 3 dochází také k odlišným názorům, ale jinak v rodině panuje pohoda a dobrá nálada. Rodiče se shodují na tom, že výhoda soužití je pohlídání dětí. Dále dle výpovědi manželky: *„navzájem si určitě vycházíme vstříc“.* Nevýhody s manželem spatřují v mluvení do jejich života, a jak oba uvádějí: *„tak nevýhody, že mi sem tam do toho kecají a vždycky nějaký spor sa nejde, že do něčeho začnu kecat“.* Zajímavý je názor prarodičů. Dědeček vidí více výhod mladých než u sebe, jelikož jsou doma a mohou jim kdykoliv pomoci a pohlídat děti a za nevýhodu považuje pouze: *„jiný náhled na život“.* Babička vidí pouze výhody a to především ve vzájemné pomoci a se snachou si vychází vstříc, ať už jde o vaření či jakoukoli pomoc. Jako výhody uvádí: *„výhody jsou oboustranné, člověk není sám v chalupě, pořád je živo v tom baráku“.*

Čas věnovaný prarodičům, nebyl přímo předmětem našeho zkoumání. Pouze vyplynul z některých rozhovorů. V dnešní náročné a uspěchané době je otázkou kolik času věnují rodiče svým prarodičům a také vnoučata. Rodiče jsou dnes velmi časově vytíženi, aby zabezpečili ekonomickou funkci rodiny. Rozdíl je i ve věku prarodičů. Mnoho prarodičů se snaží si k důchodu ještě přivydělat a pomoci tak mladým rodinám. Prarodiče, kteří již nemohou pracovat, čas tráví především doma. Například v rodině č. 1 spolu tráví spoustu času, zejména prarodiče a vnoučata, jelikož jak vyplynulo z rozhovorů. Děti k nim chodí rády a téměř každý večer před spaním jim čtou pohádky, jelikož rodiče na ně nemají tolik času jako oni. V rodině č. 2 se vnoučata a rodiče věnují prarodičům hlavně v létě, kdy se společně potkávají na zahradě. V zimě prarodiče vnoučata příliš nenavštěvují. Dokazuje to výpověď babičky: *„abych pravdu řekla, oni tak až u nás tak nejsou, někdy málo“.* Ne vždy mají prarodiče přehled, jak jejich vnoučata tráví volný čas, jelikož dodává, *„já nevím, co dělá, jestli sa dívá na televizi nebo se hraje s autkama nebo je někdy venku, nebo tak různě, já nevím“.* Prarodiče č. 3 s rodiči i vnoučaty tráví mnoho času, jak bylo zjištěno z předešlých výpovědí, navzájem si pomáhají a jsou ochotní a vstřícní kdykoliv jim pohlídat děti.

Tímto se dostávám k poslední oblasti, ve které jsme zjišťovali, jak se prarodiče podílejí na péči o svá vnoučata. Jak je uvedeno v teoretické části, prarodiče hrají významnou úlohu v životě svých vnoučat a mají na ně také mnohem více času a trpělivosti. V otázkách péče a pomoci u vnoučat se odpovědi u rodičů a prarodičů shodovali. Někdy rodiče přiznali, že se jim dědeček s babičkou věnují více než oni sami a učí je i víc věcí.

Nejméně času a péče věnují svým vnoučatům prarodiče č. 2, vzhledem k jejich vysokému věku, což potvrzují i rodiče, ale i tím, že děti jsou zvyklé být více se svými rodiči a také si to tak zavedli. Prarodiče jsou ochotní pohlídat svá vnoučata. Zejména dědeček vozí děti do školky nebo školy a odpoledne je vyzvedává, jezdí tak jeden měsíc a střídá se, se sousedkou. Prarodiče č. 1 se velmi věnují péči o vnoučata. Jak to potvrzuje tatínek: „*pomáhají velice, mamka ráno vypravuje děcka, vstane, jde je budít, nachystá jim snídani, vypravuje ich do školy, někdy je děda veze*“. „*Jako s tímto nám hodně pomůžou, což je dobré, nebo zas my někde chceme jít na nějakou oslavu, děcka sů s nima a to je veliká pomoc, nebo že mají s kým být*“. Maminka dodává: „*pravidelně čte Evičce večer pohádku, pamatují na ně, ví, co mají rádi, tak jim to koupí*“. Prarodiče se velmi zapojují do vození a vyzvedávání dětí ze školky a ze školy a zájmových kroužku, kterých ale není na vesnici mnoho. Jak mi vypověděli všichni rodiče i prarodiče, domácí úkoly si zajišťují sami rodiče, prarodiče pomáhají zcela výjimečně.

6.4 Je to dobou?

Poslední kapitola je věnována výchově dnešní mládeže a jejím největším rozdílům.

- Generační srovnání
- Volnočasové aktivity
- Přístup výchovy k dnešní mládeži

V našem výzkumu jsme zjišťovali to, jaký názor mají prarodiče na výchovu dnešní mládeže, jak by ji charakterizovali a v čem vidí největší rozdíly. Děti a mládež jsou často nazývány různými přívlastky ze strany dospělých nebo seniorů. „Ach, ta dnešní mládež!“ Mládež si v dnešní době ničím zdravím buď vědomě, nebo nevědomě. Na rozdíl od našich rodičů hodiny vysedávají u počítače nebo televize, místo toho aby se šli projít ven nebo za kamarády. Dříve počítače nebyly a mládež chodívala ven. Dnešní mládež v hojném počtu holduje alkoholu a kouření, což jim velmi škodí. Je to způsobeno jen tím, že chtějí zapadnout do party? Může za to dnešní doba? Mladí lidé si dnes ničeho neváží, jen se poflakují a k tomu mají ještě někteří tučné kapesné. Jak to vidí dnešní prarodiče?

Nejdříve uvedeme prarodiče č. 1, jelikož se domnívají a nevidí žádné velké rozdíly mezi výchovou jejich a svých dětí a vnoučat jako ostatní prarodiče. Rozdíl vidí pouze v lepších

podmínkách, větších možnostech zájmových kroužků, ale zásadní rozdíly nevidí. Prarodiče č. 2 a č. 3 charakterizují dnešní mládež a jejich volnočasové aktivity následujícím způsobem. Dědeček č. 2 má názor takový. „*Tak jak charakterizovali generace před náma ty generace a vždycky tam říkali a říkalo sa, že tá generace před je špatná, tady sa to zase říká, ale generace je každá stejná, sů tam výkyvy takové a takové, dobré a špatné a to bylo aj za nás*“. Myslím si, že je to velmi zajímavý názor a v každé generaci najdeme dobré i špatné stránky, záleží na podmínkách a okolnostech v jakých se ta daná generace nachází. Jiné podmínky pro život byly před třiceti lety a jiné před šedesáti lety, kdy byly lidé ovlivněni poválečnou dobou.

Hlavní rozdíly spatřuje v jejich volném čase a nevázanosti, „*tá lumpačina je tam*“, dále „*mají přemíru volného času a dostatek peněz, „dneska pro děcka peníze nic neznamení*“. Jak sám vypovídá, kapesné nikdy nepoznal: „*jenom co jsem potřeboval, jsem dostal*“. Z hlediska generačního srovnání je jistě zajímavé, že dříve dostávat kapesné od rodičů nebylo běžnou záležitostí jak je tomu dneska. Přesto nám vyplynulo z rozhovorů, že alespoň u společného soužití více generací není také samozřejmostí dětem dávat kapesné a dostávají ji po dvacetikoruně, pokud si to zaslouží, což velmi oceňuji. Babička č. 2 vidí dnešní mládež „*špatně*“. Největší rozdíly přisuzuje tomu, že mladí mají dnes mnoho času a nejsou ukázněni. Z hlediska generačního srovnání vypovídá, „*za nás když jsme byli mladí, my jsme to vůbec nezažili, protože jsme neměli čas*“. „*My jsme byli na dědině, že s rodičema, tak jsme moseli dělat, přišli jsme z práce nebo ze školy hned, tak jsme moseli jít na pole a pomáhat*“. Vzhledem k dnešní době, děti nemají několik kroužků, mají dostatek času a mnohdy se i nudí, což může mít za následek ony zmíněné „*lumpačiny*“. Babička na druhou stranu oceňuje mládež, která se věnuje studiu a má jiné povinnosti, ale těch není mnoho. Dodává: „*Já to moc nehodnotím dobře ty děcka jako dnes, prostě nemajů co dělat*“, navíc jako problém vidí, že sice neví jak je to ve městě, ale na vesnici je málo spolků a „*nikdo sa o ně nestará, žádné spolky, nic*“. „*Hasiči, to je jeden jediný spolek*“. Navíc spolek hasičů hodnotí velmi negativně a chybí jí vychovanost mládeže. Další rozdíl spatřuje v tom, že jak rodiče, tak mládež má dnes spoustu peněz a dříve tomu tak nebyvalo, jak doplňuje, „*nebylo moc peněz ani ti rodiče neměli, ani ti děcka potom neměli*“.

Prarodiče č. 3 zastávají názor, že „*sa jim nechává až moc volna*“ a že „*trocha přísnosti by neškodilo*“. Např. babička vidí největší rozdíl v tom, že „*tato mládež nemá prácu*“. Z hlediska generačního srovnání vidí zásadní rozdíl takový: „*my jsme byli vychovávaní vlastně prací. „Než jsme šli do školy tak jsme třeba moseli posbírat pod stromami jabka,*

protože sa tam pustila kráva ..., my jsme byli obudění o půl šesté, do půl sedmé jsme sbírali jabka, do sedmi jsme sa nasnídali a od sedmi do půl osmé jsme letěli do dědiny na autobus a jeli jsme do školy..., pak se šlo na pole, sbíralo sa ovoce..., úkoly jsme si vždycky splnili a všechno jsme jako udělali“. Krásná ukázka toho, jak byli dříve děti vychovávány a jak je tomu dnes, kdy děti si sednou k počítači, rodiče jsou dlouho do večera v práci a ještě je musí nahánět, aby si splnili úkoly. Z toho plyne, že děti mají také málo pohybu. Babička dále vypovídá, že děti by „měli víc sportovat“, „mět ty kroužky, no záliby různé“ a hlavně „by neměli ostat na pospas a aby seděli někde sami u počítača....“, „si celý den stavěli nebo hráli“. Jak jsme uváděli v teoretické části, úlohou rodičů je dětem zajistit základní funkce, ale také jim věnovat plnohodnotný čas. Dětství se již nikdy nebude opakovat a rodiče jsou pro své dítě nenahraditelné. Další generační rozdíl vidí babička v tom, že „za nás nebyla televize, když já jsem byla ještě malá“, dneska mají děti televizi všude a tráví u ní spoustu času. Dříve „nebyla televize, ale společně sa jedlo, večeralo, snídalo..., byli jsme všichni u stolu, vykládalo sa, zpívalo sa...“.

Není to určitě jen o nedostatku času rodičů, ale také se domnívám v jejich přístupu k dětem a velmi záleží na postoji rodičů, zda chtějí se svým dětem věnovat, či spíše myslí sami na sebe a své zájmy. Můžeme se pouze domnívat, kolik rodičů dnes před spaním vypráví nebo čte dětem pohádku. Vzhledem k tomu, že babička je činná, a pracuje ve škole nám na tuto otázku, může odpovědět: „když sa zeptáte aj děcek ve škole, kteří rodiče čtú děckám pohádky, tak sa přihlásijú z patnácti dva nebo tři“. Doplnuje: „to je všechno osobní přístup, ti rodiče se těm dětem asi málo věnují, protože mají a někdy né jenom pracovní zájmy“. Je to pouze dobou nebo za to může osobní přístup rodičů? Může za to společnost jako taková?

6.5 Shrnutí výsledků výzkumu

V uvedených kategoriích rozčleněných do několika oblastí jsme se pokusili nastínit charakteristické rysy zkoumaných rodin v souvislosti s jejich názory, postoji a jejich vlivu na výchovu nezletilých dětí. Ve zpracovaných výsledcích bylo stěžejní prozkoumat tuto problematiku z hlediska vícegeneračního soužití (rodičů a prarodičů). V každé zvolené kategorii byly popsány názory a postoje respondentů jednotlivých rodin, jež uvedli v rozhovorech a doplněny o jejich výroky.

Respondenti odpovídali na předem připravené otázky, kde zvolená technika byla standardizovaný rozhovor. Záznamový arch pro rodiče a prarodiče byl totožný, lišil se pouze v jedné otázce u prarodičů, kde nás zajímala charakteristika výchovy dnešní mládeže a případné největší rozdíly.

Na hlavní výzkumnou otázku se vztahuje kategorie „Vlivy působící na výchovu“. Zjišťovali jsme názory a postoje členů dvou společně žijících generací a jeho vliv na výchovu nezletilých dětí. S tím souvisí i první dílčí otázka, která se také váže k první kategorii a to: jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu nezletilých dětí? Z rozhovorů nám vyplynulo, že jak rodiče, tak prarodiče si jsou jisti dobrým vlivem rodinného soužití na děti. Jejich postoje a názory na společné soužití byly vcelku až na jeden pozitivní a nikdo by neměnil společné soužití za bydlení zvlášť bez rodičů nebo prarodičů. Rodiny jsou na sebe velmi navázané a vidí to jako velkou výhodu a smysl svého života. Co se týká výchovy, tak se všichni respondenti shodli na tom, že rodinné soužití má určitě vliv na výchovu, ale ne všichni na to dokázali přesně odpovědět.

Aniž by bylo záměrem této diplomové práce tak nám vznikla tzv. Případová studie, neboť se vždy jednalo o rodiče muže. Zajímavostí bylo, jak muži jsou zvyklí a vázaní na své rodiče a nedokázali by si představit žít bez nich a osobně se domnívám, že pokud by jejich manželky nesouhlasili se společným bydlením, patrně by nastal velký rozpor, který by mohl vést až k rozchodu či rozvodu partnerů.

Způsob jakým je rodinné soužití ovlivňuje, byl v některých rozhovorech problematický, jelikož bylo patrné, že nad tím respondenti doposud nepřemýšleli. Zajímavostí studie bylo, že více si s touto otázkou dokázala poradit starší generace, tedy prarodiče než mladší generace. Způsob ovlivnění spočívá v tom, že děti vidí a přijímají, jak se rodiče chovají k prarodičům a ke starší generaci obecně. Ovlivnění spočívá z rozdílů jejich odlišného žití. Vzájemná láska, úcta, respekt a tolerance velmi přispívá ke společnému soužití a má dobrý vliv na děti.

K první kategorii se váže ještě druhá dílčí otázka a to, jaký styl je uplatňován při výchově a zda je jednotný. Z rozhovorů jsme zjistili, že každá rodina má svůj vlastní styl. Vyplynuly nám čtyři styly výchovy: příkladem, kamarádský, důsledný a benevolentní. Nejvíce převládal styl kamarádský a to především u rodičů. K překvapivému závěru jsou prarodiče více jednotní u výchovy jako samotní rodiče. Je to patrně dáno tím, že již mají své děti vychované a také mají již více zkušeností s výchovou. Naopak ne všichni rodiče jsou za-

jedno ve výchově. Jsou samozřejmě na cestě poznání a sbírání zkušeností ve výchově, neboť výchova je i jakousi sebevýchovou nás samotných.

Zda jsou nastaveny hranice a pravidla, kterými se musí jejich děti řídit, k tomu se váže kategorie nazvaná „Hranice a pravidla“ což je dílčí otázka číslo tři. V každé rodině jsou nastaveny spíše pravidla než striktní hranice. Rodiny svým dětem vštěpují normy slušného chování a hlavní pravidlo je splnit si povinnosti do školy a v případě nesplnění následuje zákaz v podobě toho, co mají rádi, např.: počítač, televize, výlet apod. Rozdílnost v jednotnosti dodržování hranic je pouze u rodiny č. 3, jinak se nastavené pravidla dodržují a jsou jednotné u všech dospělých. Prarodiče nijakým zásadním způsobem nestanovují vnoučatům pravidla či hranice.

Všem rodičům prarodiče vždy rádi a ochotně pohlídají vnoučata a věnují jim dostatek péče, alespoň v našem výzkumu. Vzhledem ke společnému soužití patří každodenní pomoc s hlídáním vnoučat mezi nejčastější pomoc včetně například vození do školky, školy a opětovné vyzvedávání. V případě nemoci vnoučat se stává skoro samozřejmostí, že se o ně starají prarodiče. Pokud děti chodí do zájmových kroužků, prarodiče je kdykoliv zastoupí. Co se týká pomoci s domácími úkoly, ta probíhá ve výhradní péči rodičů. Nejméně pomáhají prarodiče č. 2, ale to je způsobeno jejich vysokým věkem, nikoliv neochotou. Prarodiče se na výchově se podílejí, dětem se věnují, ale také je rozmazlují, což rodiče neradi vidí. Způsob jakým se prarodiče podílejí na výchově, je odlišný, a odvíjí se od stylu rodičů. Mimo prarodičů č. 3 se do výchovy nepletou a respektují názory rodičů. Tímto jsme zodpověděli na čtvrtou dílčí otázku našeho výzkumu a týká se třetí kategorie nazvané společné soužití.

Poslední dílčí otázka se váže ke kategorii „Je to dobou?“. Charakteristika prarodičů na výchovu dnešní mládeže a v čem vidí největší rozdíly, jak byli vychováváni oni, a jak je tomu dnes bylo velmi zajímavou otázkou. Prarodiče č. 1 charakterizují výchovu dnešní mládeže pouze v lepších podmínkách a možnostech, ale rozdíly jinak nevidí. K jejich názoru se blíží i dědeček č. 2, který tvrdí, že každá generace je stejná a vždy je něco dobrého a špatného a největší rozdíl spatřuje v tom, že dnešní děti mají kapesné a dostatek peněz, což dříve nebývalo.

Názory ostatních respondentů charakterizují dnešní mládež odlišně a naopak vidí velké rozdíly. Největším fenoménem dnešní doby je přemíra volného času, z čehož plyne, že děti si sami neví rady, jak trávit efektivně volný čas. Čím je to asi způsobeno? Velkou roli

v tom hraje přístup a zájem rodičů, na druhou stranu i ekonomická stránka rodiny. Ne každá rodina si může dovolit dát dítě do několika kroužků během týdne, či platit nákladné vzdělávání. Rodiče by neměli být lhostejní k budoucnosti svých dětí a snažit se o zapojení je do co nejvíce zájmových činností. Dříve byli děti vychováni prací, dnes tomu již tak není a patrně je to škoda, neboť prací a vzájemnou pomocí se děti toho hodně naučí. Proč mládež tíhne k drogám, alkoholu a ostatním neřestem? Je to dobrou? Tím, že si nepěstujeme pěkné vztahy v rodině, že děti bývají často sami doma, rodiče podnikají a neví, co jejich děti právě dělají? Neexistuje na to jednoznačná odpověď, jelikož je to individuální postoj a rodinná výchova. Každá generace si sebou nese to dobré, ale i to špatné a to pak třeba uvidíme, jaká generace přijde například po nás a jak to budeme vidět my sami.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit názory a postoje lidí žijících ve vícegeneračním soužití na uvedený druh soužití a jeho vliv na výchovu nezletilých dětí.

Nejdříve jsme se pokusili objasnit pojem rodina a s ní spojené funkce, kde jsme se zamýšleli nad současným postavením rodiny a její charakteristikou, což jsme doplnili o statistické indexy sňatečnosti a rozvodovosti. Hluběji jsme se zabývali výchovnými styly v rodině a jejich typologií, což jsme doplnili o rodiče a prarodiče a jejich úlohu při výchově dětí či vnoučat. Vzhledem ke zvolenému tématu byla důležitá i kapitola vícegeneračního soužití.

V praktické části diplomové práce jsme hledali odpovědi na otázky týkající se způsobu společného soužití tří generací, jejich názorů a postojů, výchovného stylu a jeho jednotnosti u dospělých, hranic a pravidel ve výchově dětí, způsobu péče o vnoučata u prarodičů a charakteristiku dnešní mládeže ve srovnání s předchozí generací.

Data pro náš výzkum byla vybírána dle přesně stanovených kritérií a pečlivým výběrem výzkumného vzorku. Rozhovory proběhly ve třech rodinách a do výzkumu přispěli svými názory rodiče i prarodiče. Všechny rodiny pocházejí z přibližně stejných socioekonomických podmínek, pouze jedna maminka studuje vysokou školu, kterou by měla letos dokončit. Jinak převažuje vzdělání středoškolské s maturitou nebo vyučení v oboru. Rodiny pocházejí z jedné vesnice. Výzkum byl proveden standardizovanou technikou a to rozhovorem a použita byla kvalitativní výzkumná strategie.

Rodina si plní několik funkcí, pro náš výzkum byla zásadní sociálně-výchovná funkce, která připravuje děti pro jejich budoucí život. Socializací v rodině rozumíme proces působení rodiny na své členy a v našem případě se jedná o všechny členy rodiny a tedy i prarodiče, kteří mají významnou úlohu a přínos pro svá vnoučata, neboť nám přináší odlišné pohledy na život, emocionální i praktickou stránku a jsou významným faktorem pro dotváření mezigeneračních vztahů. V rámci rodiny jsou stanoveny určité zásady, které jsou vodítkem pro začlenění do společnosti a přínos prarodičů může být spíše výhodou pro jeho další vývoj a správného nasměrování do společnosti, jelikož dítě bude mít velké zkušenosti a nejenom v oblasti komunikace se staršími lidmi. Pravděpodobně si dokáže vytvářet reálný pohled a určitý náhled na starší generaci a lépe bude chápat mezigenerační rozdíly. Navíc bude umět vytvářet tolik potřebné hezké vztahy pro naši společnost. To vše za předpokladu harmonických vztahů v rodině, kde žije a pohodového dětství. Jelikož nikde na světě

nenajdeme správný recept na to jak „dobře“ vychovat své dítě, a to i přesto, že existuje nespočet knih o výchově. Jedná se o individuální záležitost, kde musíme vzít v úvahu genetické dispozice a povahu dítěte. Na druhou stranu není žádný rádce pro děti, jak na rodiče či prarodiče.

Z našeho výzkumu vyplynulo, že rodiny své děti vychovávají nejčastěji kamarádským stylem s pravidly slušného chování. Trestání dětí nepřichází do úvahy a spíše je volen způsob vysvětlování a pochopení ze strany rodičů. Prarodiče svým dětem nezasahují příliš do výchovy a nechávají je, ať si své děti sami vychovávají.

Věřím, že tato diplomová práce bude sloužit hlavně těm, kteří se zajímají o problematiku vícegeneračního soužití a využijí poznatky z uskutečněného výzkumu. Může to pomoci v rozhodování i těm, kteří doposud váhají, zda žít společně se svými rodiči nebo jít do banky a vzít si hypotéku. Dalším krokem v oblasti zkoumání by mohlo být porovnání vícegeneračního soužití na vesnici a ve městě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BIDDLUPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-155-X.
- CANFIELD, J., HANSEN, M. V., MCCARTYOVÁ, M., MCCARTY, H. *Slepičí polévka pro dědečka a babičku*. Praha: Práh, 2005. ISBN:80-7252-125-X.
- CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-504-0.
- CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980. (ISBN neuvedeno).
- CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Jak vychovat báječné děti? Co mohou rodiče poskytnout svým dětem?* Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 80-7255-049-7.
- CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Prosím tě, mami... Jak nás ovlivnily naše matky*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 80-7255-080-2.
- ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum, 1996. ISBN 80-85799-03-0.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3.
- KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.
- KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J., NEVOLOVÁ, D., KOPŘIVOVÁ, T. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.
- KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. Manacon Prešov 1996. ISBN 80-85668-34-3.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V. (ed.). *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2.vyd. Praha: Mowshe studio 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Slon, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.
- PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ, CH. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-495-3.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-416-8.
- ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-418-4.
- ROGGE, J. U. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2.
- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
- SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. 1999. ISBN 80-7178-249-1.
- SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu – postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Internetové zdroje:

- Český statistický úřad: *Základní údaje o České republice* [online]. [citováno 2010-10-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1112-02>>
- Český statistický úřad: *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. [citováno 2011-04-04]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf>
- MPSV: *Národní zpráva o rodině* [online]. [citováno 2010-10-31]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf>
- Wikipedie: *Otevřená encyklopedie: Rodina* [online]. [citováno 2011-02-10]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina>>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie:Generace [online]. [citováno 2011-02-10]. Dostupný z WWW: < <http://cs.wikipedia.org/wiki/Generace> >

Wikipedie: Otevřená encyklopedie:Výchova [online]. [citováno 2011-03-13]. Dostupný z WWW: < <http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchova> >

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí v České republice

T: Tazatel

R: Respondent.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Základní charakteristiky rodiny	16
Tabulka 2 Vybrané demografické údaje v ČR	27
Tabulka 3 Typologie rodičovských pozic.....	37

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Záznamový arch rozhovoru pro rodiče a prarodiče
- P II Přepis rozhovorů včetně kódování – rodina Bílková
- P III Přepis rozhovorů včetně kódování – rodina Hladíková
- P IV Přepis rozhovorů včetně kódování – rodina Michalcová

PŘÍLOHA PI: ZÁZNAMOVÝ ARCH ROZHOVORU PRO RODIČE A PRARODIČE

Záznamový arch rozhovoru pro rodiče

Vážení rodiče,

vzhledem k tomu, že se ve své diplomové práci zabývám vlivem vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí, zajímají mě Vaše názory a postoje k danému tématu, a proto bych Vám ráda, v rámci rozhovoru položila několik otázek.

Datum konání rozhovoru

Začátek rozhovoru.....

Konec rozhovoru.....

Demografické otázky

1. Jste	žena	muž
2. Vzdělání	základní	základní
	vyučení v oboru	vyučení v oboru
	středoškolské s maturitou	středoškolské s maturitou
	vyšší odborné	vyšší odborné
	vysokoškolské	vysokoškolské
3. S kým žijete ve vícegeneračním soužití?		
	a) s rodiči ženy	b) s rodiči muže
	Jak dlouho s nimi žijete? (uved'te v letech)	
4. Bydlíte ve městě (nad 25 000 obyvatel)?		
	Na malém městě (do 10 000 obyvatel)?	
	Na vesnici (do 5 000 obyvatel)?	
	Bydlíte v bytě?	
	Bydlíte v rodinném domě?	

- Rodinný dům má propojené domácnosti?
- Rodinný dům má dvě oddělené domácnosti?
- Rodinný dům má jeden společný vchod?
- Rodinný dům má dva samostatné vchody?.....
- Rodinný dům má společnou zahradu?
- Rodinný dům má oddělenou zahradu?

5. Kolik máte nezletilých dětí

1 2 3 4 5

Věk Vašich dětí?

6. Jste zaměstnaný/á?

Pracujete na úvazek - a) plný b) zkrácený c) dohodu

Jste OSVČ?

Jste na MD?

Jste v důchodu? a) starobním b) plném invalidním c) částečně invalidním

Otázky týkající se výchovy nezletilých dětí

1. Jak dlouho bydlíte všichni pod jednou střechou? S rodiči ze strany manžela, manželky?
2. Zastáváte názor, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje? V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s prarodiči/rodiči a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu dětí?
3. Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí? Můžete ho popsat?
4. Jak si myslíte, že děti váš výchovný styl vnímají?
5. Mají podle Vás děti/vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?
6. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše děti?

7. Dochází mezi Vámi rodiči a prarodiči někdy při výchově dětí ke konfliktním situacím v případě rozdílných názorů a postojů? Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?
8. Zasahují Vám prarodiče do výchovy? Pomáhají prarodiče vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

Záznamový arch rozhovoru pro prarodiče

Vážení prarodiče,

vzhledem k tomu, že se ve své diplomové práci zabývám vlivem vícegeneračního soužití na výchovu nezletilých dětí, zajímají mě Vaše názory a postoje k danému tématu, a proto bych Vám ráda, v rámci rozhovoru položila několik otázek.

Datum konání rozhovoru

Začátek rozhovoru.....

Konec rozhovoru.....

Demografické otázky

1. Jste žena muž

Vzdělání	základní	základní
	vyučení v oboru	vyučení v oboru
	středoškolské s maturitou	středoškolské s maturitou
	vyšší odborné	vyšší odborné
	vysokoškolské	vysokoškolské
2. Bydlíte ve městě (nad 25 000 obyvatel)?
- Na malém městě (do 10 000 obyvatel)?
- Na vesnici (do 5 000 obyvatel)?
- Bydlíte v bytě?
- Bydlíte v rodinném domě?
- Rodinný dům má propojené domácnosti?
- Rodinný dům má dvě oddělené domácnosti?

Rodinný dům má jeden společný vchod?

Rodinný dům má dva samostatné vchody?

Rodinný dům má společnou zahradu?

Rodinný dům má oddělenou zahradu?

3. Jste zaměstnaný/á?

Pracujete na úvazek -a) plný b) zkrácený c) dohodu

Jste OSVČ?

Jste v důchodu? a) starobním b) plném invalidním

c) částečně invalidním

Otázky týkající se výchovy nezletilých dětí

1. Jak dlouho bydlíte všichni pod jednou střechou?
2. Zastáváte názor, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje? V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s dětmi a vnoučaty a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu dětí?
3. Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí/vnoučat? Můžete ho popsat?
4. Jak si myslíte, že děti/vnoučata váš výchovný styl vnímají?
5. Mají podle Vás děti/vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?
6. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše vnoučata?
7. Dochází mezi Vámi dětmi/vnoučaty někdy při výchově ke konfliktním situacím v případě rozdílných názorů a postojů? Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?
8. Pomáháte vodit vnoučata do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?
9. Jak byste charakterizovali výchovu dnešní mládeže a v čem vidíte největší rozdíly?

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS ROZHOVORŮ VČETNĚ KÓDOVÁNÍ

Otázky týkající se výchovy nezletilých dětí pro rodiče č. 1

Datum konání rozhovoru s matkou 9. 1.2011

Začátek rozhovoru 16:08hod

Konec rozhovoru 16:16hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„No, myslím si, že má vliv a myslím si, že se projevuje tím, že ty děti **vidí nebo přímají i názory od starší generace** a nejenom od rodičů a mají je jako rádi nebo tak si myslím, že to přináší pozitiva“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s prarodiči/rodiči a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich dětí?

„Tak výhody rozhodně, že nám **pomáhají s dětmi**, že nám je **pomáhají vozit do školy, hlídat** když nejsme doma a když byly **nemocné** tak třeba **babička mi pomáhá s nima** nebo když, cokoliv takového jako, nám pomáhají určitě. Musím říct, že **se nám do ničeho nepletou**, že jsou velice **tolerantní**. A nevýhody zatím za tu dobu, zatím **nespátřuju žádné**. Možná někdy, jako že, když máme společný vchod, že bychom si myslely, že **je zašlapaná chodba**, tak kdy jsme byly sami, tak ji máme taky zašlapanou, ale takto **přímé nevýhody zatím nespátřuju žádné**“.

„Tak já si myslím, že je to **pro děti zdravé, že jako ve vztazích**, že mají babičku a dědu, **vidí od nás příklad**, že i my je **respektujeme**, tak je taky respektují. **Babička s dědečkem jsou spíš na rozmazlování**, takže jako oni v nich vždycky **mají zastání**, když já nevím, i špatnou známku donese ze školy, tak babička mu nikdy nespílá, tak řekne, že se to zase spraví. Myslím si, že **je to dobrá věc**“.

2. Domníváte se, že při výchově dětí uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí? Můžete ho popsat?

„Tak my si myslím uplatňujeme **jednotný výchovný styl**. Myslím si, že jsme **v zásadních věcech zajedno** a snažíme se, když máme výtky vůči dětem, tak nikdy, i když se mi třeba nelíbí až tak moc, že mu třeba něco vytýká tomu synovi, tak mu to řeknu v soukromí, neříkám to před dětma, *nikdy ho neshazuju*. Na něho se jenom podívám, aby toho *nechal, přísným jako tak pohledem*, ale nikdy neshazuju *jeho autoritu před dětma*. Ani on to nedělá vůči mně, manžel. Tak jinak, a jako **máme stejné hodnotové názory**, jako že je **vedeme stejně**. Snažíme se jim dopřát, co nám naše finanční možnosti umožňují, ale zase klademe důraz na to, aby byly **slušní**, aby já nevím, **zdravili**, aby nikde nic **nekradli**, tak jako snažíme se je mít pod dozorem i v jejich volném čase. Uplatňujeme spíš **takový kamarádský styl, ne volnější, přátelský, no kamarádský**“.

3. Jak podle Vás působí váš výchovný styl na vaše děti?

„Tak myslím si, že ví, že se nás nemusí bát, že jako se nám zatím v tomto věku **svěřují se svýma starostma**, když je **něco trápí**, když se jim něco nepodaří a **vidí, že se my k sobě chováme hezky, že my se k nim chováme hezky, tak se chovají i oni hezky k sobě, k nám**. Myslím si, že je to v pohodě“.

4. Mají podle Vás vaše děti stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit?

„Tak určitě, ale ne jako **ne nějak striktně dané, to smíš, to nesmíš**. Tak nějak **přirozeně** je jim **vysvětlováno**, když něco třeba **udělají, co není vhodné**, tak se jim to **vysvětlí a už to příště nedělají**, jo, ale takto **nebyla jsem nucena stanovovat** nějaké jako, jako tak třeba nevím. Když **donese špatnou známku**, tak se stane, že třeba si **nemůže jít na počítač**, chtěl by se podívat na **mail**, nemůže, protože **má ten počítač na týden zakázaný**, ale jako nějak, že bychom jim něco vyloženě zakazovali, jenom **v rámci norem takového slušného chování**“.

Jsou nastavená pravidla používána při výchově jednotně všemi dospělými?

„Já myslím, že ano, **v zásadě ano**. Jako nikdo nám jako, by vyloženě kdybych já řekla bílé, že by babička šla proti tomu a říkala černé, **respektují náš názor na výchovu dětí a nechávají nás, ať si je vychováváme**“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše děti?

„Tak odměňujeme je pochvalou, případně někdy nějakýma drobnostma, jako spíš příležitostně, že se můžeme těšit, že jedeme do Zlína nakupovat boty, jo, je to pro ně svátek, protože se nejezdí do města pravidelně, tak ví, že třeba půjdeme do McDonaldu na jídlo, je to jednou za čtvrt roku, tak to mají takové svátečně slíbené. Nebo přesně v den vysvědčení, že jedeme do restaurace třeba na jídlo nebo na pohár. A někdy dostávají jako by kapesné, ale nedostávají ho pravidelně, takže když se něco podaří, tak třeba dostane dvacetikorunu, jakoby odměnu za to“.

„A zákazy jsou, no tak když se nedaří, tak zase má zakázaný třeba počítač syn, dcera musím teda říct, že ta zatím nic takového, takové problémy nemá, takže ta zakázaného nic takového nemá, ona teda fakt vůbec neuvědomuju si, že bych ji v něčem trestala. Když by byla hubatá, nebo něco, tak by dostala možná na zadek, ale jako děti nebijeme, ani jedno, ani většího ani menší“.

6. Stává se, že máte s prarodiči rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„V zásadě nemám, neuvědomuji si, že bych uvedla nějaký příklad. Ne“.

7. Můžete popsat, jak se prarodiče podílejí na péči o dítě a jeho výchově? Např.: Pomáhají prarodiče vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„Tak babička, když je potřeba, protože pracuji nepravidelně na směny, tak my vypravuje ráno děti do školy a případně je někdy vozí, ale to se střídáme s manželem a se švagrovou, tak to není tak nutné. Když je potřeba je vyzvedávají ze školy, úkoly výjimečně, to si většinou zvládají sami anebo teda s náma, ale třeba babička pravidelně čte Evičce večer pohádku. Často se stane, že si tam jde večer s knížkou číst pohádku. Oba dva tam rádi chodí, třeba se tam jenom dívají na televizi, ale jsou u nich rádi. Jo, že to není, že bych je musela posílat, běžte k babičce, že zatím pořád spontánně, chodí si dolů, rádi tam chodí na jídlo, na sladkosti, za dědou, takže takto na ně pamatují, že ví, co mají rádi, tak jim koupí to co mají rádi a jako dají jim to“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Datum konání rozhovoru s otcem 9. 1. 2011

Začátek rozhovoru 16:50hod

Konec rozhovoru 17:00hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Já nevím, tak ty **děcka** stejně na ty jako by rodiče, nevím jak, myslím si, že **my je víc ovlivňujeme**, že na ty rodiče zase až tolik tak **nedají, jako na prarodiče**. Zkrátka, že na ty prarodiče jako nedají, když děda s babičkou něco řeknú, tak nevím neberu to, **nemajů z toho takovů váhu, jako když já na ně já zařvu. Respekt mají hlavně z nás**“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s prarodiči/rodiči.

„Tak **nevýhody**, nevím, že by v tomhle byly nějaké. Naopak ty **výhody**, výhody, **že jsme spolu. Pomáhají nám**, že takže, je to **veliká výhoda bydlet s rodičema**. To si myslím, že je veliká výhoda. Nevím, je to názor, **nikdy jsme nezažili být sami, vždycky jsme s našimi byli**, takže, ale myslím si, že je to **veliká výhoda tak bydlet, třeba jak my bydlíme**. To je zkrátka můj názor“.

A jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich dětí?

R: Jako společné s těma rodičema?

„Já nevím, myslím, že to nemá žádné nějaké vlivy, myslím, si že **je to úplně jedno, jako jestli bychom bydleli sami nebo s něma**, že stejně ty **děcka to furt tu váhu na ty rodiče berou**. Nevím, jak bych to vysvětlil“.

2. Domníváte se, že při výchově dětí uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí? Můžete ho popsat?

„Tak, to si myslím, že **asi určitě**, protože potom by ty **děcka nevěděli, jestli poslechnout mě nebo manželku**, že si myslí, že **určitě stejný**. Tak, styl nevím, jak bych to. Spíš bych myslel, že **takový ten volnější**, že jako stejně většinou si prosadí, když něco chce, když se jim zakáže, stejně si to **vyškemrají**, že se jim to **stejně nakonec něco povolí** nebo tak“.

3. *Jak podle Vás působí váš výchovný styl na vaše děti?*

„Tak myslím si, že **dobře**, ale to se ukáže tak za pět let“.

4. *Mají podle Vás vaše děti stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit?*

„Tak **hranice určitě**, nemůže si dovolit, nevím, plácnu, třeba ve škole, že by nám bylo jedno, jestli bude mět čtverky, pětky nebo trojky, takže ta **hranice určitě je jako, horší známky**, tak se zakáže třeba **nepůjdeš na počítač, nepůjdeš na televizi, budeš sa učit, takže určitě ta hranice tam je nějaká**“.

Jsou nastavená pravidla používána při výchově jednotně všemi dospělými?

„No tak to se **určitě snažíme mět stejný**, že jako když Zdena (žena) zakáže, že půjdeš na počítač, tak neudělám to, že řeknu tak běž. Když to **zakáže jeden tak to platí jakoby od obou**, že určitě **ta hranice je jako taková**“.

5. *Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše děti?*

„No tak, **trestáme víceméně jenom slovně**, že jako, děcka určitě nebijem, takže víceméně trestání jenom slovní. A **odměňování**, to je právě to, že když má dobré známky, může jít na počítač, nevím Zdenka jim slíbí, pojedeme do Zlína, nevím, do McDonaldu nebo někde. Vždycky je nějaká motivace nějakého výletu nebo, no tak asi takové jenom. Jako, že by dostal jsi jedničku, koupíme ti něco za 1.000,-Kč něco, to zas jako určitě takové **ne finanční**“.

6. *Stává se, že máte s prarodiči rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?*

„Tak nevím, jestli rozdílné, nevím, jak bych to. Myslím si, že **rozdílné názory ani ne tak**. Myslím zas, že ti prarodiče v něčem třebas co my si myslíme pro nás, že je třeba v dnešní době běžnějšího, tak oni to zas berou jináč, že třeba by to mohlo být, já nevím, viz. **ta televize** nebo ten počítač, protože sa stane, že třeba, řekne moje ne, **idu k dědákům dolů**, však si pusťte televizi, **když doma řeknu, že nemůže jít na televizi, oni idů k babičce a jde dolů, oni to zas berů trošku jináč**, ale víceméně, nevím jak bych to řekl, **musí zkrátka poslouchat nás i jich** jako, že to není tak volné, nebo nevím jak bych to“.

7. *Můžete popsat, jak se prarodiče podílejí na péči o dítě a jeho výchově?
Např.: Pomáhají prarodiče vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků
a s domácími úkoly?*

„No to třeba pomáhají velice, když jdu ráno do práce, Zdena má ranní, takže už mamka ráno vypravuje děcka, takže třeba jak už jsou v důchodě, mohli by si pospat, vstane, jde je budít, nachystá jim snídani, vypravuje ich do školy, někdy je děda veze, jo nebo zas opač- ně, nebo že třeba Zdena má odpolední, je v práci, já su v práci, tak pro ně třeba taky někdy jedou. Jako s tímto nám jako hodně pomůžou jo, což je dobré, protože, nebo zas my někde chceme jít na nějakou oslavu, děcka sů s nima a to je veliká pomoc, nebo že mají s kým být, tak oni jsou zas rádi, že ty děcka s nima jsou, takže je to jako dobré. Ještě právě kór, že když býváme spolu, tak to není, já nevím, kdyby byly naši někde ve Zlíně, a i tak co děcka do auta a jet s nima do Zlína. To je právě ta veliká výhoda, že jsme třeba v tom baráku jed- nom“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Otázky týkající se výchovy vnoučat pro prarodiče č. 1

Datum konání rozhovoru s babičkou dětí 9. 1. 2011

Začátek rozhovoru 16:25hod

Konec rozhovoru 16:34hod

1. *Domníváte se, že vícegenerační soužití může mít vliv na výchovu vašich vnou-
čat? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?*

„Tak já si myslím, že to může mít vliv nebo má vliv, když tady bydlíme společně. Vidí, jak my žijeme třebas už, vidí, jak třeba starší generace žije, nebo aj vyprávíme, co třeba bylo, jak my jsme museli něco, když tak, jak my jsme museli něco dělat, když se jim něco nelíbí, jak něco bylo, jak my jsme museli dělat třebas. Vyprávíme jim příběhy z mládí. Tak jako“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s dětmi a vnoučaty a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich vnoučat?

„Tak já si myslím, u nás to má výhody, protože **dobře vycházíme s mladýma**, tak si myslím, že to má spíš výhody, že **nemají starost, když mají svoje**, já nevím, zájmy anebo práci, tak vždycky vědí, že bude **o ně vždy postarané**. Nebo se **domluvíme a zajistíme už tu starost o ty děti, vnoučata**“.

„Tak já nevím, **jak to ovlivňuje**, určitě to nějak ovlivňuje, že to třeba **vidí, jak tady žijeme**, jak přesně to nedokážu říct jak, ale tak tím že to **vidí**, tak určitě to **vnímají**, nějak, **pozitivně**, ale přesně to nedokážu, že bych“.

2. Domníváte se, že při výchově vašich vnoučat uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově vašich vnoučat? Můžete ho popsat?

„Tak to si myslím, že uplatňujeme, **rozhodně jednotný styl**. Neprosazujeme vůbec, že třeba jim **vyprávíme**, jak to bylo nebo to, ani nijak, nechceme jich tak starosvětsky vést nebo tak jako to, jsme neměli **nikdy žádný střet jako s mladýma**“.

„Tož já si myslím, že je **vychováváme** spíš takovým **příkladem**, když třeba **vidí** já nevím, **jak děláme, co děláme, my na vesnici** třeba **máme zahrádku, zvířectvo, nějaké slepice, králíky**, tak už, **že to vidí, jako jak, že to je už aj taková výchova, tím jak vyprávíme, už aj co my jsme dělali, co děláme**. To je takový způsob výchovy, jinak žádné vědecké nebo nějaké poznatky jim nevštěpujeme, ale tož takovým **tím příkladem**“.

3. Jak si myslíte, že vaše vnoučata váš výchovný styl vnímají?

„Tak já si myslím, že to **vnímají dobře**, nebo že jako to vidíme, že **nás mají rádi nebo, že k nám rádi chodí a spí a čteme jim aj pohádky**, jako třeba když **u nás spí**, tak třeba rodiče nemají už tolik času, tak to už je vždycky je jasné, když přijdou k nám, je to jenom o jedno poschodí, tak už jim **čteme pohádky**. Takže to tak“.

4. Mají podle Vás vaše vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?

„Tak to zase **mají od rodičů stanovené hranice**, protože oni by toho třeba **chtěli aj zneužít kolikrát**, já nevím něco. Něco řekne tatínek, maminka je v práci a on třeba uteče Ladíček

dolů a už si myslí, že jako tam už se může dívat na tu televizi. To zas přijde tatínek a řekne, ne máš úlohu nebo máš to tady. Tak to mají stanovené jako hranice. Nebo aby šli spát zavčasu, když jdou do školy. Tak to jo. Tak nevidím nějaký rozpor, já si myslím, že je to tady u nás jako jednotné“. (Crrrrr. Někdo zvoní)

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše vnoučata?

„Tak trestáme je, když tak jenom domluvou, jako tak, že fyzické tresty to nikdy, ani nevidím od rodičů, od nás teda vůbec nikdy, že by a odměňujeme tož, tak jak babičky, dědečci za vysvědčení odměňují, že jim aj nějaků tu korunku dáme nebo nějaký pamlsek jako, tož tak klasicky“.

6. Stává se, že máte s rodiči vašich vnoučat rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„Tak neuvědomuju si zatím, že bysme někdy měli rozpor ne. To opravdu ne. Ne“.

7. Můžete popsat, jak se podílíte na péči vašich vnoučat a jejich výchově? Např.: Pomáháte vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„Tak s domácími úkoly to nepomáháme, to vždycky už s něma maminka, když něco je potřeba. No třeba Evička, tak už je taková samostatnější. Tak když je maminka v práci, tak to napíší třeba tu úlohu nebo mi ji přečte, ale když je potřeba třeba z té školy je vyzvednout nebo když byly ve školce a bylo potřeba je vyzvednout. Sice není to tak často, protože oni se jako střídají se tady Simonou (jejich dcerou), dcera. Rodiče to mají zabezpečené, ale když je potřeba, tak jsme k dispozici“.

8. Jak byste charakterizovali výchovu dnešní mládeže a v čem vidíte největší rozdíly?

„Tak já si myslím, že výchovu tak u nás tak jak my jsme to měli, nic nevidím tady, že by byly nějaké nové metody, jak teďka slyším už mezi rodičema, že si aj s dětma slyším, že si aj tykají děti s rodičema nebo tak. To si myslím, že tak klasicky to tady funguje. Aha, tak já u nás nevidím nějaké rozdíly, když tak jako rozdíly, že by to rodiče tady těm našim vnoučatům nějak jinak vychovávali než my. Jsou jiné podmínky, třeba lepší to je pravda,

ale jinak to nevidím nějak, nebo větší možnosti aj těch zájmových kroužků nebo takového to, to tenkrát ještě tak nebylo nebo, jinak to nevidím nějak zásadní rozdíl“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Datum konání rozhovoru s dědečkem 9. 1. 2011

Začátek rozhovoru 16:35hod.

Konec rozhovoru 16:42hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití může mít vliv na výchovu vašich vnoučat? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Tož já si myslím, že vliv to může mít, ale já to nějak nepoznám, jaký by to mělo mít vliv“.

„Nevím“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s dětmi a vnoučaty a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich vnoučat?

„Tož možná výhoda je v tom, že jich máme pořád tady, že člověk jaksi s něma pořád žije. Třeba není závislý na tom, když někde sů, kdy by měli přijet, už sa těšit na ně. Kdykoliv bud my tu můžem za něma přijít nebo oni za náma. Tož nevím, já do té výchovy jim nějak nezasahuju“.

2. Domníváte se, že při výchově vašich vnoučat uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově vašich vnoučat? Můžete ho popsat?

„Tož nevím, jaký mají oni třeba styl, ale já nějak to nevynucuju třeba nějaký styl. To mo- žeš, to nemožeš, stejně si dělajů co chců takže“.

3. Jak si myslíte, že vaše vnoučata váš výchovný styl vnímají?

„To nevím, jak to vnímají. Tak já jim třeba neříkám, to můžeš to nemůžeš, běž tam, nevím co“.

4. Mají podle Vás vaše vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?

„Tak záleží jak ta **hranice** je, třeba když by aj, tu sa nemůžu dívat na televizi, je tu jiný program a přiletí k nám, ale potom, dom sa už brat spat, ale jináč. Tož já nevím jak ostatní někdo, ale já nějaké **pravidla**, že bych **jim dal, to ne**“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše vnoučata?

„Tož **trestat** jich **netrestáme**, nijak a odměňování, tož pomály nijak, že? Tož jaktože, ne? Vždycky nějaká korunka při svátkoch nebo narozeninách, ale tož jináč. Pochvala, to třeba jo“.

6. Stává se, že máte s rodiči vašich vnoučat rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„Já myslím, že **ne, nemáme**“.

7. Můžete popsat, jak se podílíte na péči vašich vnoučat a jejich výchově? Např.: Pomáháte vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„Tož, **já ani jich nevozím, akorát manželka** jich vždycky zavede, když jde Zdenka na ranní směnu, tak jich třeba **vypravuje**, ale jinak ne“.

8. Jak byste charakterizovali výchovu dnešní mládeže a v čem vidíte největší rozdíly?

„Tož já myslím, že **výchova nějaká není rozdílná** oproti tomu jak třeba **jsme vychovávali svoje děcka a včil tyto**, já v tom **nevidím nějakého rozdílu**. Člověk to nějak nesleduje, nestíhá to poměřovat třeba s něčím, že je to tak nebo tak“.

Děkuji Vám za rozhovor.

PŘÍLOHA P III: PŘEPIS ROZHovorŮ VČETNĚ KÓDOVÁNÍ

Otázky týkající se výchovy nezletilých dětí pro rodiče č. 2

Datum konání rozhovoru s matkou 19. 1. 2011

Začátek rozhovoru 17:20hod

Konec rozhovoru 17:30hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Tak, já si myslím, že to **určitě má vliv na výchovu dětí**. Myslím si, že v každé rodině mají jiné názory na tu výchovu, že už tím vlastně, že třeba, **z vlastní zkušenosti můžu říct, že víc povolují** dětem a tak, že **rodičům víc záleží** na tom, na **té přísnější výchově** než jako **dědečkovi a babičce třeba, že takže oni je víc rozmazlují** a třeba už tak, že když třeba něco já řeknu tak, že bych to já nechtěla, ale nechej ho a tak, takže třeba i okřiknou i toho rodiče což třeba by nemělo být, že třeba opravovat toho rodiče, že by jsme to tak neměli“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s prarodiči/rodiči a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich dětí?

„Výhody soužití, tak to je jasné, že já si myslím, že **jsme tak spolu**, že třeba to **hlídání**, že **pohlídají děti** a na druhou stranu zase **my se třeba postaráme o rodiče** že, když nemůžou nebo tak, takže výhoda určitě. Nevýhoda je **to rozmazlování** a takové, což ale u nás tím, že jsme **oddělené domácnosti** a že tu **výchovu si řešíme sami**, takže to u **nás moc jako neprobíhá, že by to ovlivňovalo výchovu**“.

2. Domníváte se, že při výchově dětí uplatňujete jednotný výchovný styl?

„No já myslím, že **ano**, ale jsou chvíle třeba, kdy někdy třeba, to myslíme každý trochu jinak s těma s prarodičema, že my máme **takový přísnější trochu ten výchovný styl než prarodiče**. No, ale zase jak si myslím, **není v naší domácnosti zas až tak tvrdý, že povolujeme hodně věcí**“.

Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí? Můžete ho popsat?

„Jak myslíš? Takový střední. Nejsme ani moc přísní a zase, ani moc nedovolujeme. Zavedli jsme třeba u Klárinky jsme zavedli plusy a puntíky. Tak trošku motivujeme třeba i, jo, že kolik je puntíků, kolik je plusů, jo. Pak jsou třeba různé výlety a takové, takže tak už. U malého, on z toho ještě nemá tak rozum, ale myslím si, že nejsme zase tak přísní. Taková zlatá střední cesta“.

3. Jak podle Vás působí váš výchovný styl na vaše děti?

„Já myslím, že dobře, jako oni jsou takoví citliví oba dva, takže nevím kdyby jsme byly až moc přísní, tak si myslím, že by to bylo horší. Oni těžce nesou třeba i jo, když se někdo zlobí nebo tak, že taková ta střední cesta, že pro ně, je to asi nejlepší“.

4. Mají podle Vás vaše děti stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit?

„To nevím. Moc tak ne jako, aby se slušně chovali a takové, tak to je samozřejmé, ale jinak ne. Oni ví, co můžou, co se sluší, co se nesluší, tak jako, aby měli splněné svoje povinnosti, jo třeba u Klárinky i ta škola tak, aby byla. Nemají nějaké přísné, jo, pravidla, že třeba na televizi se nemohli dívat, nemají“.

Jsou nastavená pravidla používána při výchově jednotně všemi dospělými?

„Ano, ano. Když já třeba něco nechcu samozřejmě, že ani, tatínek to jako, že nedovolí, že taky si myslí, že by to neměl dělat a tím i babička s dědou že tak, určitě“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše děti?

„Tak my jsme zavedli ty puntíky a plusy, to je takové ty plusy, že když pomáhá hodně a tak, když je hodná. Tak dám ti plus dneska to bylo bezvadné, bylas hodná, pomáhalas. No a, když se za něco zlobím, tak dáme ten puntík, třeba neudělá úkol do školy nebo zlobí nebo, ale jí ta škola docela jde, takže ona čte, všechno, to si myslím, že teprve přijde, v tom pozdějším věku, ta puberta“.

6. Stává se, že máte s prarodiči rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„No, já si myslím, že akorát v tom povolování takové to trošku, rozmazlování jo že, jinak si myslím, že ne. Vždycky chceme prostě, aby to, co můžou doma, mohli i u babičky a to co nemůžou doma, aby nedělali ani u babičky, např.: třeba v papučkách po sedačce, že

nechceme to doma, tak jako už se snažíme říct to babičce, aby taky nedovolovali, jo v těch v papučkách na sedačku, tak si to vždycky řeknem. (Nebo třeba televize, když ty jim nedovolíš a oni třeba utíkají dolů...) ne to není, to nedělají. My jsme fakt zvyklý, jako že jsme zvlášť rodina a k babičce jdeme na kávu a tak jako, posedíme, pobesedujeme a pak zase odejdeme, jo. Není to tak, že by my utíkali třeba, když já jim něco nedovolím, že by utekli, to ne, to nedělají. To prostě odmalička už, to jsme si zavedli. (A chodí třeba k babičce sami, i nebo když se domluvíte?) Chodí, Klárinka každé ráno vždycky, se tam zastavuje, pozdraví, a když jde do školy nebo ze školy a tak, ale no chodí, ale málo. (nechodí třeba k babičce večer, když by chtěla přečíst pohádku nebo to prostě). Vstupuje Klárinka, „já si ji přečtu sama“. Ona je ráda, když může i Kubíčkoví přečíst, víš, takže, to nevím toto mi právě nedělají třeba, že by nechtěli jít dóm a oběd a utekli by mi. Oni ví, že mám navařené i doma. To jsme si tak určili“.

**7. Můžete popsat, jak se prarodiče podílejí na péči o dítě a jeho výchově?
Např.: Pomáhají prarodiče vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků
a s domácími úkoly?**

„Tak pomáhají při tom hlídání, když potřebuju Kubíčka pohlídat, jdu někam s Klárinkou, tak hlídají. Nebo když jsem chodila do práce, tak Klárinku mi někdy chodili, pro Klárinku do školky. Jinak s domácími úkoly ne, to ne, to děláme sami. Většinou Klárinka si to udělá sama, já jí to zkontroluju nebo tak, takže tam není potřeba tady toto. Jenom pohlídat anebo třeba vyzvednout z té školky. Ano, to jsou ochotní. U nás hlavně teda děda, ten je takový na to hlídání, většinou on hlídá, no. Babička zas má to vaření a takové, takže, když hlídají dopoledne, tak je s dědou, většinou jdou ven“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Datum konání rozhovoru s otcem 19. 1. 2011

Začátek rozhovoru 18:45hod

Konec rozhovoru 18:52hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Tak je dobré, že ty děti vlastně se setkávají se staršíma lidma, že já si myslím, že jo. Že i ty názory těch starších lidí, i ty co oni prožili, ty výchovné metody a to, že na nich určitě nějakým způsobem kladně se teda projeví v tomto soužití, že prostě přispívá to a obohacuje to ty děti“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s prarodiči/rodiči a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich dětí?

(smích) „Výhody to, že třeba pohlídají děti, to je tak první co napadne člověka. Dobré je, že třeba mají čas se jim víc věnovat než rodiče samozřejmě, v dnešní době určitě. No a nevýhody nevím, soužití, nevidím v tom nějakou nevýhodu“.

„Tak, že mají větší obzor, že víc názorů vlastně na výchovu je tam a tím pádem samozřejmě ty děti si můžou už udělat, samozřejmě pokud už jsou větší ne jak je náš malý Kuba, ale si můžou udělat už obrázek, o tom co, jaká linie by asi tak tom životě měla být“.

2. Domníváte se, že při výchově dětí uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí? Můžete ho popsat?

„Domnívám se, asi jo, bylo by dobré, že (smích). No a tak jako hlavně vysvětlujeme těm dětem co a proč to udělaly špatně no a různě, ohodnocení, body a tak. Motivovat ty děti pro to, aby to příště neudělali, nějakou tu špatnou věc“.

3. Jak podle Vás působí váš výchovný styl na vaše děti?

„Střídavě, oblačno. (smích) Než to ty děti pochopí samozřejmě, tak to dá víc práce, než se jim to vysvětlí, ale pak už jako si myslím, že jsou ty děti docela rozumné, i tento malý kluk si myslím, že docela chápe“.

4. Mají podle Vás vaše děti stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit?

„Hranice myslím, že nemají stanovené. Já teda osobně nevím, že bychom něco stanovovali nějaké pravidla jako. Pravidla slušného chování samozřejmě jsou tam, ale jiné hranice myslím, že nemají“.

Jsou nastavená pravidla používána při výchově jednotně všemi dospělými?

„Námi určitě a prarodiče, tak ti se do toho nějak moc nemontují, no“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše děti?

(smích) „Tak samozřejmě, odměňování je nasnadě, že tak, dostanou třeba knížku nebo něco takového samozřejmě, aby to zase dále působilo v jejím dalším rozvoji věcí. No a trestání, tak takové ty běžné věci, no že co běžně dělají a mají rádi tak se jim to samozřejmě trochu přitáhne. Zakáže se jim televize, počítač, nebo a že prostě, že je potřeba umýt nějaké nádobí, uklidit si v pokoji a tak dále, takové prostě, směřovat to prostě do toho, aby si zvykli, že je taky potřeba dělat i jiné nepopulární věci“.

6. Stává se, že máte s prarodiči rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„S něma, já, my se o tom, oni se nám do toho nějak nemontují, my se o tom nějak nebavíme. Prostě je to naše věc, jak je vychováváme a oni nám pouze poskytují nějakou pomoc“.

7. Můžete popsat, jak se prarodiče podílejí na péči o dítě a jeho výchově? Např.: Pomáhají prarodiče vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„Tak do školy, do školky pravidelně jezdí děda (smích), že je vozí, kdykoliv je požádám já, tak, že jsou ochotni pohlídat děti, domácí úkoly to nedělají, to si děláme my sami, do zájmových kroužků samozřejmě, už mají léta že, že takže budou mít osmdesát roků, takže tam tyto věci už nedělají, ale v rámci možností a jejich schopností, jsou schopni nám kdykoliv pomoci“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Otázky týkající se výchovy vnoučat pro prarodiče č. 2

Datum konání rozhovoru s babičkou dětí 19. 1. 2011

Začátek rozhovoru 17:55hod

Konec rozhovoru 18:10hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití může mít vliv na výchovu vašich vnoučat? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Já myslím, že jo. Já nevím, no, tož to je těžko odpovídat. Já myslím, že záleží na tom, jestli rodičům se to líbí, když dědáci něco se jim nelíbí a upozorňuju na to, jestli rodiče jsou s tím spokojení, jestli se jim to líbí, jak my si myslíme, že by to mělo být. To je těžko“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s dětmi a vnoučaty a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich vašich vnoučat?

„No, že nežijeme sami, my jsme tu sami, celkem nějak nemáme vliv nebo nestaráme sa co je nahoře, akorát že my už jak je starší člověk tak už ty nervy takové už také nemá a ledacos prostě neznáš tak, ale my neříkáme nic na to. No tak, já myslím, že to tak, záleží, já zas si myslím, že záleží, jak mladí si myslí, jak sa s nama žije no. Také oni musejí trošku mět ohled na nás, tak jak my na ně no, já nevím no. Jistěže je lepší, když každý by byl sám tam a my tam. Že jak si kdo udělá, tak to má a hotovo. Jenomže když to je tak, jak to máme třeba ty, tak, ale my máme tady svoje, tak nestaráme sa co je navrchu“.

„Já, abych řekla pravdu, oni tak až u nás až tak nejsou. Někdy málo kdy co, sami sem ani moc nejdů, oni však to vidíte, televiza, malý má hraček jakýchsi, těch aut, on je přes auta, no a tak on si je soběstačný, on sa zahrává, a on sem ani moc tak nechodí za náma, jako sám, že by přiletěl. V létě ano, v zimě ne. V létě bývá venku, no, a tož my jsme venku, tak to je něco jiného no ale, v zimě už to ne. On prostě je navrchu anebo chodí do školky, že on je samotář takový, dokáže si sám tak hrát. A on až přijde, teďka chodí ještě do dvanácti, protože Iveta je doma do února ještě, ten čtvrtý rok a tak on přijde dom no a já nevím, co dělá, jestli sa dívá na televizi nebo se hraje s autkama nebo někdy je venku, nebo tak různě, já nevím, no jak to je“.

2. Domníváte se, že při výchově vašich vnoučat uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově vašich vnoučat? Můžete ho popsat?

„Tož já nevím, aby nebyli nějakí takoví sobečtí, a aby sa snášeli oba, že nebo aj vůbec s děckama cizíma druhýma, že aby si nebrali třeba tak aj sa nebili, hračky a to všechno. Tož já nevím, no. Tož my to neřešíme to toto. Říkám, nahoře co, tam oni jaksi s nima co tam oni, jak jich tam kárajú nebo vedú to my nevíme, my tam nechodíme tak a venku když sů, tak když něco dělá, aby si neublížili třeba, tak se jim to třeba řekne. Nedělej to, nechod tam nebo to a, tak asi no“.

3. Jak si myslíte, že vaše vnoučata váš výchovný styl vnímají?

„Žádní nechcú tak poslouchat ty děcka, ale babi! „, jo, prosím, tě!“ (však to znáte možná) (Smích).

4. Mají podle Vás vaše vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?

„Já si myslím, že ano, že nemožú si nějak moc dovolovat, nesmí si, tak co by oni chtěli všechno, no určitě mosí poslechnút a když to není dobré a jinak já nevím jak, co bych na to řekla“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše vnoučata?

„My jich nic. Netrestáme jich vůbec, ale ani neodměňujeme nějak. No tak to jo, to jim řeknu, když něco udělá dobře, nebo je takový třeba hodný, nebo to, tož toho třeba pochválím. Finančně to také, to je samozřejmé, svátky, vánoce, a včil bude pololetí, už jsem přemýšlala, no tak ano, to zas ano už se blíží. Tak nějak normálně, tak jak všichni ostatní to dělají, dědácci“.

6. Stává se, že máte s rodiči vašich vnoučat rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„Já si myslím, že ne. My sa nějak tak dalece jako nebavíme o takových věcech s děckama. Jak oni si to, co po nich chcú nebo jak jich vychovávají, to je jejich věc a my tak nezasa-hujem do jejich žití“.

7. *Můžete popsat, jak se podílíte na péči vašich vnoučat a jejich výchově? Např.: Pomáháte vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?*

„No, zatím ne, protože (no ty ne, ale já musím každé ráno jich vést a odpoledne pro ně přijet) Bylo zima, bylo náledí, tady je to dalej do školy, že tak děda nastartoval auto a vezl je no, ale (Klárku jsem vozil celý rok, když byla malá) Když třeba Iveta chodila do práce a Klárinka chodila ještě tenkrát do školky, samozřejmě jsme pro ni šli, a tak tož to jo, to jsme sa podíleli tak jako na takových těch, pohlídání, však také jistě, když nás požádal nebo řekli potřebuju jít tam a tam, a nemože si vzít to děcko, že tak co by ne, co bych jim nepohlédala, však dneska tu byl také Kubík. Tož ano, když je potřeba tak to poslužíme nebo já poslužím. Tož ano, když požádajů, tak ano, však oni tak jako pořád nežádajů. Zatím je Iveta doma, že až potom jak to bude dál až, včil s tou prací je všelijaké“.

8. *Jak byste charakterizovali výchovu dnešní mládeže a v čem vidíte největší rozdíly?*

„Já špatně. Já nevím no, neříkám, že všeci, to tak je, ale takoví hlavně kluci. To posedá a já nevím, když člověk okolo nich večer ide, no tak, že neřeknu nic, budiž, ale rozhazujů cigaretové krabice, prostě ide, bůchne s tím a to. Já to špatně hodnotím, že nemá v sobě žádnů ukázněnost, já nevím, tož, za nás když jsme byli mladí, my jsme to vůbec nezažili, protože jsme neměli čas. My jsme byli na dědině, že s rodičema, tak jsme moseli dělat, přišli jsme z práce nebo ze školy hned, tak jsme moseli jít na pole a pomáhat a my jsme vůbec takové lumpačiny neměli čas dělat. Kdežto dneska ty děcka nemajů zas tolik takových starostí. Neříkám všeci, který studuje, nebo to tak má povinnosti a když chce něco dokázat, každý také né, i když tu školu má nebo chodí do ní, tak sa ulévá a je mu jedno, jaká známka bude nebo nebude, ale ten co chce něco zas dokázat, tak sa mosí připravit, no tak to sů iné, to je jeden typ, ale takoví ti co je jim to jedno, ti co posedávajů a... Já to moc nehodnotím dobře ty děcka jako dnes, prostě nemajů co dělat, hlídači. No, takže tak. Já si myslím, že mohlo by to být aj lepší, jenomže třeba možná nevím jak ve městě, ale tady na té dědině také nic pro ně není. Nikdo sa o ně nestará. Žádné spolky, nic. Hasiči, to je jeden jediný ten spolek a to také oni tam pořád, nic tam nedělajů, tak aby sa zaměstnávali nějak nebo toto. To tak tam idů a kupí bečku piva a takoví ti šestnáct, sedmnáct roků, co dělajů toto. Takové majů vychování, no. Tak to bylo aj dřív asi. Tož bývalo to možná také, ale tož nebylo to tak moc, protože nebylo moc peněz ani ti rodiče neměli ani ti děcka potom neměli. Já nevím,

já to tak, **vždycky byli dobří a horší že však, to je generačně stejné, záleží na tom na povaze, jaké to děcko má povahu a co si dovolí a nedovolí.** Tak to asi je. Tak to vidím no“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Datum konání rozhovoru s dědečkem 19. 1. 2011

Začátek rozhovoru 18:15hod

Konec rozhovoru 18:30hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití může mít vliv na výchovu vašich vnoučat? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Určitě **može**, protože když ty **děcka žijú jako s těma prarodičema prakticky tak něco si z toho vezmú, že když s něma žijú.** Protože **mají trošičku odlišné žití ti nahoře jak my, když sů s nama** třeba přes to léto, pořád jsou jenom venku, tak si **určitě z toho něco vezmú.** Protože **neposlechne někdy a že toto“.**

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s dětmi a vnoučaty a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich vnoučat?

„No tak v čem výhody? **Výhody mají snád oni větší než my,** protože třeba okolo té chalupy a okolo děcek a všecko, když **je potřeba, tak kam sa obrátí, jedině na ty rodiče,** že? Takže v tom jako oni mají větší výhody, ale zase **ti staří rodiče vidí to v tom,** že možná, že **když někdy něco budu potřebovat, že třeba i něco vrátíja.** (Myslíte tím, že se třeba o vás postarají, potom když nebudete třeba moct, jako tak to vidíte?) Tak. **Tak to asi představujú asi všetci, od vlády počínaje, že ty děcka by sa měli o ty staříky jako postarat.** Jakým způsobem? No tak **moc velice ovlivňování není,** protože **oni ty malé děcka ještě moc tak neposlouchají.** No, tak třeba už co máme, tady dcera ta co mají, ogary, patnáct, sedmnáct, no tak **tam je ovlivňování tím, že já už jim dokážu poručit.** Kdežto těm malým, já ještě, to je, to si mosijí udělat malý si může, ten může dělat všechno, já vždycky říkám a vždycky **to je dobré, to se mu všechno promine“.**

2. Domníváte se, že při výchově vašich vnoučat uplatňujete jednotný výchovný styl?

„A tak myslím, že jo. Protože člověk když to slyší, jak oni s něma jednajů, no tak tady to, nemožete odlišně to dělat, protože to by byla rozepře nějaká, určitě. Takže to tak sklůznete do takového prakticky do jednoho brlohu, tak jak je to nahoře, tak je to dole. Takže to tak je asi“.

Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově vašich vnoučat? Můžete ho popsat?

„No, to možu. To možu, protože to, pro děcka sa všecko dělá, všecko sa dělá pro děcka jenom. No co chců to majů a první poslední pro ně a nevím, jestli je to dobré. To nevím, jestli je to dobré. Protože ty děcka, já určitě si budu za chvílu víc dovolovat ještě, protože zjistí, když byli malí, tak si dovolili, potom zase jim trošičku porostů ramena, že takže to asi bude tak“.

3. Jak si myslíte, že vaše vnoučata váš výchovný styl vnímají?

„Tak ti malí moc ne. Protože sů, to vím jako to v tom rozdílu, když ti ogaři sů tady a bývají vedle, že a oni sů malí, oni to moc nevnímají, protože sů malí. Když má, ten nemá ani čtyři roky, tak ten toho moc nevnímá. Tak ti odrostlejší, ti už jako jo, trošičku mají jakýsi respekt a než ti malý, jaký respekt. Nechoď tam, stejně tam jde. Nemá z toho rozum“.
(Smích).

4. Mají podle Vás vaše vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?

„No tak nastavené pravidla majů oni jako, ale to si dělajů oni, že takže. My už jako, co s tím naděláme, kdyby aj to by nebylo dobré, tak, že tož jaké sů, tak my to mosíme taky tak dodržovat, protože zas by byla rozepře, kdyby to nebylo, kdybych jsme to dělali nějak obráceně, jak oni to chtějí, tak je to určitě by se to nelíbilo. V jedněch případech jim, v druhých případech pak zas nám“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše vnoučata?

„Odměňujeme. To nevím, jak jich odměňujeme my. Pochvala, tá jo, to je normální, že to je vždycky zvláště ten malý, tomu sa vždycky pochvalu všecko možné, aj když to není mož-

né, že a no tož. (smích) Tak při zas různých příležitostech jsou aj finanční odměny, že což jako bývá. Klárinka tá, už z toho rozum, asi má jakýsi, ale ten malý, tož co“.

Dobře, a trestáte je nějak?

„Ani ne, oni sů hrozně takoví nedůtkliví, kdybych jich potrestal, takoví by sa vzdalovali nám, oni sů takoví, zanevřeli by, no tam ti kluci, tož ti sů, ty jsem aj tak trestal a oni to brali, ti jsou takoví průbojnější kdežto tito sů dost bojživí naši a nebylo by to dobré, kdybych jich potrestal, nebylo to vím bezpečně“.

6. Stává se, že máte s rodiči vašich vnoučat rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„To myslím, že ne protože oni si to vychovávají sami a my tak jenom přitnkáváme (smích) Ano, ano, ale jestli se nám to možná třeba aj něco nelíbí, no tak to nebudeme říkat, že. Tak je to, já si to myslím, že to tak je, protože maminka říkala, tak nebudu to měnit já, že ten příkaz. (Prostě to respektujete?) No určitě, protože to je jak to slyším, ta maminka říkala, tak si říkám, když to maminka dovolila, tak co já bych do toho zasahoval“.

7. Můžete popsat, jak se podílíte na péči vašich vnoučat a jejich výchově? Např.: Pomáháte vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„S domácími úkoly, to mají nahoře. Ráno vezu do školky, tů do školy. Odpoledne idu pro toho malého do školky. Každý den nebo“?

„Totiž oni mají takovů úmluvu tady se susedků, oni mají tů, tož kamarádí spolu, ona jezdi-la měsíc a já jsem jezdil prosinec celý včil. Takže se střídáte? No, a včil ona zetřikrát poje-de a pak zase budu jezdit já, no tak to je všecko. Takže do školky a do školy? V poledne když je škaredě, tak jedu pro toho malého, zas on nechce malý, dneska nepojedu autem, když je pěkně, on by sa radši prošel, ale když prší, tak pro něho jedu, že“.

8. Jak byste charakterizovali výchovu dnešní mládeže a v čem vidíte největší rozdíly?

„No, jak byste charakterizoval? Tak jak charakterizovali generace před náma ty generace a vždycky tam říkali a říkalo sa, že tá generace před je špatná, tady sa to zase říká, ale gene-

race je každá stejná, já vždycky říkám, sů tam výkyvy takové a takové, dobré a špatné a to bylo za nás a bude to ještě i za vás. Smích. Můžete být nějak konkrétnější? Tak konkrétní, no tak. Majů úžasně moc času, volného času a ti kteří to, nejsů nějak uvázaní, nějak něčím jako tak, tá lumpačina je tam, ale to je zákonité, to sa nic nedá s tím dělat. Když by měli míň času a možná aj míň peněz, protože dneska pro děcka peníze nic neznamenají, že protože když většina dneska dělajů, tak majů kapesné, což já jsem nikdy nepoznal, co bylo kapesné, jenom co jsem potřeboval, jsem dostal, ale dneska to musí, má to na všechno. No tak myslím, že jo, protože já si říkám já to tak pozoruju v televizi jak sa hodnotí vždycky ta generace, jako tunajší a potom vždycky všichni říkajů a ti jednotlivci říkajů, že to bylo tehdá, také tá špatná, ale furt je to stejná generace“. (Smích).

Děkuji Vám za rozhovor.

PŘÍLOHA P IV: PŘEPIS ROZHovorŮ VČETNĚ KÓDOVÁNÍ

Otázky týkající se výchovy nezletilých dětí pro rodiče č. 3

Datum konání rozhovoru s matkou 25. 1. 2011

Začátek rozhovoru 18:18hod

Konec rozhovoru 18:36hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

(Dlouze přemýšlí). „No myslím si, že **ano, že to má vliv**“.

T: „V čem se tento vliv projevuje“?

R: „Já jsem úplně z toho nervózní (z diktafonu)“.

R: „Tak určitě **každý má jiný vliv na ty děcka**, že je to“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s prarodiči/rodiči?

„Tak spíš spatřuji ty **výhody** a než **nevýhody**“.

T: „V čem vidíš ty výhody, to že tady bydlíte ještě s těmi prarodiči“.

R: „Tak, že **si navzájem určitě vycházíme vstříc jako takhle**. Že **pomáhají s dětma** a takhle no“.

T: „Dobře. A vidíš i nějaké nevýhody toho soužití“?

R: „Tak nevýhody. **Že mi sem tam do toho kecají**“.

A jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich dětí?

„Jak bych to řekla. Ovlivňuje. Já mám úplné zatmění mozku. Tož ono je to hrozně těžko. Je to takové“.

2. Domníváte se, že při výchově dětí uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí? Můžete ho popsat?

„Určitě jsou **odlišné ty výchovné styly**. Tak určitě **napřed po dobrém**, a když to nejde, **tak po zlém**, no. Třeba už **plácnu**, nebo že **víc jako zasáhnu** do toho no, asi takhle“.

3. Jak podle Vás působí váš výchovný styl na vaše děti?

„No. Někdy si z toho dělají srandu, že jsou, jako jak bych to řekla tož, že napoprvé neposlechnou, takže už potom třeba musím fakt zvýšit ten hlas. Že už musím víc zasáhnout“.

4. Mají podle Vás vaše děti stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit?

„No. To ani moc né“. (smích)

Jsou nastavená pravidla používána při výchově jednotně všemi dospělými?

„No, nejsou, myslím si, že ne. Třeba, že já víc povolím než manžel nebo prarodiče“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše děti?

„Tak vlídným slovem pohladím nebo odměním. Když tak je plácnu po zadku“.

6. Stává se, že máte s prarodiči rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„Tak určitě máme rozdílné názory. Hraje v tom určitě aj ta důslednost, abychom byli důslední. Co ještě bych. Jsou prarodiče přísnější než my“.

**7. Můžete popsat, jak se prarodiče podílejí na péči o dítě a jeho výchově?
Např.: Pomáhají prarodiče vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?**

„Tak to ano, to pomáhají tady s tímhle. Tak spíš pomáhají, babička vlastně ze školy a ze školky, že je vodí. Ty jsou většinou vlastně ve škole, v rámci školy. Domácí úkoly, tak to spíš sami, někdy sem tam pomůže babička“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Datum konání rozhovoru s otcem 25. 1. 2011

Začátek rozhovoru 18:30hod

Konec rozhovoru 18:36hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití má vliv na výchovu dětí? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„**Určitě má**, ale nevím, jak se projevuje. (smích). Já fakt nevím“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s prarodiči/rodiči a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich dětí?

„Hlavní výhody, že **pohlédajů děcka** a nevýhod zas tolik nemáme, ale vždycky nějaký spor sa najde, že do něčeho začnů kecat“.

„Jakým způsobem? Jako pozitivním nebo negativním? **Pozitivním**“.

2. Domníváte se, že při výchově dětí uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově svých dětí? Můžete ho popsat?

R: „S manželkou nebo s dědákama? S manželkou. **Nemáme jednotný styl**“.

T: „Dobře a jaký máte teda vy a jaký má vaše žena? Když nemáte jednotný a jestli mi to můžete trochu popsat“?

„Ježišmarja. To nevím, jak ho mám popsat. Že řeknu, že **děcka budů na počítači hodinu a prosadí si dvě**“.

T: „Takže vy jste ten přísnější, jestli tomu dobře rozumím a manželka je spíš ten mírnější“.

„**Já něco nařídím a manželka potom prosadí, že to bude jinak**. To je zásadní problém, který mě štve“.

3. Jak podle Vás působí váš výchovný styl na vaše děti?

„To nevím, to sa uvidí za deset roků“.

R: „Jak si myslíte, že to vnímají teď“?

„Nevím, myslím si, že zas takový rapl nejsu. (smích) Abyste měli nějaký problém, nebo něco“.

4. Mají podle Vás vaše děti stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit?

„No **mají stanovené**, mají nějaké **pravidla**, které sa nedodržují ale“.

T: A jsou nějaké, které se dodržují?

„Které se dodržují? Ja tož to nevím. Jsou, ale je jich málo. (Dlouze přemýšlí) Nevím, **co se dodržuje na 100% asi, nic**. Tak když se na ty **úkoly** vzpomene, tak to částečně funguje, ale 100% ne. Ale jako většinou jo, dalo by se to tak říct, no. Tak možná toto“.

Jsou nastavená pravidla používána při výchově jednotně všemi dospělými?

„Určitě ne“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše děti?

„**Pochvala a trest**, nějaký **zákaz**, eventuálně **pohlavek** nebo něco, ale nic moc, málo, mělo by to být víc asi“.

6. Stává se, že máte s prarodiči rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„Tak já s něma **nemám v zásadě nějaké rozdíly**. V podstatě s tím souhlasím“.

7. Můžete popsat, jak se prarodiče podílejí na péči o dítě a jeho výchově? Např.: Pomáhají prarodiče vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„No **škola, školka, to je jasné**, domácí úkoly ne, když tak, jak se tomu říká, nějaká **doplňková činnost, zpěv, zpívání, to dělá s Verčůu babička** víc jak my. **Děda**, když je zle tak **pro ně taky zajede**, ale to je víceméně, není důvod, když je mamka ve škole, není důvod, aby tam tata jezdil, ale když je potřeba tak jede“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Otázky týkající se výchovy vnoučat pro prarodiče č. 3

Datum konání rozhovoru s babičkou dětí 25. 1. 2011

Začátek rozhovoru 17:35hod

Konec rozhovoru 17:55hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití může mít vliv na výchovu vašich vnoučat? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Tak myslím si, že jo, že **má vliv**, ale. Jak se to projevuje? Já jsem třeba také **vyrůstala tady s maminkou**, jo, takže **jednak už aj ty děcka jako vidí, jak se chovají ti rodiče k těm starším**, jestli si navzájem **pomáhají**, jestli **komunikují**, jestli no **vycházejí dobře**, jestli se **hádají nebo nehádají**, jo a pokud jako **vidí, že je to všecko v pohodě**, tak si myslím, že potom vlastně na stáří by se nemělo stát, že na ty rodiče zapomenou jako. To já nevím, já to mám takto nějak zafixované, jestli mě rozumíte, jo že vlastně tím, **to je** jako třeba **jeden důvod**, který by se měl potom **odrazit až ty děcka jako vyrostou**, jo. Neříkám, že je to vždycky jako pravda, že přesně tak to dělají rodiče, tak to potom budou dělat ty děcka, třeba se to udělá nějak obráceně. Nikdy nevíte, jaké to dítě vyroste, co z něho vyroste a jak to bude. Može to myslet každý jako dobře a stejně potom v dospělosti je stejně jako každý takový jaký je, no. Nebo v čem jako na výchovu? Počkejte ... Domníváte se, že vícegenerační soužití může mít vliv na výchovu vašich vnoučat? Tak toto je třeba jeden moment, který mě napadl, že vlastně to už by potom byl **ten efekt, a na výchovu**, tak určitě taky, protože jako **jestli, že su rodiče, včil v práci** a ti tam a tam a **dědáci sů doma**, tak **máme víc času na ně, možem jim to vykládat, můžeme jim ukazovat, manžel je v garáži, syn je věčně v práci, manžel je v garáži**, tak **Martínek ide za ním, dělá tam s ním, učí se to od něho**, tím že je jako hodně a ještě navíc si myslím, že aj ti **prarodiče mají s těma děckama větší trpělivost**, jak ti rodiče, takže jako myslím si, že jako, určitě to špatně nemůže být“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s dětmi a vnoučaty a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich vnoučat?

„Tak **výhody** určitě, **výhody jsou oboustranné**, kór třeba tady u nás na těch pasekách že, jako viděla jste já jsem byla ve cvičení, snacha pro mě přijela, protože jste tady přišla, jinak bych šla pěšky, nic by sa mě nestalo, kdybych došla jinak pěšky, takže když **si navzá-**

jem vycházíme jako vstříc. V čem spatřuju výhody? Tak **výhoda je**, že **člověk není sám v chalupě**, jako já už to možu tak brat tady na pasekách, aj tady z tohoto důvodu, moja maminka tady třeba ostala sama nebo né sama, ostala tady s nama, ale kdyby my jsme třeba tady nezůstali bydlet, a ona by tady ostala úplně sama, tak určitě by jí tady bylo smutno, nebo tak, takže výhody je aj to, že **pořád je živo v tom baráku**, jo a mě to teda **vyhovuje**, jako já si myslím, že je to aj dobře, a tedkom ti mají taky asi **oporu v tom**, protože kdy chtějí ti jdou na ples, tam a tam a my jsme třeba doma nebo obráceně, my ještě nejsme zase takoví staříci, kteří by byli pořád doma, že? Takže výhoda je třeba aj v tomto, že si **navzájem ty děti pohlédáme nebo my jim ty děcka pohlédáme**, ledacos jim ukážeme, ledacos jim, **máme na ně větší trpělivost**, sem tam si **aj uvaříme navzájem**, jako my se třeba domluvíme, jako vaříme si každý sám, jak už je třeba kolem dokola práce a na zahradě, tak třeba my jdeme dělat ven a Gábina vaří a řekne, tak dneska uvařím aj pro vás, jo a druhý den nebo za týden třeba za dělám guláš, tak to bude aj pro vás, takže aj takto si třeba **vypomáháme**, nebo tak toto takže. A **nevýhody**. Nevýhoda může byt pouze ta, že třeba někdy vidím, že třeba **syn se chová tak jak já bych nechtěla, aby se choval**, ale tak stejně s tím nic nenaděláte. (smích) Takže co, takže, když člověk drží hubu a krok tak je pohoda. (smích) Takže nevím, co bych ještě řekla“.

2. Domníváte se, že při výchově vašich vnoučat uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově vašich vnoučat? Můžete ho popsat?

„Toto je otázka teda opravdu. Jako já s manželem? Tak jako já s manželem si myslím, že máme jednotný styl. Jakože málokdy se stane, že **myslím si, že jo**. Ale jaký výchovný styl máme. No co tím myslíte“?

T: „Může být třeba takový přísný, může být hodně zakazovat vnoučatům nebo naopak je rozmazlovat nebo kamarádi, jste spíš“.

„No takže jak už jsem říkala, já su teda **důsledný, důsledný výchovný element**, takže co řeknu tak **dosti** jako **vyžaduju, aby to ty děcka udělali**, samozřejmě, že někdy se stane, ale to je zase všecko obdobím, když sů menší, že a potom jak už sů větší tak už je to pohoda že, ale třeba také když byli menší, tak se třeba nafůkli, utékli, nebo tak toto. Tak to jsem jako hrozně těžce nesla a pak si zase říkám, však na toto sů rodiče, nebudu dál jako zakročovat, ale já su **důsledná ve výchově** a to co řeknu tak to také, se snažím, aby to udělali, a aj kdyby to nebylo napoprvé nebo napodruhé, tak třeba já **su zvyklá ze školy, tam je to**

napoprvé nebo napodruhé, ale kdežto jako doma, a kdežto ti vnuci to je zase něco jiného. Člověk už zase tak toto, no a jinak jaký výchovný styl, je fakt, že já su **asi přísnější**, manžel teda asi nebude tak přísný jak já, já si myslím, ale zase **když něco řekne, tak také už vyžaduje, aby to bylo, a on jako**. Já su **přísná, ale kamarádká, a veselá** a jak ještě, jak bych to řekla, kolikrát když to děcko nechce poslechnout, tak já to normálně převedu třeba, aj ta Verunka, která toto nechce, tak a já to převedu na nějakou pohádku a nebo na něco, a když ještě třeba byla aj menší tady tak a začala sa vztekat, tak já to převedu, jé kdo je to tam venku podiv sa, je tam kočička a ještě je tam s kýmisi a začnu jí, to jako takto a tím pádem je po vztekání a po všeckém, no a ona ha ha co sa děje, co sa děje, ide sa podívat z okna, a takže já de facto jich oblbnu, de facto jich oblbnu a vlastně jako když je, aj to nějaké nepříznivé nebo toto, tak než bych, rozhodně nedělám, že musíš nebo toto, ale vždycky to nějakým, nějakou taktikou to obejdu, abych zaujala a zapomněli, tím pádem zapomenú na to, že měli před tím nějaký problém, protože se třeba vztekali kvůli tomu, že si třeba nechcú vyzut papuče nebo já nevím jaká hovadina, že, ale přesně tak toto a je klid. Takže aj v legraci a je klid“.

3. *Jak si myslíte, že vaše vnoučata váš výchovný styl vnímají?*

„Já si možu myslet co chcu. Já si myslím, že **ho vnímají**, myslím si, že **mne poslouchají víc než maminku třeba anebo víc než manžela**. Takže oni mě vnímají, ale jestli mě mají rádi nebo neradi, tož to už je jejich problém, ale myslím si, že jako né, že jinak by za mnou nešli, anebo neto jako kdybych toto, kdybych byla, a jenom jsem přišla z práce a už sa to tady vletělo jak nějaké muchy. No takže myslím si, že **ho vnímají a že ho přímají**“.

4. *Mají podle Vás vaše vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?*

„Tak podle mne **mají nějaké hranice**, jako však jak jsem o tom říkala, že to **děcko opravdu musí mět nějaké hranice**, protože jinak sa s ním nedomluvíte. Všichni v naší rodině to takto dělají, však ať každý mluví za sebe. U mne mají hranice a těžko jako, nakonec bych řekla, že myslíte, že když třeba já něco řeknu tak jestli mě to někdo napadne a řekne, že to tak nemusí být“?

T: „No, třeba“.

R: „Tak to né“.

T: „Jestli všichni dodržujete ty pravidla, které mají ty děti. Jestli to co vy nastavíte nebo rodiče a teď jestli to dodržujete, tady všichni dospělí“.

„Pokud já jako něco řeknu, tak nikdo neřekne, že může jít dělat něco jiného. Když řeknu **já nějaké pravidlo, tak ho všichni dodržují**, ale nejsou si jistá, že je to tak pokud si to tak stanoví maminka s tatínkem, tak mezi něma si nejsou jistá, že to tak je. Ale pokud jako to, tak nikdy neřekne Gábina, je to blbost pojd', neposlouchej to, tak to se nestane, to opravdu, nebo takto navzájem když toto, tak myslím si, že **máme stejné ty metody nebo už se lepšíme**. Ze začátku to tak možná nebylo úplně, ale koneckonců však to je věc rodičů, jak toto teda, tedkom jestli mají opravdu, jestli to tak dodržují, dodržují úplně, ale myslím si, že my nebo co já když něco řeknu, tak nikdo neřekne, že je to blbost a že nemusí, musí“.

5. *Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše vnoučata?*

„**Trestám**. Nijak jich netrestám. Já jako se snažím nijak jich netrestat a aby to pochopili aj bez těch trestů, jo, protože jich jako přivedu na tu myšlenku, aby to pochopili, jo? Takže, že bych jim dávala po řiti nebo toto nevím, je fakt, že kdysi jsem jedenkrát vytáhla na Martínka vařechu, on hrozně rád tu Verunku hrozně škádlí, vytáhla jsem tenkrát vařechu a ani jsem nepráskla a ta vařecha praskla. (smích). Tak to je dobré, tak jedenkrát vytáhnu vařechu za celou tu dobu a ona mi zrovna praskne. Když se třeba trestá, trestá já to dělám tak abych je nemosela potrestat, jako já jim nepotřebuju zakazovat. Maximálně potrestám jich tak, že když dělají veliký bunkr a jsou tady dva, tak jednom řeknu, víš, co běž navrch a bude tady jeden nebo tady bude jeden nebo druhý ale nebudete tady oba dva. To je jediné. **A odměňuju**“.

„Jako za co jich mám odměňovat? Tak můžete je pochválit, svátky, narozeniny, vysvědčení. No tak dobře to je něco jiného když má někdo narozeniny, svátek a dostane dárek, tak to popřeju nebo se odměňuje. Je to pravda, že když se jim jako něco povede ve školce, ve škole. To je pravda, že já jich chválím když ... **Pochvala**, jo? Mluvené slovo. Stříhá něco, dělá sa jí to jé to máš pěkné, to se ti povedlo, anebo pojd', půjdeš mi pomoci to dělat, já nevím sbíráme jabka nebo to, tak třeba jsme sbírali jabka, tak ten si za to ty peníze aj nechal Martínek (vnuk), za to, když jich jako posbíral a prodaly se. A jinak tak co, idu na nákup tak co děcka chců tak jim koupím, ale zase to také nepřeháním, nemyslete si, že by byla babička, která by jim furt něco kupovala. **Kupuju jim radši mléčné výrobky, ovoce,**

zeleninu, jo, takže tak jim jako příležitostně když idu na nákup nebo to, tak jim něco done-su, ale zase, že by to bylo pravidlo, že bych jich měla každý den za něco jako odměňovat, to jako, to mi nepřipadá jako“.

6. Stává se, že máte s rodiči vašich vnoučat rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„Tak nestává se to. Nestává se to, protože oni když já něco jako řeknu nebo to, tak oni to respektují a stojí při mně, takže toto se nestává“.

7. Můžete popsat, jak se podílíte na péči vašich vnoučat a jejich výchově? Např.: Pomáháte vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„Tak protože dělám ve škole a Martínek je jako v družině, takže **chodíme spolu ze školy**, každý den jo, anebo teď kom, když Verunka je v té školce, tak **někdy aj tů Verunku vyzvedávám**. To záleží jako na domluvě. **Někdy** ju tam **vodím ráno**, podle potřeby, no. Když byl Martínek ještě malý a jezdil **do Valášku do Vizovic** a to ještě ani nechodil do školy, tak jsem jich tam **vozila** aj s Bětušků zase od dcery, sem tam jich vozím, jinak do žádného kroužku mimo Zádveřice nechodí. Verunka je ještě malá tak taky ne, takže **do školy, ze školy** a.

Domácí úkoly jako někdy pokud si Gábina neví rady, tak Martínek za mnů přiletí, že jako to, ale výjimečně, **výjimečně**, to je třeba **tříkrát za rok**. Ano, dobře“.

8. Jak byste charakterizovali výchovu dnešní mládeže a v čem vidíte největší rozdíly?

„**Největší rozdíl vidím v tom, že tato mládež nemá práci**, tak jak jsme měli my a potom sa to **na tom děcku také odráží** jo, protože jestliže **ono nemá aktivitu**, tak potom neví co má **roupama dělat a dělá to**, co tam mládež nynější provozuje. **Drogy, převracajů značky** nebo jako potom starší mládež, neříkám, že jako tito malý, protože já když to vidím ty děcka v té škole od té první do té čtvrté třídy, už v té v paté začínajů být také tak trošku chytřejší, tak oni opravdu mají zájem o všecko, dělají to, když vidím ty šestáky sedmáky třeba, co dělají, tak to už je potom horší, a myslím si, třeba jako veliký rozdíl je v tom, že my jsme byli **vychovávání vlastně prací**. Než jsme šli do školy tak jsme třeba moseli posbírat pod stromami jabka, protože sa tam pustila kráva a aby ty jabka ty krávy nezežrali a aby sa třeba

nezadrhli. Takže my jsme byli obudění o půl šesté, do půl sedmé jsme sbírali jabka, do sedmi jsme sa nasnídali a od sedmi do půl osmé jsme letěli do dědiny na autobus a jeli jsme do školy. Přijeli jsme ze školy a zase, šlo sa na pole, sbíralo sa ovoce, dělalo sa jako všecko, a na učení jsme my dělali, kdesi v posteli na koleně, ale ty úkoly jsme si vždycky splnili a všecko jsme jako udělali. Kdežto **teďka děcka přijdou ze školy**, rodiče je musí nahánět, aby **se šli učit**, jo. Oni napřed **si sednou k počítači**, třeba, jo, sednú si, jo, teďkom rodiče jsou v práci, samý podnikatelé, všichni jsou do večera v práci a rodiče neví co děcka často dělajů, a potom opravdu jak sa říká nevíja co roupama majů dělat, **takže v tom je nevýhoda**, že opravdu. Jednak **majů asi aj víc peněz, tak sů rozežraní**. Můžo to tak říct“? (smích).

„Takže no nevím, to jako. Samozřejmě rozdílly mosejů být, nebo my jim to přejeme, my jsme rádi, že sa majů ty děcka dobře, ale jako, měli by, když už teda nic nedělajů, ale **měli by víc sportovat, měli by jako opravdu, mět ty kroužky, nebo aj ty no záliby různé**, ale hlavně opravdu by neměli **ostat na pospas a aby seděli někde sami u počítača** nebo aby **si celý den stavěli nebo si hráli nebo stavěli s kostkama, je dobré, aby chodili do kolektivu**, samozřejmě, že, ale jako nevím no, co tady k tomuto. Hlavní důvod je opravdu v tomto, že ty děcka, aj někteří mají aktivit zase moc, takže jsou potom přetěžovaní s těma kroužkama to taky není tak jednoduché, jo, že rodiče si mysljů, že bude v tom v tom, v tom, že ono se taky potom musí připravit do školy, že potřebuje si přečíst, a hlavně by potřebovali, ti naši co, za nás nebyla ani televiza, když já jsem byla ještě malá, potom už třeba byla když jsem byla jak Martínek nebo deset roků, ale nebyla televiza, ale společně se jedlo, večerálo, snídalo, že jako byli jsme všichni u stolu, vykládalo sa, zpívalo sa, já nevím, historky všecko možné, ted někteří myslím si teda, že ti rodiče ani **nemajů kolikrát čas** nebo aj kdyby měli čas, tak **si pustí televizu, je tam přiblblý seriál**, jo, oni se dívajů na televizu, **děcka se dívají nebo zalezou do pokoje a potom rodiče ani neví co tam dělají, takže v tom je ten rozdíl**, že aj málo si myslím, že ti rodiče, neříkám že to, že málo s těma děckama dělají, aspoň podle toho co vidíme podle toho jak je to v té škole, a teď by ještě chtěli aby bylo všecko na učitelích jako, že ani jim třeba nepomůžou někteří rodiče, kteří víja, že mají děcko slabé a tak a přitom není tak slabé, jenom by stačilo, kdyby si oni k němu sedli a učili se s ním nebo tak, bohužel no, bohužel je to teď taková, takovýto trend. Hlavně, že sa dajů peníze, hlavně, že sa sedne do hospody, a děcka sa nechajů létat po dědině a tak, no. Ale ne všeckých. Není to u všeckých. Takže víc jako to, **o tom přístupu těch rodičů**, kdyby ty děcka nebo aj večer sednout, pohádku jim přečíst, tak jak jsme to dělávali my nebo ... Nebo když sa ze-

ptáte aj děcek ve škole, kteří rodiče čtů děckám pohádky, tak sa přihlásijů z patnácti dva nebo tři. Takže to je všecko **osobní přístup**, aj jako že ti **rodiče se těm dětem asi málo věnují, protože mají a někdy né jenom pracovní zájmy**. Tak“.

Děkuji Vám za rozhovor.

Datum konání rozhovoru s dědečkem 25. 1. 2011

Začátek rozhovoru 18:00hod

Konec rozhovoru 18:09hod

1. Domníváte se, že vícegenerační soužití může mít vliv na výchovu vašich vnoučat? Pokud ano, jak a v čem se tento vliv projevuje?

„Tak já si myslím, že **može mět vliv**. Já až nejsu takový abych **byl důsledný** nebo tak, abych se snažil jak **babička, tá dodržuje to, co řekne, já su** takový **benevolentnější**, já **nejsu moc výchovný typ**“.

V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody soužití s dětmi a vnoučaty a jakým způsobem společné soužití ovlivňuje výchovu vašich vnoučat?

„Ježišmarja, výhody, nevýhody. Výhody mají mladí, když jsme doma, že ledakde **možů jít**, tak nemosija nad ničím přemýšlat nějak až tak, až nějak. Nevýhody, **jiný náhled na život**, no a **jináč to záleží jak sa znášajů mezi sebou dospělí**“.

„Jakým způsobem? Myslím si, že ty děcka u nás si víc, když **jich vedu k nějaké práci** nebo tak, když tak **idů s nama a udělajů**, když stihne v dobré náladě děcka ledasco, tak sa **děcka leccos přiučija**. Je to individuální jak v které rodině“.

2. Domníváte se, že při výchově vašich vnoučat uplatňujete jednotný výchovný styl? Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově vašich vnoučat? Můžete ho popsat?

„Ježišmarja, to je největší problém, **já jednotný styl mám**, protože všechny děcka stejně nerozlišuju, ať je to ten nebo ten, ale nejsu zas tak nějak jak jsem to říkal, **až tak výchovně nepůsobím** zas až, že bych trval na něčem, nebo když, tak jak jsem říkal, **já nejsu ten výchovný typ**“.

3. Jak si myslíte, že vaše vnoučata váš výchovný styl vnímají?

„Ježišmarja, oni sů eště dost malé, to nevím, to těžko říct“.

4. Mají podle Vás vaše vnoučata stanovené hranice (pravidla), kterými se musí řídit? Jsou nastavená pravidla aplikována při výchově jednotně všemi dospělými?

„Ano, ale víc jich mají stanovené u babičky jak u mě. Tož to si nedovedu, já myslím, že já sem tam jich poruším, tak, že su ten benevolentnější, a jinak rodiče, snád sa snažíja“.

5. Jakým způsobem odměňujete či trestáte Vaše vnoučata?

„No, moc jsem jich já ještě nepotrestal, abych pravdu řekl, to jsem nepotrestal velice ani svoje děcka, ne tak vnoučata (smích). Říkám si, že škoda každé rány co padne vedle, ale myslím ode mě ještě nedostali. A odměňuju, tož když tak udělajů, když pomožů, ti starší, ti malí třeba nic, ale ten ogara, tož sem tam dám mu, ať si dá do pokladničky dvacetikorunu a jinak zatím říkám, takto ještě jsou dost tak malí, ale takto si myslím, že to ogara vnímá nebo aj dcerka starší“.

6. Stává se, že máte s rodiči vašich vnoučat rozdílné názory na výchovu dětí? Projevuje se to nějak při jejich výchově. Pokud ano, můžete uvést nějaký příklad?

„Ježišmarja. Tož myslím si, že tak přibližně máme stejné názory na výchovu, že tam není nějakého rozdílu mezi nama. Ještě říkám, já su ten málo výchovný typ, takže to tak nevnímám“.

7. Můžete popsat, jak se podílíte na péči vašich vnoučat a jejich výchově? Např.: Pomáháte vodit děti do školky, školy, do zájmových kroužků a s domácími úkoly?

„To spíš přímají práci, než že bych tam chodil, spíš výjimečně, ale že bych pravidelně nějak pravidelně pomáhal, to ne. Když je potřeba nějak tož, jak už to vychodí, hledím udělat aby to vyšlo, když potřebují nebo tak, ale není to pravidelné“.

8. *Jak byste charakterizovali výchovu dnešní mládeže a v čem vidíte největší rozdíly?*

„Výchovu dnešní mládeže. Myslím, že *sa jim nechává až moc volna*, myslím, že *trochu přísnosti by neškodilo*. Tak jak sa přehnaně říká škoda každé rány, co padne vedle, nepoškodilo, nám to nepoškodilo, před náma také né, takže myslím si, že když je to dané opravdu tehdy, né zbytečně to je jasné, samozřejmě ne zas zmlátit děcko, takový ten výchovný, néni na škodu podle mě. Mosí být tehdá *kdy má být kdy to má být a né za dva dny*, jak sa něco dozví, okamžitě, ale nebo takové ty tresty co má malé děcko rádo, nechováš sa tak, nebudeš mět toto a toto. Nemusí to být zrovna lepanec, jako. Ani to tak nebolelo“.

Děkuji Vám za rozhovor.